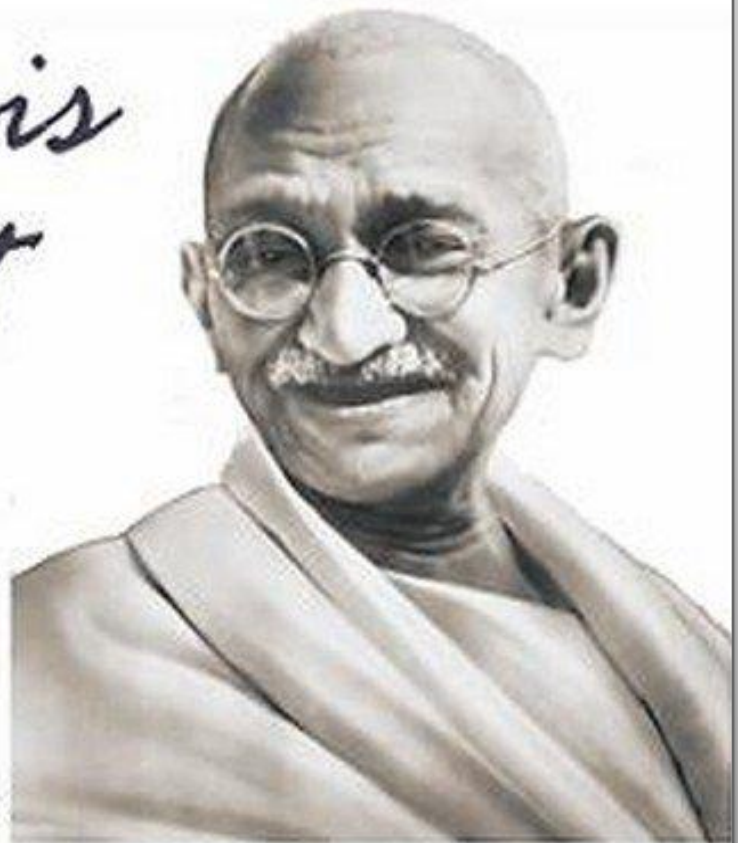

Πτυχιακή εργασία:

*«Φτώχεια και Αλληλεγγύη σε περίοδο
κρίσης: Υπηρεσίες πρόνοιας στην πόλη
του Ρεθύμνου»*

*Poverty is
the worst
form of
violence.
-Mahatma Gandhi*

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Οικονόμου Αικατερίνη
Συντάκτριες Εργασίας: Γιαννουλάκη Στυλιανή
Μπολανάκη Ειρήνη
Στρατιδάκη Ιωάννα

Copyright@ 2017 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥΠ, ΤΕΙ Κρήτης.

<http://www.teicrete.gr/koinerg/koinwnikis.html>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των Γιαννουλάκη Στυλιανή, Μπολανάκη Ειρήνη, Στρατιδάκη Ιωάννα, της επιβλέπουσας καθηγήτριας Οικονόμου Αικατερίνης και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης

Γιαννουλάκη Στυλιανή

Μπολανάκη Ειρήνη

Στρατιδάκη Ιωάννα

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

«Φτώχεια και Αλληλεγγύη σε περίοδο κρίσης:

Υπηρεσίες πρόνοιας στην πόλη του Ρεθύμνου»

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

(Υπογραφή)

Όνοματεπώνυμο

Όνοματεπώνυμο

Όνοματεπώνυμο

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής θα θέλαμε πρωτίστως να ευχαριστήσουμε την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας κ. Οικονόμου Αικατερίνη, η οποία με τις εύστοχες υποδείξεις της και την άμεση ανταπόκρισή της σε οποιοδήποτε θέμα μας προέκυπτε, μας βοήθησε πολύ στο να ολοκληρώσουμε την πτυχιακή μας εργασία. Έπειτα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται στους φορείς κοινωνικής προστασίας του δήμου Ρεθύμνου που συνεργαστήκαμε, για την άψογη συνεργασία μας και την καλή τους θέληση να βοηθήσουν και να απαντήσουν ειλικρινά στις ερωτήσεις μας. Τέλος, ένα ακόμη ευχαριστώ στις οικογένειες και φίλους μας που μας στήριξαν κατά τη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη που διεξήχθη μέσα στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας με θέμα «Φτώχεια και Αλληλεγγύη σε περίοδο κρίσης: Υπηρεσίες πρόνοιας στην πόλη του Ρεθύμνου», περιλαμβάνει την καταγραφή ενός συνόλου κοινωνικών φορέων, υπηρεσιών και προγραμμάτων, υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής μέριμνας, προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας για την πόλη του Ρεθύμνου.

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει ως επίκεντρο το φαινόμενο της φτώχειας, καθώς αποτελεί σημαντικό ζήτημα της σύγχρονης κοινωνίας στην Ελλάδα. Η διεθνής οικονομική κρίση έχει προξενήσει αλλαγές στην οικονομία και παράλληλα έχει οδηγήσει σε όξυνση του φαινομένου της φτώχειας. Η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια συρρικνώνεται συνεχώς με αποτέλεσμα να έχουν παρουσιαστεί παράπλευρες κοινωνικές επιπτώσεις. Φαινόμενα όπως η ανεργία, οι περικοπές σε μισθούς και συντάξεις σε συνδυασμό με τη φτωχή διατροφή και περιορισμένη πρόσβαση στην ιατρική φροντίδα, το άγχος, η κατάθλιψη, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα αποτελούν οικονομικές, κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις του φαινομένου.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να διερευνηθούν οι στάσεις και αντιλήψεις των επαγγελματιών που εργάζονται σε κοινωνικές δομές στην πόλη του Ρεθύμνου, αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές στους άπορους. Επίσης, να αναδειχθούν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές, τη δεδομένη χρονική στιγμή και το κατά πόσο έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Τέλος, να κατατεθούν προτάσεις για τη βελτίωση των υπηρεσιών αλλά και την ανάπτυξη της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής σε μια δύσκολη περίοδο .

Το πεδίο μελέτης της έρευνας αποτελείται από οκτώ υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής μέριμνας και προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας του δήμου Ρεθύμνου. Το δείγμα αποτελείται από οκτώ επαγγελματίες που απασχολούνται σε αυτά. Η μεθοδολογία έρευνας που υιοθετήθηκε ήταν η ποιοτική και το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας είναι αρχικά ότι οι δομές στήριξης δεν καθίστανται ικανές να καλύψουν τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων που ζουν στα όρια της φτώχειας, διότι αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα λόγω της οικονομικής κατάστασης της

χώρας. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει γενικότερα την κοινωνική πολιτική και το γεγονός αυτό έχει αντίκτυπο στη λειτουργία των υπηρεσιών αλλά και στην εξυπηρέτηση των πολιτών. Ενδιαφέρον όμως αποτελεί το γεγονός ότι, παρά τη δύσκολη κατάσταση που επιφέρει η οικονομική κρίση, υπάρχει ακόμη αλληλεγγύη και το αίσθημα της αλληλοβοήθειας στην πόλη του Ρεθύμνου.

Λέξεις – κλειδιά: Κοινωνική Πολιτική, Κοινωνική Προστασία, Υπηρεσίες Πρόνοιας, Οικονομική Κρίση, Φτώχεια, Αλληλεγγύη

ABSTRACT

This particular study conducted within the thesis titled “Poverty and Solidarity in times of crisis: welfare services in the town of Rethymnon “, involves the registration of a set of social institutions, services and programs, welfare and social work services, as well as programs of battling with poverty in the local region.

This research focuses on poverty, on account of the fact that it constitutes a major problem of modern society in Greece. The international financial crisis has led to changes in the economy, parallel to the outbreak of the phenomenon of poverty. The gradual shrinking of the Greek economy during the past years has resulted in collateral social damages. Thus, phenomena such as: unemployment, salary and pension cuts, combined with poor nutrition and limited access to medical care, anxiety, depression, psychosomatic symptoms constitute economic, social and psychological effects of the whole picture.

The purpose of this study is to explore the attitude and perception of professionals working in social structures in the town of Rethymnon, regarding the social benefits to those who need it the most. In addition to this, it aims to highlight the difficulties and problems that these structures face, at this particular time and whether they have been affected by the economic crisis. Finally, it aims to propose ways of improving services but also to reinforce the idea of solidarity and social unity, during these difficult times.

The field research study consists of eight welfare services and social services and anti-poverty programs of the municipality of Rethymnon. The sample consists of eight professionals employed at these services. The research methodology adopted, was qualitative and the tool which was used was the semi-structured interview.

The main conclusion of the investigation is that the support of the structures is unable to meet with the basic needs of people living in poverty line, because of many problems due to the economic situation of the country. The economic crisis has influenced the social policy in general and this fact has an impact on the functioning of the services, as well as in the service of civilians. However it is interesting to note the fact that, despite the difficult situation derived by

the economic crisis, there is still a feeling of solidarity and mutual help in the town of Rethymnon.

Key - words: Social Policy, Social Protection, Welfare Services, Economic Crisis, Poverty, Solidarity

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	7
Εισαγωγή	11
A ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	14
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	14
1.1. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της φτώχειας	14
1.2. Αίτια.....	19
1.3. Συνέπειες.....	22
1.4. Η έννοια της φτώχειας στην Ελλάδα και την Ευρώπη	24
1.5. Ορισμοί της οικονομικής κρίσης	28
2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ	31
2.1. Οι επιπτώσεις της κρίσης στην κοινωνική και οικονομική ζωή	31
2.2. Η κρίση και οι επιπτώσεις της στην ψυχολογία.....	33
2.3. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός.....	35
2.4. Το φαινόμενο του υποσιτισμού στα σχολεία	41
2.5. Κοινωνική συνοχή σε καταστάσεις φτώχειας.....	42
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	45
3.1. Μέτρα καταπολέμησης της φτώχειας	45
3.2. Κοινωνικές Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας.....	47
3.2.1. Το Κοινωνικό Παντοπωλείο	48
3.2.2. Το Κοινωνικό Συσσίτιο.....	49
3.2.3. Η Τράπεζα Χρόνου	50
3.2.4. Το Γραφείο Διαμεσολάβησης	51
3.2.5. Το Κοινωνικό Φαρμακείο	52
3.2.6. Ο Δημοτικός Λαχανόκηπος	53

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	54
4.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας.....	54
4.2. Είδος της έρευνας – Ερευνητική στρατηγική	55
4.3. Πεδίο μελέτης	56
4.4. Διαδικασία και ορισμός του δείγματος – Δειγματοληψία	56
4.5. Ερευνητικό εργαλείο.....	58
4.6. Τεχνικές συλλογής πληροφοριών	59
4.7. Ανάλυση και Επεξεργασία Αποτελεσμάτων.....	60
4.8. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας – Αντιμετώπιση των δυσκολιών	62
4.9. Ηθικά ζητήματα της έρευνας	63
4.10. Χρονοδιάγραμμα.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	65
Εισαγωγή	65
5.1. Περιγραφή δείγματος.....	65
5.2.1. Εισαγωγή.....	70
5.2.2. Αποτελέσματα - Απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	94
6.1.Συζήτηση αποτελεσμάτων	94
6.2. Συμπεράσματα	107
6.3. Προτάσεις	110
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	129
I. Ενημερωτικά φυλλάδια για τους συμμετέχοντες – αιτήματα άδειας για τη λήψη των συνεντεύξεων	129
II. Άξονες ημι – δομημένης συνέντευξης	132

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της φτώχειας αποτελεί μείζον ζήτημα της σύγχρονης κοινωνίας τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Η διεθνής οικονομική κρίση έχει επιφέρει αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και παράλληλα έχει οδηγήσει σε όξυνση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η Ελλάδα συγκεντρώνει τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας σε όλη την Ευρώπη και μάλιστα συγκριτικά με χώρες που θεωρούνται «παλαιά» μέλη της Ευρώπης. Γεγονός, είναι πάντως, πως στη χώρα μας ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, 2009).

Η έννοια της φτώχειας είναι μια ευρεία έννοια και ακριβώς για αυτόν το λόγο, πολύ συχνά γίνεται σημείο αμφισβήτησης και κριτικής. Σύμφωνα με τους Bradshawetal. (1998), η φτώχεια μπορεί να είναι μια ηθική και παράλληλα επιστημονική έννοια. Οι δύο αυτές διαστάσεις της ίδιας έννοιας, ωστόσο δημιουργούν προβλήματα όσον αφορά στην μέτρηση της φτώχειας. Στη Μ. Βρετανία, για παράδειγμα, «φτωχό» θεωρείται το άτομο ή το νοικοκυριό που έχει χαμηλό επίπεδο διαβίωσης και ταυτόχρονα χαμηλό εισόδημα. Δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί «φτωχός» εκείνος που έχει χαμηλό εισόδημα αλλά υψηλό επίπεδο διαβίωσης και ούτε το αντίστροφο. Επομένως, προκύπτει το συμπέρασμα πως το χαμηλό εισόδημα και το χαμηλό επίπεδο διαβίωσης γίνεται να εκτιμηθούν μόνο βάσει των προτύπων της εκάστοτε κοινωνίας ή του ατόμου ή του νοικοκυριού που μελετάται (Bradshawetal. 1998).

Εδώ πρέπει να τονιστεί πως η φτώχεια δεν προσμετρείται μόνο με δείκτες χαμηλού εισοδήματος, αλλά υπονομεύει ένα ολόκληρο φάσμα ανθρώπινων δυνατοτήτων, συμπεριλαμβανομένου και του αγαθού της υγείας, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Τα προβλήματα υγείας πλήττουν περισσότερο τους φτωχούς, ακριβώς επειδή δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Επομένως, για να τα αντιμετωπίσουν, περιέρχονται σε συνθήκες ακόμη μεγαλύτερης φτώχειας. Είναι το φαινόμενο που αποκαλείται “medicalpovertytrap”. Να εγκλωβίζονται δηλαδή μέσα στη ίδια την φτώχεια (Κρεμαστινός, 2012).

Η ραγδαία αύξηση της φτώχειας σχετίζεται με πολλές κοινωνικές αλλαγές όπως αύξηση στα ποσοστά ανεργίας, μείωση ζήτησης εργασίας, περικοπές μισθών και συντάξεων κλπ. Οι εργασιακές σχέσεις άλλαξαν με την αποδυνάμωση των συλλογικών συμβάσεων και την ενίσχυση των μορφών μερικής απασχόλησης και οι δημόσιες δαπάνες για την κοινωνική προστασία μειώθηκαν σημαντικά (Δαφέρμος και Παπαθεοδώρου, 2012).

Τα δικαιώματα όλων των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κατοχυρώνονται μέσα από τις Διεθνείς Συμβάσεις του ΟΗΕ και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Στο Άρθρο 22 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (10 Δεκεμβρίου 1948) διατυπώνεται η αρχή ότι «...για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την κατοχύρωση της αξιοπρέπειάς του, καθένας έχει δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια, ανάλογα με τους πόρους κάθε χώρας» (Πετρόγλου, 1989 : 1), ενώ στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα του ΟΗΕ, αναφέρονται τα βασικότερα κοινωνικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια, στην εκπαίδευση και την προστασία της οικογενειακής ζωής (Ρούκουνα, 1995). Παράλληλα, στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, κατοχυρώνονται σημαντικά δικαιώματα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μεταξύ άλλων το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια και πρόνοια (Κοντιάδη και Κατρούγκαλος, 2005).

Κι ενώ τα δικαιώματα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μεταξύ αυτών και οι άποροι, μοιάζουν αδιαπραγμάτευτα, στην Ελλάδα το Κράτος Πρόνοιας φαίνεται να καταρρέει. Οι κοινωνικές παροχές όλο και μειώνονται, τη στιγμή που η κοινωνία μοιάζει περισσότερο διαιρεμένη και απελπισμένη από ποτέ. Οι κοινωνικές φοβίες των ανθρώπων στρέφονται κατά των διαπροσωπικών σχέσεων και απειλούν την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη (Τσίγκανου, 2012). Μάλιστα, σε Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα που πραγματοποιήθηκε τη περίοδο 2008 – 2009 (Παπλιάκου κ.α., 2011), η ελληνική κοινωνία αναδείχτηκε ως μια κοινωνία «σε κρίση», «πληγωμένη», καταρρακωμένη. Είναι γεγονός, πως οι άνθρωποι δείχνουν πλέον ιδιοτελείς, ενώ κυριαρχούν αισθήματα αδικίας, ανομίας. Παρά την ύπαρξη των κοινωνικών δικτύων, οι άνθρωποι εμφανίζονται περισσότερο αντικοινωνικοί από ποτέ (Τσίγκανου, 2012).

Η πτυχιακή μας εργασία με τίτλο «Φτώχεια και αλληλεγγύη σε περίοδο κρίσης: Υπηρεσίες πρόνοιας στην πόλη του Ρεθύμνου», απαρτίζεται από δύο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο θεωρητικό μέρος συμπεριλαμβάνονται τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο ασχολείται με τις εννοιολογικές προσεγγίσεις της φτώχειας, τους βασικούς παράγοντες που

οδηγούν στη φτώχεια καθώς και τις συνέπειες αυτής. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην έννοια της φτώχειας τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη και δίνονται κάποιοι βασικοί ορισμοί της οικονομικής κρίσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων καθώς και στην ψυχολογία αυτών. Επίσης, αναφέρονται οι παράγοντες κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρατίθεται ένα πολύ συχνό φαινόμενο, ως απόρροια της φτώχειας: το φαινόμενο υποσιτισμού μαθητών στα ελληνικά σχολεία. Το δεύτερο κεφάλαιο κλείνει με την κοινωνική συνοχή και το πώς αυτή διαμορφώνεται σε καταστάσεις ακραίας φτώχειας.

Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο, αφορά στα μέτρα αντιμετώπισης της φτώχειας και γενικότερο στα δίκτυα υποστήριξης που υπάρχουν στη χώρα μας. Ενδεικτικά, αναφέρονται συνοπτικά οι δομές αντιμετώπισης της φτώχειας που λειτουργούν σε πανελλαδικό επίπεδο.

Το δεύτερο μέρος αφορά στο ερευνητικό κομμάτι της πτυχιακής και περιλαμβάνει την έρευνα. Γίνεται αναφορά στο σκοπό και τους επιμέρους στόχους της έρευνας, τη δειγματοληψία, το ερευνητικό εργαλείο, τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, τη συλλογή των δεδομένων, τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς και τα συμπεράσματα και τις προτάσεις μας.

A ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της φτώχειας

Η φτώχεια είναι ένα περίπλοκο φαινόμενο που επηρεάζεται από ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων που μπορούν να μελετηθούν από πολλές διαφορετικές προοπτικές και διαφορετικά γνωστικά πεδία. Έτσι, στο ερώτημα «τι είναι φτώχεια» δεν έχει τόσο σημασία ένας ακριβής και περιεκτικός ορισμός, όσο να δημιουργήσουμε μια συναίνεση γύρω από τις διαφορετικές προσεγγίσεις που μπορεί να λάβει το φαινόμενο (Μπαλούρδος, 2012).

Για τον Αριστοτέλη, η φτώχεια είναι γονέας της επανάστασης και του εγκλήματος. Ο ίδιος επίσης υποστήριξε πως φτώχεια χωρίς χρέη είναι μεγάλος πλούτος. Ο Galbraith (1958) στο γνωστό του έργο «Η κοινωνία της αφθονίας», αναφέρει ότι οι άνθρωποι πλήττονται από φτώχεια όταν το εισόδημά τους, παρόλο που τους εξασφαλίζει τα αναγκαία προς επιβίωση, είναι σημαντικά χαμηλότερο της κοινότητας. Ουσιαστικά αδυνατούν να έχουν ό,τι θεωρείται ως ελάχιστα αξιοπρεπές και δεν μπορούν να ξεφύγουν από την κατάσταση αυτή, έτσι θεωρούνται από την υπόλοιπη κοινότητα ως αναξιοπρεπείς (Μπαλούρδος, 2012).

Για τον Townsend, (1979), η φτώχεια ορίζεται σε όρους σχετικής στέρησης ως «ανεπάρκεια πόρων που έχει αποτέλεσμα τον ουσιαστικό αποκλεισμό του ατόμου ή της οικογένειάς του από το συνηθισμένο επίπεδο διαβίωσης, καθώς και από τη συμμετοχή του στις συνήθειες και δραστηριότητες της κοινωνίας που ζει». Έτσι, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα η διαχωριστική γραμμή μεταξύ φτωχών και μη φτωχών θα έπρεπε να αναζητηθεί στη στέρηση ή τη μη στέρηση ενός ατόμου / νοικοκυριού από τον κυρίαρχο σε μια δεδομένη κοινωνία «τρόπο ζωής».

Το 1984, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τον εξής ορισμό: «φτωχοί είναι τα άτομα ή οι οικογένειες των οποίων οι πόροι (υλικοί, πολιτισμικοί και κοινωνικοί) είναι τόσο περιορισμένοι ώστε να αποκλείονται από τον ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής στο κράτος-μέλος στο οποίο ζουν» (EEC, 1985).

Οι Mack και Lansley (1985), στα πλαίσια του ορισμού του Townsend (1979), όρισαν τη στέρηση ως την επιβεβλημένη έλλειψη κοινωνικά καθορισμένων αναγκών, δηλαδή, αγαθών που η πλειοψηφία του πληθυσμού θεωρεί ως αναγκαία / απαραίτητα να έχει και δεν μπορούν να αποκτηθούν από ένα μέρος του πληθυσμού (φτωχοί / στερημένοι). Ουσιαστικά, η απουσία αγαθών εκλαμβάνεται ως απεικόνιση της υλικής στέρησης: όσο μεγαλύτερος ο αριθμός ελλειπόντων αγαθών, τόσο μεγαλύτερος ο βαθμός υλικής στέρησης. Τα μέτρα στέρησης βασισμένα σε αυτό το είδος πληροφόρησης είναι γνωστά και ως «συναινετικά μέτρα στέρησης» (Mack και Lansley, 1985 · Nolan και Whelan, 1996 · Goodman και Myck, 2005).

Αντίστοιχα ο Hagenaars, (1986) καθόρισε τη φτώχεια με τρία χαρακτηριστικά (Μπαλούρδος, 2012) :

- Στέρηση βασικών αγαθών
- Να έχει κανείς λιγότερα από άλλους σε μία κοινωνία
- Να αισθάνεται κανείς ότι δεν έχει επαρκείς πόρους να τα βγάλει πέρα μόνος του

Για τον Ringen (1987), ένα άτομο / νοικοκυριό είναι πραγματικά φτωχό αν στερείται πόρων (κυρίως εισοδήματος) ή έχει φτωχές εκβάσεις σε όρους συνθηκών διαβίωσης και δραστηριοτήτων. Στην πρώτη περίπτωση, η φτώχεια προσεγγίζεται έμμεσα μέσω παραγόντων που προσδιορίζουν τον τρόπο ζωής, στη δεύτερη περίπτωση, η φτώχεια ορίζεται άμεσα ανάλογα με το βαθμό στέρησης σε συνιστώσες του τρόπου ζωής. Οι Gordon κ.ά. (2000), θεωρούν ότι οι δύο αυτές προσεγγίσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται ως συμπληρωματικές: Κάποιος είναι φτωχός αν έχει χαμηλό επίπεδο διαβίωσης ή / και χαμηλό εισόδημα.

Το 1995, στη διάσκεψη της Κοπεγχάγης για την κοινωνική ανάπτυξη που διοργανώθηκε από τον ΟΗΕ υιοθετήθηκε ο εξής ορισμός: «φτώχεια είναι μία κατάσταση η οποία χαρακτηρίζεται από οξεία στέρηση βασικών ανθρώπινων αναγκών όπως φαγητό, πόσιμο νερό, βασικές παροχές υγιεινής, υγείας, στέγης, μόρφωσης και πληροφόρησης. Εξαρτάται δε τόσο από το εισόδημα όσο και από την πρόσβαση στις υπηρεσίες» (UnitedNations, 1995).

Οι Bradshawetal. (1998), θεωρώντας πως η διαφοροποίηση μεταξύ «φτωχών» και «μη φτωχών» είναι παραπλανητική, διακρίνει τέσσερις βασικές κατηγορίες :

- Συνεχής φτώχεια: εκεί ανήκουν όσοι έχουν υπάρξει αρκετές φορές και στο παρελθόν φτωχοί.
- Μεταβατική φτώχεια: αναφέρεται σε εκείνους που είχαν υπάρξει φτωχοί και στο παρελθόν αλλά σπάνιες φορές.
- Οικονομικώς ευάλωτοι: οι «μη φτωχοί», οι οποίοι όμως έχουν υπάρξει στο παρελθόν φτωχοί λίγες έως αρκετές φορές.
- Οικονομικώς ασφαλείς: ανήκουν στην κατηγορία των «μη φτωχών» που δεν υπήρξαν ποτέ στο παρελθόν φτωχοί.

Ο Sen (1999), στο βιβλίο του “Development as Freedom” υποστηρίζει πως η πραγματική ανάπτυξη μιας κοινωνίας ταυτίζεται με τη διαδικασία αύξησης των ελευθεριών και ευκαιριών που απολαμβάνουν τα άτομα της κοινωνίας αυτής. Επομένως με την ανάπτυξη θα πρέπει να περιορίζεται η φτώχεια, η διαφθορά, η έλλειψη δικαιοσύνης, η κακή διακυβέρνηση, ο αναλφαβητισμός και η σχολική διαρροή, η έλλειψη ενημέρωσης, η έλλειψη υποδομών, υπηρεσιών κ.λπ. Αναφέρεται σε παράγοντες στέρησης δυνατοτήτων τους οποίους θεωρεί ως πιο καθοριστικούς για την πραγματικότητα της φτώχειας, συγκριτικά με το εισόδημα

Για την Παγκόσμια Τράπεζα (2001), φτώχεια είναι η έλλειψη ή η μη-ικανότητα επίτευξης ενός κοινωνικά αποδεκτού επιπέδου διαβίωσης, ενώ το κέντρο έρευνας Innocenti της UNICEF (2005) αναφέρει ότι, ένας επιχειρησιακός ορισμός της φτώχειας θα πρέπει πάντα να συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1975, χαρακτηρίζει ως φτωχούς: «άτομα ή οικογένειες, των οποίων οι πόροι είναι τόσο περιορισμένοι ώστε να αποκλείονται από τον ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής στο κράτος μέλος στο οποίο ζουν». (EEC, 1981). Η έννοια των «πόρων» ορίζεται ως: «αγαθά, χρηματικό εισόδημα και υπηρεσίες από άλλους ιδιωτικούς πόρους».

Για τον Chambers, (2006), η απάντηση στο τι είναι φτώχεια εξαρτάται από το ποιος ρωτάει και το ποιος απαντάει. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων διακρίνει:

- Τη φτώχεια λόγω έλλειψης εισοδηματικών πόρων (εισοδηματική φτώχεια).
- Τη φτώχεια λόγω στέρησης άλλων –εκτός του εισοδήματος– υλικών πόρων όπως είναι π.χ. η αξιοπρεπής κατοικία, η αδυναμία απόκτησης συνηθισμένων ή / και διαρκών

καταναλωτικών αγαθών (αυτοκίνητο, τηλεόραση, κ.λπ.) καθώς και η ανεπαρκής πρόσβαση σε υπηρεσίες.

- Τη πολυδιάστατη στέρηση, με την υλική έλλειψη να συνιστά μία μεταξύ πολλών αμοιβαία ενισχυόμενων διαστάσεων, σε διάφορες πτυχές της ανθρώπινης ζωής.
- Τη φτώχεια ως έλλειψη ικανοτήτων.

Για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission, 2004): *«Οι άνθρωποι θεωρούνται ότι διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας, εάν το εισόδημα και οι πόροι τους είναι τόσο ανεπαρκείς ώστε να αποκλειστούν από ένα βιοτικό επίπεδο, αποδεκτό στην κοινωνία που ζουν. Μπορούν να εμφανίζουν πολλαπλά μειονεκτήματα λόγω ανεργίας, χαμηλού εισοδήματος, φτωχών συνθηκών στέγασης, ανεπαρκούς υγειονομικής περίθαλψης και εμποδίων στη δια βίου μάθηση, στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και στην αναψυχή. Είναι συχνά αποκλεισμένοι και περιθωριοποιημένοι από τη συμμετοχή σε δραστηριότητες (οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές) που είναι ο κανόνας για άλλους ανθρώπους και η πρόσβασή τους στα θεμελιώδη δικαιώματα μπορεί να είναι περιορισμένη».*

Ο ορισμός αυτός, υπογραμμίζει τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης στην ΕΕ. Από αυτό το σημείο εκκίνησης, η φτώχεια έχει δύο βασικά στοιχεία: τη φτώχεια που οφείλεται σε ανεπαρκείς πόρους και την αδυναμία πρόσβασης και συμμετοχής σε αγαθά, υπηρεσίες και δραστηριότητες. Στις περισσότερες εμπειρικές έρευνες έμφαση δίνεται στην ανεπάρκεια πόρων η οποία αποτιμάται με εισοδηματικούς πόρους και τον καθορισμό ενός ορίου για τη διάκριση των φτωχών από τους μη φτωχούς (relative income method). Σύμφωνα με τη Eurostat, το όριο αυτό τίθεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού.

Η αδυναμία πρόσβασης και συμμετοχής σε αγαθά, υπηρεσίες και δραστηριότητες προσεγγίζεται με την ανάπτυξη δεικτών στέρησης. Πρόκειται για μία μεθοδολογία η οποία βασίζεται στον κλασικό ορισμό και στην προσέγγιση του Townsend (1979), με βάση την οποία προσδιορίζεται ένας κατάλογος στοιχείων με σκοπό να δημιουργηθεί μία κλίμακα ή ένας δείκτης στέρησης και ένα όριο φτώχειας.

Η προσέγγιση αυτή, αναπτύχθηκε περαιτέρω από τους Halleröd (1994), και τους Nolan και Whelan (1996), με αποτέλεσμα να υπάρχουν και να αποτυπώνονται αντίστοιχα ερωτήματα σε μεγάλες Ευρωπαϊκές Έρευνες όπως η έρευνα EU-SILC. Οι ερωτώμενοι καλούνται να

διευκρινίσουν εάν δεν έχουν ή δεν καταναλώνουν ένα στοιχείο / αγαθό επειδή: α) «δεν το έχουν ανάγκη» ή β) «δεν μπορούν να το αντέξουν οικονομικά». Με τον τρόπο αυτό, είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ «μη-επιβεβλημένης» και «επιβεβλημένης» δυσκολίας / στέρησης».

Πάνω στους προβληματισμούς αυτούς, η Eurostat(2009), έχει αναπτύξει το δείκτη ή το ποσοστό υλικής στέρησης, ο οποίος αναφέρεται στον πληθυσμό που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες σε, τουλάχιστον, τέσσερις από τις κάτωθι εννέα διαστάσεις στέρησης:

- Δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, πάγιοι λογαριασμοί (ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου, κ.λπ.), δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου κ.ά., ή αγορές με δόσεις κλπ.
- Οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση
- Οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων, αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 500 ευρώ
- Οικονομική αδυναμία να τρώνε κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή οποιοδήποτε ισοδύναμο πρωτεΐνης κάθε δεύτερη μέρα
- Οικονομική αδυναμία να απολαύσουν μία εβδομάδα διακοπών μακριά από το σπίτι, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο
- Οικονομική αδυναμία να έχουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο
- Οικονομική αδυναμία να έχουν πλυντήριο ρούχων
- Οικονομική αδυναμία να έχουν έγχρωμη τηλεόραση
- Οικονομική αδυναμία να έχουν τηλέφωνο.

Οι πρώτες πέντε χαρακτηρίζουν τη διάσταση της οικονομικής πίεσης ενώ οι υπόλοιπες χαρακτηρίζουν τη στέρηση στην ιδιοκτησία διαρκών καταναλωτικών αγαθών. Πρόκειται για ένα ημι-απόλυτο δείκτη φτώχειας, καθώς μετρά την πρόσβαση σε εννέα βασικά είδη με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη, ενώ παράλληλα είναι στενά συνδεδεμένος με το επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας.

Ο Narayan (2009), θεωρεί ότι η φτώχεια, από τις αρχές της δεκαετίας του '90, εξετάζεται μέσα από διεπιστημονικές προσεγγίσεις ως δυναμικό και πολυδιάστατο φαινόμενο. Ο Osmani (2005) και ο Ringen (1988), θεωρούν ότι οι οποιοσδήποτε διαφορές που προκύπτουν είναι καθαρά ιδεολογικές. Κυρίως αμφισβητείται ότι στην πράξη, δεν μπορεί η φτώχεια να είναι απλά

«μειωμένο πορτοφόλι». Θα πρέπει να αναφέρεται και να υπονοείται ένας «πολύπλευρος συνδυασμός στερήσεων και μη ικανοποιηθεισών αναγκών που αποτρέπουν ορισμένα άτομα από τη συμμετοχή στην κοινωνία με τους ίδιους τρόπους που μπορεί και το κάνουν άλλοι» (Alcock, 1997). Η φτώχεια δεν είναι εύκολο να οριστεί, λόγω του δυναμικού και πολυδιάστατου χαρακτήρα της. Οι υφιστάμενες εννοιολογικές και οι μεθοδολογικές διαφοροποιήσεις μπορεί να οδηγήσουν στον προσδιορισμό διαφορετικών ατόμων ή ομάδων υψηλού κινδύνου και κατά συνέπεια σε διαφορετικές πολιτικές αντιμετώπισης του προβλήματος.

Η φτώχεια χαρακτηρίζεται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως κατάσταση ζωής τόσο περιορισμένη από υποσιτισμό, αναλφαβητισμό, ασθένειες, φτωχικό περιβάλλον, υψηλή βρεφική θνησιμότητα και χαμηλό προσδόκιμο επιβίωσης, που απέχει από οποιοδήποτε αξιοπρεπή ορισμό της ανθρώπινης ευπρέπειας. Ως απόλυτη φτώχεια ορίζεται, όταν το κατά κεφαλήν ετήσιο εισόδημα είναι περίπου 450 δολάρια το έτος. Δηλαδή περίπου 1 με 1,50 δολάριο την ημέρα. Υπολογίζεται πως σχεδόν το 1/5 του παγκόσμιου πληθυσμού, δηλαδή 1,2 δισεκατομμύρια άτομα, ζουν σε απόλυτη φτώχεια, με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα. Περίπου 3 δισεκατομμύρια, δηλαδή το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού, υπολογίζεται ότι ζουν με λιγότερα από 2 δολάρια την ημέρα (Κρεμαστινός, 2012).

1.2.Αίτια

Οι αρχικές μελέτες που αφορούσαν στο φαινόμενο της φτώχειας επικεντρωνόντουσαν στη συμπεριφορά των φτωχών, ως βασικό αίτιο του συγκεκριμένου φαινομένου. Ο τρόπος, δηλαδή, με τον οποίο οι άνθρωποι διαχειρίζονταν καταστάσεις αλλά και στοιχεία του χαρακτήρα τους (τεμπελιά, έλλειψη προνοητικότητας) μπορούσε να τους οδηγήσει στην φτώχεια (Καράγιωργας, 1990). Σύμφωνα, με τον Rowntree (1899), το μεγαλύτερο ποσοστό εκείνων που αποκαλούμε «φτωχοί», περιήλθαν σε αυτή την κατάσταση λόγω κακής διαχείρισης εισοδήματος και όχι λόγω έλλειψης αυτού. Ο ίδιος ο ερευνητής ονομάζει αυτό το φαινόμενο «δευτερεύουσα φτώχεια» και προσθέτει πως σε αυτή την κατάσταση μπορεί να περιέλθει κάποιος και έπειτα από κάποιο απρόβλεπτο γεγονός όπως ένας ξαφνικός θάνατος μέλους της οικογένειας ή μια αρρώστια.

Πλέον, η παραπάνω αντίληψη δεν είναι ευρέως αποδεκτή. Αυτό που κυρίως υποστηρίζεται είναι πως η φτώχεια και η οικονομική ανισότητα αποτελούν ενδογενή χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος. Μάλιστα, την άποψη αυτή ασπάζονται τόσο οι υποστηρικτές όσο και οι πολέμιοι του συστήματος. με την έννοια ότι η φτώχεια αποτελεί ενδογενές χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος, εννοείται πως η φτώχεια είναι μια υποχρεωτική αναγκαιότητα προκειμένου να λειτουργεί το ίδιο το σύστημα (Καράγιωργας, 1990).

Σύμφωνα με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος(ΟΚΕ)(2009), τα κυριότερα αίτια που οδηγούν στην φτώχεια είναι :

- *Ανεργία* : αποτελεί ίσως τον βασικότερο παράγοντα φτώχειας καθώς συνεπάγεται την έλλειψη δυνατότητας εξασφάλισης πόρων για την ικανοποίηση αναγκών.
- *Χαμηλό εισόδημα* : σε αυτή την περίπτωση υπάρχει να μεν εισόδημα, ωστόσο δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών.
- *Ανισοκατανομή του εισοδήματος* : η άνιση κατανομή του εισοδήματος αποτελεί σημαντικό παράγοντα φτώχειας. Η Ελλάδα αφιερώνει πολύ περιορισμένους πόρους για την ενίσχυση της απασχόλησης και την καταπολέμηση της ανεργίας.
- *Ανεπάρκεια Δημόσιας Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης* : Παρόλο που το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα είναι δημόσιο και αυτό συνεπάγεται ίσες ευκαιρίες για όλους, παρατηρούνται ανισότητες σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και ιδιαίτερα στην Τριτοβάθμια.
- *Πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας* : στην Ελλάδα υπάρχουν προβλήματα ετών όσον αφορά στην πρόσβαση στην υγεία, στην ποιότητα των υπηρεσιών και στην μη εφαρμογή των μέτρων, γεγονότα που εντείνουν τις εισοδηματικές ανισότητες και ευνοούν το φαινόμενο της φτώχειας.

Πέρα από τα παραπάνω αίτια, υπάρχει και μια σειρά από οικονομικούς παράγοντες που οδηγούν στην φτώχεια (ΟΚΕ, 2009) :

Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός μειώνει την πραγματική αγοραστική δύναμη των καταναλωτών και πλήττει κυρίως τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα του πληθυσμού, με αποτέλεσμα την όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων.

Φορολογικό σύστημα

Στην Ελλάδα υπάρχει χαμηλό επίπεδο συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης και υψηλό επίπεδο έμμεσης φορολογίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος να απαλλάσσονται να με από άμεσους φόρους πχ. ΦΠΑ αλλά όχι και από την έμμεση φορολογία.

Φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή καταστρατηγεί την αρχή του φορολογικού συστήματος πως ο καθένας πρέπει να φορολογείται σύμφωνα με την φορολογική του ικανότητα και πλήττει κυρίως τους μισθωτούς, οι οποίοι δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν.

Τέλος, υπάρχουν και διάφοροι κοινωνικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην φτώχεια (ΟΚΕ, 2009) :

- *Ηλικία* : οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας.
- *Φύλο* : οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά φτώχειας σε σχέση με τους άνδρες
- *Εκπαιδευτικό επίπεδο* : συνδέεται άμεσα με τις παραγωγικές δυνατότητες του ατόμου και με την ικανότητά του να αποκτά εισόδημα, επομένως παίζει καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση της φτώχειας.
- *Δομή οικογένειας* : συνήθως οι μονογονεϊκές οικογένειες εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά φτώχειας σε σχέση με άλλες. Αυτό οφείλεται είτε στο χαμηλό εισόδημα είτε στην απουσία αυτού.
- *Μέγεθος νοικοκυριού* : οι πολυμελής οικογένειες θα εμφανίσουν και εκείνες υψηλά ποσοστά φτώχειας σε σχέση με άλλες με λιγότερα μέλη.
- *Κοινωνικές προκαταλήψεις/Ρατσισμός* : οι μετανάστες πλήττονται περισσότερο από τη φτώχεια καθώς βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό λόγω μη επαρκούς πολιτικής για την κοινωνική τους ένταξη.

- *Γεωγραφικοί παράγοντες* : οι δυσπρόσιτες περιοχές αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο φτώχειας καθώς έχουν περισσότερες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη υποδομών και την περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες/αγαθά.

1.3. Συνέπειες

Η πραγματικότητα της φτώχειας στην Ελλάδα επηρεάζει πολλές πτυχές της ζωής των ανθρώπων και περιορίζει την πρόσβαση στα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Τα άτομα που πλήττονται συχνά αντιμετωπίζουν ένα φάσμα διαφορετικών μειονεκτημάτων, τα οποία συνδυάζονται και αλληλοενισχύονται, με αποτέλεσμα πολλοί να παγιδεύονται μέσα στη φτώχεια (Μπαλούρδος, 2012).

Η φτώχεια στην Ελλάδα έχει εξελιχθεί σε κάτι πολύ περισσότερο από έναν καθημερινό αγώνα για επιβίωση. Το να ζει κανείς στη φτώχεια, την περίοδο της οικονομικής ύφεσης μπορεί να σημαίνει μεταξύ άλλων:

- Απομόνωση και εγκατάλειψη από τις υπηρεσίες του κοινωνικού κράτους
- Έλλειψη πληροφόρησης και στήριξης από άτυπα δίκτυα (συγγενείς, φίλους γείτονες).
- Έλλειψη ελπίδας, να αισθάνεται κανείς ανήμπορος και μόνος, ανίσχυρος να επηρεάσει διαφορετικά τα θέματα που τον αφορούν.
- Προβλήματα εξασφάλισης μιας αξιοπρεπούς στέγης.
- Προβλήματα πρόσβασης σε πολύ βασικές ανάγκες. Ενδέχεται να μην είναι κάποιος σε θέση να εξασφαλίσει ζωτικά αγαθά όπως νερό, θέρμανση και ηλεκτρισμό ή να αγοράσει νέα ενδύματα και τα καθημερινά για τη διαβίωση απαραίτητα τρόφιμα.
- Αδυναμία εξασφάλισης φαρμάκων και επίσκεψης σε γιατρούς.
- Ανεργία, η οποία συνεπάγεται χρέη
- Προθυμία για εργασία αλλά έλλειψη σταθερής δουλειάς
- Ρατσισμός απέναντι στους μετανάστες, οι οποίοι έχουν δουλειά, την οποία όμως δεν θα μπορούσε ή δεν θα επέλεγε κάποιος ποτέ να κάνει.
- Να θεωρεί κάποιος ότι η πολιτική της χώρας είναι χωρίς σχεδιασμό και προοπτική. Τα αιτήματα των ξένων όπως μείωση του κράτους, της διαφθοράς και ελεύθερη αγορά, να

μεταφράζονται σε μέτρα αυστηρής λιτότητας (μείωση μισθών και συντάξεων, αύξηση της φορολογίας) τα οποία δεν έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα και μάλλον οδηγούν σε ανασφάλεια και μεγαλύτερη ανεργία.

Παρακάτω, παρατίθενται ενδεικτικά,αυτούσιες κάποιες απόψεις ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως παρουσιάστηκαν σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε την περίοδο Νοεμβρίου 2011 – Φεβρουαρίου 2012. Οι απόψεις αφορούν στις δυσκολίες που βιώνουν από τη φτώχεια. Συνοπτικά, οι δυσκολίες αφορούν στην έλλειψη στέγης αλλά και στην ύπαρξη κατοικίας που όμως, λόγω παλαιότητας είναι αδύνατο να συντηρηθεί από τους ενοίκους της. Επιπλέον, παρατίθενται δυσκολίες που αφορούν στην έλλειψη βασικών αγαθών όπως τροφή, ρουχισμός κλπ, καθώς και περιπτώσεις που υποστηρίζονται οικονομικά και ηθικά από κοινωνικές δομές. Την κατηγορία συμπληρώνουν τα άτομα με αναπηρία και οι εργαζόμενοι κάτω από επισφαλείς συνθήκες εργασίας (Μπαλούρδος, 2012 : 47 – 48):

Περίπτωση νεοαστέγου:

«Έυπνάς ένα πρωί και δεν ξέρεις που βρίσκεσαι. Δεν υπάρχει νιπτήρας να πλύνεις το πρόσωπό σου, ένα φλιτζάνι να πιεις καφέ και είσαι παγωμένος. Δεν έχεις να κάνεις τίποτα, είσαι στο δρόμο, δεν σου ανήκει τίποτα, είσαι ένα τίποτα. Έχω συνεχή πόνο και πρόβλημα με τα δόντια μου και δεν ξέρω τι να κάνω».

Περίπτωση ατόμου με παλιό σπίτι:

«Εδώ δεν έχουμε να ζήσουμε εμείς. Θα έχουμε να συντηρήσουμε το σπίτι; Το σπίτι είναι παλιό. Έχουν σαπίσει τα κάγκελα, τα έξω παντζούρια. Οι τοίχοι έχουν υγρασία και το χειμώνα κάνει πολύ κρύο. Μου έχουν κόψει το ρεύμα και είμαι τυχερός που έχω ακόμη νερό».

Περίπτωση αδυναμίας κάλυψης βασικών αναγκών και πρόσβαση στις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας:

«Όταν δεν έχω λεφτά, περιμένω να κλείσει η Λαϊκή Αγορά και πάω εκεί που τα σούπερ μάρκετ πετούν τα σκουπίδια τους και μαζεύω ό,τι είναι φαγώσιμο γρήγορα-γρήγορα για να μη με δει πολύς κόσμος. Δεν αγοράζω ποτέ ρούχα. Βρίσκω παλιά ή αφημένα δίπλα στα σκουπίδια».

Περίπτωση ατόμου με αναπηρία:

«Περνάμε δύσκολα, και όσο πάει δυσκολότερα. Και σα να μην έφτανε αυτό, αισθάνομαι ότι υπάρχει ένας ρατσισμός και μια προκατάληψη».

Περίπτωση επισφαλούς εργασίας:

«Δουλειά είναι ό,τι μου ζητούν να κάνω οι γείτονες. Το χειρότερο είναι ότι οι ξένοι κάνουν δουλειές που εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε. Οι τροϊκανοί ζητάγανε μείωση του κράτους και της διαφθοράς και ελεύθερη αγορά. Εμείς τα ανταλλάξαμε με μείωση μισθών, συντάξεων, φορολόγηση των πάντων, ανασφάλεια και ανεργία».

Περίπτωση υποστήριξης από άτυπα δίκτυα στήριξης:

«Είμαι μόνη και έχω τον γιό μου με ψυχικά προβλήματα, στο κρεβάτι. Καλά που έχουμε τους γείτονες και φέρνουν κάτι, αλλιώς δεν ξέρω πώς θα τα βγάζαμε πέρα. Τα πάντα είναι ακριβά. Η ίδια η ζωή είναι ακριβή πια. Αυτό που ζω τώρα, δεν το έχω ζήσει ποτέ. Πριν δίνανε επιδόματα, δίνανε ανθρώπινες συντάξεις. Δεν υπήρχε τόση ακρίβεια. Έκαναν αναπροσαρμογή των συντάξεων του ΙΚΑ με βάση τον πληθωρισμό. Μένανε λεφτά. Τώρα δέκα μισθοί στο σπίτι, δε φτάνουν για να τα βγάλεις πέρα».

1.4. Η έννοια της φτώχειας στην Ελλάδα και την Ευρώπη

Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, με τις όποιες συνέπειες έχει επιφέρει, τοποθετεί την έννοια της φτώχειας σε νέες βάσεις, τόσο στην Ελλάδα, όσο και την Ευρώπη. Τα κοινωνικά προβλήματα (ανεργία, ανέχεια, εγκληματικότητα, αστεγία κλπ.), εντάθηκαν μετά την έλευση της οικονομικής κρίσης με συνέπεια η κοινωνική πολιτική των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να τεθεί σε ισχύ (Μπαλούρδος, 2012).

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΣΑ) (2012), σχετικά με τη φτώχεια στη χώρα μας και ενώ, λόγω της κρίσης οι κοινωνικές δαπάνες περιορίζονται δραστικά, στις ομάδες που παραδοσιακά είναι περισσότερο εκτεθειμένες στη

φτώχεια προστίθενται συνεχώς και άλλες, νέες ομάδες, οι οποίες στο παρελθόν δε συνιστούσαν ομάδα υψηλού κινδύνου.

Πιο συγκεκριμένα, για την περίοδο 2008 – 2011 καταγράφεται πολύ υψηλός κίνδυνος για(ΕΛ.ΣΤΑΤ (2012) :

- Τους υπηκόους τρίτων χωρών (με υπηκοότητα χώρας εκτός της ΕΕ): από 32,7% το 2008 ο κίνδυνος φτώχειας το 2010 αυξάνεται σε 45,9%, ενώ το 2011 ανέρχεται σε 46,3%.
- Τις άνεργες γυναίκες, για τις οποίες ο κίνδυνος φτώχειας το 2010 ανέρχεται σε 40,1%. Αν και δε σημειώθηκε αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, όμως η αύξηση είναι σημαντική σε σύγκριση με το 2008 (35,4%).
- Τους άνεργους άνδρες (37,2% το 2010, ενώ σημειώθηκε αύξηση κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος).
- Το 2011 η ομάδα των ανέργων ανδρών καταγράφει τον μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας (48,6%).
- Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί (33,4% το 2010 και αύξηση κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2009). Όμως το 2011 η ομάδα αυτή σημειώνει σημαντική αύξηση (43,2%).
- Τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (από 28,7% το 2008 αυξάνει σε 29,3% το 2010 και σε 31,9% το 2011).
- Τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία (25,9% το 2011 και 27,2% το 2010 έναντι 24,7% το 2008).
- Τα νοικοκυριά δύο ενηλίκων με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα παιδιά αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας 26,7% το 2010 και είναι μειωμένος κατά 1,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ το 2011, παρατηρείται περαιτέρω μείωση (20,8%).
- Τα μέλη των νοικοκυριών το 2010, που διαμένουν σε αραιοκατοικημένες περιοχές (24,8%), απειλούνται από τη φτώχεια περισσότερο από αυτά που διαμένουν σε πυκνοκατοικημένες (16%) και σε περιοχές ενδιάμεσης πυκνότητας (17%). Ωστόσο, στην περίοδο 2008-2010, αυξητική είναι η τάση μόνο στις πυκνοκατοικημένες και ενδιάμεσης πυκνότητας περιοχές.

- Τις γυναίκες (από 20,7% το 2008, αυξάνει οριακά το 2009 σε 20,9%). Για το 2010 διαπιστώνεται ότι το ποσοστό κινδύνου φτώχειας είναι υψηλότερο στις γυναίκες (20,2%) σε σχέση με τους άνδρες (19,1%). Το 2011 οι γυναίκες καταγράφουν κίνδυνο φτώχειας 21,9% έναντι 20,9% των ανδρών. Στα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, ο κίνδυνος φτώχειας από 22,3% το 2008 μειώνεται σε 21,3% το 2010.

Φαίνεται ότι η καθιέρωση της σύνταξης των ανασφάλιστων, οι κατώτερες συντάξεις και το ΕΚΑΣ, έχουν συμβάλει σημαντικά στη μείωση του κινδύνου φτώχειας που καταγράφεται για την ομάδα των ηλικιωμένων στη χώρα μας τα τελευταία έτη. Παρά ταύτα, καθώς οι συντάξεις περικόπτονται, το 2011 ο κίνδυνος φτώχειας για τους ηλικιωμένους αυξήθηκε σε 23,6% (ΕΛ.ΣΤΑΤ (2012)).

Σε γενικές γραμμές, από τα παραπάνω στοιχεία, για την περίοδο 2008 – 2011 στη χώρα μας διαπιστώνονται τα εξής:

- Ο κίνδυνος φτώχειας καταγράφει οριακή αύξηση μέχρι το 2010, αλλά το 2011 η αύξηση είναι σημαντική.
- Οι παραδοσιακές ομάδες φτώχειας πλήττονται ιδιαίτερα, καταγράφοντας τα υψηλότερα ποσοστά και ακραία φτώχεια (υπήκοοι τρίτων χωρών, άνεργοι, άτομα με χαμηλή εκπαίδευση, άτομα με ενοικιαζόμενη κατοικία, νοικοκυριά με πάνω από τρία εξαρτώμενα παιδιά στη σύνθεσή τους (μέχρι το 2010), νοικοκυριά που διαμένουν σε αραιοκατοικημένες περιοχές, κ.λπ.).
- Για ορισμένες μεγάλες ομάδες (ηλικιωμένοι, γυναίκες, άνδρες) ο κίνδυνος φτώχειας παραμένει σε επίπεδα που κυμαίνονται κοντά στον εθνικό μέσο όρο και σημαντικά χαμηλότερα σε σχέση με κάποια χρόνια πριν.
- Παρουσιάζονται νέες ομάδες φτωχών, οι οποίες, αν δεν υπήρχε η κρίση θα έμεναν ανεπηρέαστες. Τέτοιες ομάδες είναι οι εργαζόμενοι φτωχοί (κυρίως άνδρες και με μερική απασχόληση), παιδιά (μέχρι 18 ετών), νέοι (18- 24 ετών), μονοπρόσωπα νοικοκυριά, άτομα με ιδιόκτητη κατοικία.
- Αισθητή διαγράφεται η φτώχεια για τα τυπικά νοικοκυριά με ένα ή δύο εξαρτώμενα παιδιά (οριακά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο).
- Οι δείκτες υλικής στέρησης που κατά κάποιο τρόπο είναι πλησιέστερα προς μία απόλυτη παρά προς μία σχετική προσέγγιση της φτώχειας, είναι περισσότερο «ευαίσθητοι» στην

οικονομική κρίση καθώς παρουσιάζουν αυξητική τάση συνολικά (ποσοστό υλικής στερήσεως), ενώ σε ορισμένες επιμέρους κατηγορίες η αύξηση είναι ανησυχητική (οικονομική αδυναμία αντιμετώπισης έκτακτων αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας, και αδυναμία πληρωμής πάγιων λογαριασμών όπως ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κ.λπ.).

Όσον αφορά τους δείκτες φτώχειας σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ίδια περίοδο (2008 – 2011), καταγράφηκαν τα εξής στοιχεία (Μπαλούρδος, 2012) :

- 1ο Την περίοδο 2008-2010, έντονη μείωση στο ποσοστό του κινδύνου φτώχειας παρουσιάζουν η Εσθονία (από 19,5% μειώνεται σε 15,8%), η Πορτογαλία (από 18,5% μειώνεται σε 17,9%), το Ηνωμένο Βασίλειο (από 18,7% μειώνεται σε 17,1%) και η Λετονία (από 25,6% περιορίζεται σε 21,3%).
- 2ο Αλλάζει ριζικά ο χάρτης της φτώχειας, σύμφωνα με τον οποίο οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία) ήταν πλησιέστερα με το Η. Βασίλειο, την Ιρλανδία και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης ή της Βαλτικής (Λετονία, Λιθουανία, Εσθονία, Ρουμανία, Βουλγαρία), που προσχώρησαν σχετικά πρόσφατα στην ΕΕ. Σε αντίθεση με το παρελθόν, η Ιρλανδία (16,1%), η Εσθονία (15,8%), η Πορτογαλία (17,9%), η Ιταλία (18,2%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (17,1%), καταγράφουν σημαντικά χαμηλότερο κίνδυνο απ' ότι η Ελλάδα (20,1%). Η Λετονία καταγράφει τη μέγιστη τιμή (21,3%), ενώ ο κίνδυνος φτώχειας της Λιθουανίας (20,2%) και της Ισπανίας (20,7%) είναι παρόμοιος με της Ελλάδας.
- 3ο Καθώς η Ευρώπη δείχνει να βαδίζει σε τροχιά ύφεσης, σε πολλές χώρες το όριο φτώχειας μειώνεται, φανερώνοντας επιδείνωση στις συνθήκες διαβίωσης: συνολικά το 2009-2010 παρουσιάζεται μείωση σε 12 χώρες. Ενδεικτικά αναφέρονται η Ιρλανδία όπου το όριο φτώχειας μειώνεται κατά -11,4% και η Εσθονία με μείωση κατά -7,8%.³¹ Την περίοδο 2008-2009, η μείωση αφορούσε μόνον το Ηνωμένο Βασίλειο (-14,1%) και την Ιρλανδία (-2,4%).
- 4ο Μειώνεται το εύρος στις τιμές του δείκτη κινδύνου φτώχειας: το 2008 το εύρος κυμαινόταν μεταξύ 9% και 25,6%, το 2009 κυμαινόταν μεταξύ 8,6% και 25,7%, ενώ το 2010 είχε τιμές μεταξύ 9% και 21,3%.

5ο Η εξέλιξη είναι δυσμενέστερη για τις χώρες όπου η αύξηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας συνοδεύεται με μείωση του ορίου φτώχειας: Σλοβενία, Ιρλανδία, Ισπανία, Τσεχία, Πολωνία, Μάλτα.

6ο Το 2011 η κατάσταση επιδεινώνεται για τις περισσότερες χώρες. Αν και υψηλότερα ποσοστά καταγράφουν η Βουλγαρία (22,3%), η Ρουμανία (22,2%), η Ισπανία (21,8%) και η Ελλάδα, εντούτοις, σε σύγκριση με το 2010 η αύξηση είναι υψηλότερη στην Εσθονία (1,7 ποσοστιαίες μονάδες), στη Βουλγαρία (1,6ποσοστιαίες μονάδες), στην Ουγγαρία (1,6ποσοστιαίες μονάδες) και στην Ελλάδα.

1.5. Ορισμοί της οικονομικής κρίσης

Τα τελευταία χρόνια, η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση. Παρόλο, που εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, πολύ σύντομα η κρίση έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης (Birdsall, 2009).

Στην ελληνική γλώσσα, η λέξη κρίση προέρχεται από το ρήμα κρίνω και χαρακτηρίζει μια μη κανονική κατάσταση, μια κατάσταση κρίσιμη, δύσκολη, επικίνδυνη. Πιο συγκεκριμένα, κρίση είναι μια εκτροπή από την κατάσταση της κανονικότητας και μπορεί να έχει διαβαθμίσεις αντικανονικότητας από μια κατάσταση απλής διαταραχής μέχρι την κατάσταση μη ελεγχόμενων εκρηκτικών γεγονότων και την κατάσταση του χάους και του πανικού. Επομένως, μια κρίση εμπεριέχει μια απειλή σχετικά με τους πόρους και τους ανθρώπους, την απώλεια του ελέγχου και ορατές ή αόρατες συνέπειες στους ανθρώπους, στους πόρους και στους οργανισμούς (Πανηγυράκης, 2001).

Με την έννοια οικονομική κρίση, νοείται το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της

δραστηριότητας. Όταν ακούγεται η φράση «οικονομική δραστηριότητα», γίνεται 6 αναφορά σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010).

Προκειμένου να οριστεί καλύτερα η οικονομική κρίση, χρησιμοποιούνται οι έννοιες της θεωρίας των οικονομικών διακυμάνσεων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ως οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικούς κύκλους ορίζουμε το φαινόμενο των επαναλαμβανόμενων διακυμάνσεων της γενικής οικονομικής δραστηριότητας, που παρατηρούνται για μια περίοδο ετών. Μία κρίση μπορεί να αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά και διακριτά στάδια. Ο συνήθης κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια (Σφακιανάκης, 1998) :

- Στάδιο Διαμόρφωσης της κατάστασης ή Πρόδρομων συμπτωμάτων.
- Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης.
- Στάδιο των επιπτώσεων.
- Στάδιο επίλυσης- ομαλοποίησης.

Η κρίση που υπάρχει σήμερα, κινεί σε μηδενικό ή ακόμα και σε αρνητικό ρυθμό την ανάπτυξη στην παγκόσμια οικονομία, με εξαίρεση την Κίνα, την Ινδία και μερικές άλλες νέες βιομηχανικές χώρες. Επόμενο είναι, τα χρόνια που ακολουθούν η παγκόσμια οικονομία να συρρικνωθεί, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) προβλέπεται να μειωθεί στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Visvizi, 2012).

Παγκοσμίως η οικονομική κρίση, έχει καταστήσει την εργασία αβέβαιη στο ήμισυ σχεδόν των εργατών, οι οποίοι βρίσκονται σε κίνδυνο απώλειας της εργασίας και συνεπώς σε κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Από τα τέλη του 2008 η ανεργία άρχισε να αυξάνεται και πλέον αποτελεί μια σκληρή πραγματικότητα. Παράλληλα, από το τέλος του 2008 ήδη προβλεπόταν πως ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα αυξηθεί παγκόσμια κατά 200 εκατομμύρια και θα ανέλθει στο επίπεδο των 700-800 εκατομμυρίων (Visvizi, 2012).

Η κατάσταση αυτή, όπως περιγράφηκε παραπάνω, απειλεί πρωτίστως χώρες με χαμηλή και μέση ανάπτυξη, όπως επίσης και στο εσωτερικό των χωρών τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ αποδεικνύει τρία βασικά αλληλοσυνδεδεμένα προβλήματα(Visvizi, 2012) :

- Την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών,
- Την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας
- Τα επείγοντα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και της οικολογικής υποβάθμισης

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΡΙΣΗΣ

2.1. Οι επιπτώσεις της κρίσης στην κοινωνική και οικονομική ζωή

Η οικονομική κρίση, που ξεκίνησε το 2008, έχει οδηγήσει σε ύφεση την ελληνική οικονομία και έχει αναδείξει παράπλευρες κοινωνικές επιπτώσεις. Καθημερινά υπάρχουν ολοένα και αυξανόμενες αναφορές σε ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες που δυσκολεύονται να αντεπεξέλθουν στις καθημερινές ανάγκες τους, προβάλλοντας εικόνες συνθηκών ανέχειας και απόλυτης φτώχειας. Η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια συρρικνώνεται συνεχώς, εφόσον το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν από το 2008 μέχρι και το 2011 μειώθηκε κατά 13% και ο αριθμός των ανέργων για την αντίστοιχη περίοδο υπερδιπλασιάστηκε φθάνοντας τον Νοέμβριο του 2011 το 20,9% και το 2014 το 27,1% του εργατικού δυναμικού. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με τις μειώσεις στους μισθούς, τις αυξήσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και την αύξηση του πληθωρισμού κατά 9,5% (για την αντίστοιχη περίοδο), περιγράφουν ένα ασφυκτικό και συνάμα αρνητικό κλίμα για την ελληνική κοινωνία (OrganizationforEconomicCo – operationandDevelopment, 2005).

Ωστόσο, το κλίμα αυτό δεν φαίνεται να έχει αποτυπωθεί ακόμα στους κοινωνικούς δείκτες των στατιστικών αρχών. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί αφενός από τη φυσιολογική καθυστέρηση μεταξύ της λήψης μέτρων, μέχρι την υλοποίηση αυτών και την απορρόφηση τους από την κοινωνία και αφετέρου από την εξέλιξη της ύφεσης. Το 2010 και ακόμα περισσότερο το 2009 ήταν χρονιές κατά τις οποίες παρά τις αρνητικές μεταβολές, η ελληνική οικονομία και κοινωνία εμφάνιζαν κάποιες αντιστάσεις. Σύμφωνα με υπολογισμούς, δεν είναι απίθανο το ποσοστό της φτώχειας να ξεπεράσει το 30% τα επόμενα χρόνια από το 20,1% που ήταν το 2010 (Καράγιωργας κ.α., 1999).

Φυσικά, οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται πρώτες από αυτές τις οικονομικές διακυμάνσεις είναι οι λεγόμενες «ευάλωτες», δηλαδή οι φτωχοί, οι κοινωνικά αποκλεισμένοι, οι μετανάστες, οι μονογονεϊκές οικογένειες κλπ. Οι μετανάστες είναι η πρώτη ομάδα ανθρώπων που έδειξε να βιώνει τα αποτελέσματα της κρίσης. Ήδη από στοιχεία του 2010 η φτώχεια στη

συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα έφθασε το 50,1% και η ανεργία διπλασιάστηκε το διάστημα 2007-2010, από 7,5% στο 15,0%, με αποτέλεσμα κάποιοι από αυτούς να αναγκαστούν να εγκαταλείψουν τη χώρα, με επακόλουθο τις όποιες συνέπειες από την αλλαγή του περιβάλλοντος για τους ίδιους αλλά πρωτίστως για τα παιδιά τους (Καράγιωργας κ.α., 1999).

Σε αντίθεση όμως με τους μετανάστες, οι φτωχοί έλληνες πολίτες που αντιμετωπίζουν ανάλογες καταστάσεις και οι οποίοι χαρακτηρίζονται από χαμηλή ένταση απασχόλησης, είναι εγκλωβισμένοι στις νέες συνθήκες. Οι ανατιμήσεις σε βασικά αγαθά επιβαρύνουν το βιοτικό επίπεδο αυτών των νοικοκυριών, αφού αυτοί που είναι φτωχοί και εμφανίζουν σοβαρή υλική αποστέρηση αυξήθηκαν. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών διαβιώνει σε νοικοκυριά που δηλώνουν αντίστοιχα αδυναμία ικανοποιητικής θέρμανσης και ελλείψεις βασικών ανέσεων στο νοικοκυριό. Αν σε αυτά συνυπολογιστεί ότι η συγκεκριμένη ομάδα δαπανούσε το 2009 (πριν τις ανατιμήσεις), το μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός της για την κάλυψη των αναγκών στέγασης (57,7%) και ειδών διατροφής (36,8%), οι δαπάνες για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών (ρούχα, παπούτσια, σχολικά είδη, σχολικές και άλλες δραστηριότητες) αναπόφευκτα συρρικνώνονται. Αυτό μοιραία έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ φτωχών και μη φτωχών παιδιών και το αίσθημα μειονεξίας που αισθάνονται τα πρώτα και τον αποκλεισμό τους από την συμμετοχή σε κοινές δραστηριότητες (Καράγιωργας κ.α., 1999).

Δυστυχώς, με τη πάροδο του χρόνου, στην ελληνική συγκυρία αυτές οι περιπτώσεις διευρύνονται. Τα φαινόμενα όπως η ανεργία, οι περικοπές σε μισθούς και συντάξεις σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες φορολογικές επιβαρύνσεις των νοικοκυριών, πιέζουν προς καθοδικές οικονομικές-κοινωνικές τροχιές και τα μεσαία στρώματα, και ιδιαίτερα τα νοικοκυριά εκείνα που είναι εκτεθειμένα σε δάνεια και λοιπές πιστώσεις. Η οικονομική κρίση φαίνεται να οδηγεί ομάδες της εισοδηματικής σχετικής φτώχειας στην απόλυτη, ενώ και άλλες ομάδες από τα μεσαία στρώματα στην φτώχεια (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2012).

2.2. Η κρίση και οι επιπτώσεις της στην ψυχολογία

Η ποιότητα ζωής εκφράζει την υποκειμενική αίσθηση πληρότητας και ασφάλειας, καθώς και την ικανοποίηση και απόλαυση που δημιουργεί στον άνθρωπο η συμμετοχή του σε όλες τις δραστηριότητες της καθημερινότητας (Ventegodtatal. , 2003).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), ως υγεία ορίζεται όχι μόνο η απουσία νόσου αλλά και η κατάσταση της ψυχοκοινωνικής ευεξίας. Οι Willis και Campbell (1992), μέσα από ένα πλήθος ορισμών, καταλήγουν στο ότι η ψυχική υγεία «είναι μία θετική κατάσταση πνευματικής ευεξίας στην οποία τα άτομα αισθάνονται βασικά ικανοποιημένα από τον εαυτό τους, τους ρόλους τους στη ζωή και τις σχέσεις τους με τους άλλους». Πολλές φορές ο όρος «ψυχική υγεία» ταυτίζεται με την «ψυχική ευεξία».

Για να μπορέσει να κατανοήσει κάποιος την έννοια της ψυχικής υγείας είναι απαραίτητη μια πολυδιάστατη προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει την απουσία αρνητικών επιδράσεων (άγχος, κατάθλιψη), την παρουσία θετικών επιδράσεων και ικανοποίηση από τη ζωή (θετική αυτοεκτίμηση), καθώς και την εμφάνιση καλής γνωστικής λειτουργίας (χρόνος αντίδρασης). Ένας παράγοντας είναι η καλή σωματική κατάσταση, η οποία μπορεί να προλαμβάνει και να καθυστερεί την εξέλιξη ασθενειών, να βελτιώνει την ποιότητα ζωής και πιθανότατα να την επιμηκύνει (Blairatal., 1992).

Οι διάφοροι μελετητές περιλαμβάνουν στα ψυχολογικά οφέλη της άσκησης τη μείωση συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης και τα θετικά αποτελέσματα στην αυτοεκτίμηση, επειδή δημιουργεί αίσθημα ευεξίας το οποίο συμβάλλει στην εσωτερική πληρότητα και ισορροπία του ατόμου. Η ικανοποίηση των ψυχικών αναγκών ενός ανθρώπου μέσω της φυσικής δραστηριότητας και εμπειριών αναψυχής, έχει αποδειχθεί πως έχει θετική επίδραση στη νοητική και σωματική του υγεία, την ικανοποίηση από τη ζωή και την ψυχολογική ευημερία (Tinsley & Eldredge, 1995).

Την σημερινή εποχή, η ζωή και η προσωπικότητα των σύγχρονων ανθρώπων είναι δομημένες πάνω στην εργασία και την οικονομική του επιφάνεια. Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν πως η απώλεια της εργασίας αυξάνει τον κίνδυνο ψυχικών διαταραχών και των σωματικών επιπτώσεων που τις ακολουθούν. Πολλές μελέτες συμφωνούν στην ύπαρξη ισχυρής

συσχέτισης ανάμεσα στην ανεργία και στην αύξηση της κατάθλιψης, του άγχους, της χρήσης ουσιών και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η σημασία των ψυχικών και συναισθηματικών διαταραχών για τη δημόσια υγεία φαίνεται από το γεγονός ότι κατατάσσονται ανάμεσα στις πρώτες αιτίες που προκαλούν σημαντική ανικανότητα. Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως αυτό το είδος των διαταραχών αναμένεται να αυξηθούν και να γίνουν μέχρι το 2020 δεύτερες σε συχνότητα μετά την ισχαιμική καρδιοπάθεια (WHO, 2001).

Οι Stuckleretal, (2009) μελέτησαν σε 26 χώρες της Ευρώπης, για το διάστημα 1970-2006, τον τρόπο με τον οποίο οι οικονομικές μεταβολές μπορεί να επηρεάσουν τα ποσοστά θνησιμότητας στην Ευρώπη. Τα ευρήματά τους ήταν πως για κάθε αύξηση 1% στην ανεργία, υπήρχε αύξηση 0,8% στις αυτοκτονίες, στις ηλικίες κάτω των 65 ετών.

Στη συνέχεια, μια λεπτομερής μελέτη της βιβλιογραφίας από τους Paul και Moser (2009) σχετικά με τις επιδράσεις της ανεργίας στην ψυχική υγεία, ανέδειξε πως ο μέσος όρος των ατόμων που είχαν ψυχολογικά προβλήματα ήταν υπερδιπλάσιος για τους ανέργους (34%) σε σύγκριση με τα άτομα που εργάζονταν (16%). Το φαινόμενο της ανεργίας φαίνεται ακόμη να σχετίζεται με την υιοθέτηση κάποιων λιγότερο υγιεινών συνηθειών, όπως το κάπνισμα. Επιπλέον, σημαντικές διαφορές διαπιστώθηκαν σε βασικές παραμέτρους, μεταξύ των ανέργων και των ατόμων που εργάζονταν, οι οποίες ήταν ενδεικτικές της ποιότητας της ψυχικής υγείας του ατόμου, όπως π.χ. το άγχος, η κατάθλιψη, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα, την αίσθηση ικανοποίησης από τη ζωή και το αίσθημα αυτοεκτίμησης. Περιορισμένοι πόροι μπορεί να οδηγήσουν σε φτωχή διατροφή και περιορισμένη πρόσβαση στην ιατρική φροντίδα, γεγονός που οδηγεί σε αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα.

Σύμφωνα με τους VanPraagetal., (2003), η ικανοποίηση για την εργασία αφορά τόσο στο εισόδημα όσο και στο κατά πόσο αισθάνεται ο εργαζόμενος ότι η δουλειά του εκτιμάται από τον εργοδότη του. Ακόμη, το να έχει κάποιος εργασία, θεωρείται βασικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής, γιατί αποτελεί την προϋπόθεση για την αποφυγή της φτώχειας, η οποία επιδρά αρνητικά στην ικανοποίηση του ατόμου.

Το βιοτικό επίπεδο, σύμφωνα με τον Cummins (1997), είναι ένας παράγοντας ο οποίος προσδιορίζει την ποιότητα της ζωής καθώς επηρεάζει την υλική ευημερία. Το χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο του ατόμου, όπως αυτό προσδιορίζεται από το χαμηλό εισόδημα,

επηρεάζει αρνητικά τις ευκαιρίες αναγνώρισης και γενικά τις δραστηριότητες που αυξάνουν την ικανοποίηση του ατόμου.

Οι Sherwood, Jago, & Deery, (2005) και Cummins (1997), υποστηρίζουν ότι αυξάνεται η ικανοποίηση του ατόμου όταν συμμετέχει σε τέτοιου είδους δραστηριότητες. Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας εντάσσεται και η συμμετοχή σε πολιτισμικές δραστηριότητες, που αποτελεί σημαντική πηγή της ποιότητας ζωής.

2.3. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Η απορία η ένδεια ή η φτώχεια είναι ταυτόσημοι όροι και εκλαμβάνονται ως το ίδιο φαινόμενο της βιομηχανικής και αστικής κοινωνίας. Χαρακτηρίζουν τον πληθυσμό της πόλης που δεν έχει ενταχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό στην εκχρηματισμένη κοινωνία της. Απορία είναι η απόλυτη ένδεια, η οποία δηλώνει την κατάσταση του ατόμου που βρίσκεται κάτω από το επίπεδο συντήρησης, του ατόμου που αδυνατεί να συντηρήσει τον εαυτό του (Τσιάκαλος, 2006).

Η φτώχεια συναντάται παγκοσμίως, είτε ως μαζική φτώχεια σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, είτε ως νησίδες φτώχειας εν μέσω πλούτου στις αναπτυγμένες χώρες, είτε ως απώλεια των αναγκαίων πόρων διαβίωσης λόγω οικονομικής ύφεσης, είτε ως ξαφνική μετάπτωση σε συνθήκες ένδειας ως συνέπεια καταστροφής ή συγκρούσεων, είτε ως φτώχεια των χαμηλόμισθων εργαζομένων, είτε τέλος ως και πλήρη αποστέρηση των ατόμων χωρίς οικογενειακή υποστήριξη και χωρίς κάλυψη από τους κοινωνικούς θεσμούς και το δίκτυο ασφαλείας (Τσιάκαλος, 2006).

Οι ποικίλες μορφές αποστέρησης από την απασχόληση, τη στέγαση, την ιατρική περίθαλψη, την εκπαίδευση κ.τ.λ. εκφράζουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού (Καπούσι, 2010). Ως κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να νοηθεί η αποχή ή αποξένωση των ατόμων και ομάδων από έναν ή περισσότερους από τους εξής κύριους μηχανισμούς της κοινωνίας (Παπά, χ.χ) :

- Την Αστική ενσωμάτωση, δηλαδή την αναγνώριση της ιδιότητας του ατόμου ως πολίτη μίας δημοκρατικής κοινωνίας

- Την Οικονομική ενσωμάτωση, η οποία έχει ως συνέπεια την πρόσβαση στην απασχόληση και την ευρύτερη ένταξη στην οικονομική πραγματικότητα
- Την Κοινωνική ενσωμάτωση, η οποία έχει ως συνέπεια την προαγωγή και την πρόσβαση στην κρατική βοήθεια δίχως περιθωριοποίηση και στιγματισμό
- Τη Διαπροσωπική ενσωμάτωση, δηλαδή την ύπαρξη οικογένειας, φίλων, γειτόνων και κοινωνικών δικτύων

Οι κύριες οικονομικές και κοινωνικές διαδικασίες, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του κοινωνικού αποκλεισμού, παρατηρήθηκε ότι είναι οι εξής (Καπούσι, 2010):

- Οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση και ανακατανομή των πόρων, η οποία, έχει δυσανάλογα αρνητικές επιπτώσεις στους πιο φτωχούς και περισσότερο ευάλωτους, αν και ευνοεί σε μεγάλο βαθμό ορισμένους
- Η κατά τα τελευταία χρόνια με αυξανόμενους ρυθμούς ανάπτυξης μετανάστευση προς τις διάφορες χώρες της Ε.Ε.
- Φαινόμενα ατομοκεντρισμού, ως συνέπεια των μεταβολών στη συνοχή των άτυπων διαπροσωπικών δικτύων (οικογένεια, φίλοι, γείτονες), λόγω αναδιάρθρωσης των οικογενειακών δομών, αντιλήψεων και αξιών, με αποτέλεσμα την ολοένα και μικρότερη στήριξη των με κάποιου είδους ανάγκη ατόμων

Ως κοινά χαρακτηριστικά των καταστάσεων αποκλεισμού εμφανίζονται τα παρακάτω (Παπά, χ.χ) :

- Έλλειψη δυνατότητας άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων χωρίς βοήθεια, λόγω της περιορισμένης πρόσβασης σε διάφορους τομείς (πληροφόρηση, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση, στέγαση, συλλογικές υπηρεσίες, ιατρική περίθαλψη)
- Διατήρηση κακής εικόνας των ατόμων αυτών σχετικά με τον εαυτό τους και με την ικανότητά τους να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους
- Κίνδυνος οι ανάγκες για ενίσχυσή τους να μονιμοποιηθούν
- Πιθανός στιγματισμός των εν λόγω ατόμων, καθώς και των συνοικιών των αστικών περιοχών στις οποίες κατοικούν

- Ενδεχόμενη ανυπαρξία ή αμυδρή σχέση των ατόμων αυτών με την αγορά εργασίας, την οικογένεια ή άλλα διαπροσωπικά δίκτυα και το κράτος, δηλαδή με τους βασικούς, για την παραγωγή ή διανομή πόρων, κοινωνικούς μηχανισμούς

Με τον όρο ευάλωτες κοινωνικά ομάδες χαρακτηρίζουμε τις ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες στερούνται της πλήρους συμμετοχής στην οικονομική, κοινωνική, και πολιτική ζωή ενός τόπου ή η πρόσβασή τους στην εκπαίδευση, στην αγορά εργασίας, σε εισοδήματα και άλλους πόρους (Παπά, χ.χ). Ενδεικτικά αναφέρουμε τις ευάλωτες από τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδες πληθυσμού (Γσιάκαλος, 2006) :

- Παιδιά, νέοι και ηλικιωμένοι, ως άτομα εκτός εργατικού δυναμικού
- Γυναίκες (συνήθως νοικοκυρές και μητέρες)
- Άστεγοι
- Άνεργοι
- Άποροι, άτομα που βιώνουν φτώχεια
- Εργαζόμενοι με αμοιβή χαμηλότερη του ανειδίκευτου εργάτη
- Εργαζόμενοι με μερική ή εποχιακή απασχόληση χωρίς κοινωνική ασφάλιση Άτομα με πνευματικές/ψυχικές διαταραχές ή χρόνια προβλήματα υγείας
- Άτομα με ειδικές ανάγκες
- Μονογονεϊκές οικογένειες
- Αναλφάβητοι
- Παλιννοστούντες, ξένοι, μετανάστες
- Εθνικές μειονότητες
- Αθίγγανοι
- Εξαρτημένα από διάφορες ουσίες άτομα
- Αποφυλακισμένοι / Ανήλικοι παραβάτες
- Αλκοολικοί

Παιδιά

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο κίνδυνος φτώχειας είναι ιδιαίτερα αυξημένος στα παιδιά. Ως παιδική φτώχεια ορίζεται ο κίνδυνος φτώχειας που αντιμετωπίζει ένα παιδί (μικρότερο 18 ετών) που καθορίζεται από την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού στο οποίο ζει. Πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο έχει αρχίσει να λαμβάνει διαστάσεις στις χώρες της Ε.Ε. Σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα παιδιά είναι περισσότερο επιρρεπή στη φτώχεια στα περισσότερα κράτη μέλη της. Ως λόγοι μπορούν να ανιχνευθούν η διαβίωση των παιδιών σε νοικοκυριά ανέργων, σε νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, η διαβίωσή τους με έναν μόνο γονέα ή/και σε πολυμελή οικογένεια χωρίς επαρκή εισοδηματική ενίσχυση. Η κακή εκπαίδευση, η κακή υγεία, οι περιορισμένες επαγγελματικές προοπτικές ως συνέπειες της φτώχειας, αποτελούν λόγους, για τους οποίους τα εν λόγω παιδιά αντιμετωπίζουν συνήθως περισσότερα εμπόδια στη ζωή τους. Ο κίνδυνος παιδικής φτώχειας στην Ελλάδα, αυξάνεται συνεχώς βάσει στατιστικών στοιχείων. Βασικοί παράγοντες που επιδρούν στο επίπεδο φτώχειας των παιδιών είναι οι εξής (Μπαλούρδος κ.α. , 2011) :

- Ο μεγάλος αριθμός μη οικονομικά ενεργών μελών στο νοικοκυριό, καθώς η φτώχεια μειώνεται σε νοικοκυριά με έναν ή δύο εργαζόμενους
- Οι χαμηλές αποδοχές
- Το μη ικανοποιητικό σύστημα κοινωνικών παροχών και η έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης π.χ. για τη φροντίδα των παιδιών.

Ηλικιωμένοι

Στους ηλικιωμένους ανήκουν τα άτομα άνω των 65 ετών που έχουν συνταξιοδοτηθεί από την εργασία τους, που αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας καθώς και οικονομικά προβλήματα, πολλοί από τους οποίους από ένα σημείο και μετά δεν μπορούν να αυτοσυντηρηθούν, με συνέπεια να έχουν ανάγκη τη φροντίδα άλλων ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια της μέσης ηλικίας το άτομο βρίσκεται στο απόγειο της δέσμευσής του με την κοινωνία. Υπάρχει εξάρτηση πλήθους ανθρώπων από αυτόν, ενώ ο χρόνος και η λειτουργικότητά του αποτελούν πολύτιμα στοιχεία (Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, 2008).

Το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού των ηλικιωμένων υπήρχε ανέκαθεν, καθώς από πάντα η κοινωνία φανέρωνε μια αμυδρή αποστροφή προς τους γέροντες. Εξαιτίας όμως της

τεχνολογικής ανάπτυξης και των βιομηχανικών ρυθμών ζωής της σύγχρονης πόλης, το πρόβλημα της απομόνωσης της Τρίτης ηλικίας έχει ενταθεί στις μέρες μας. Περαιτέρω, δεδομένης της ελλιπούς περίθαλψης και κοινωνικής βοήθειας προς τα άτομα της Τρίτης ηλικίας, η περιθωριοποίηση των ηλικιωμένων στην εποχή μας συνδέεται με συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές μεταβλητές. Για παράδειγμα, στην περίπτωση που ο ηλικιωμένος αντιμετωπίζει μακροχρόνιες ασθένειες, παρατηρούμε μια πιο γρήγορη διαδικασία περιθωριοποίησης. (Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, 2008).

Γυναίκες

Παρόλο που οι γυναίκες σήμερα αποτελούν σημαντική δύναμη μέσα στην κοινωνία και ασχολούνται με πάρα πολλές δραστηριότητες, δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα από τους άνδρες ή από την αγορά εργασίας, με συνέπεια να αποκλείονται σε πολλές περιπτώσεις από την πλήρη συμμετοχή τους στον οικονομικό και κοινωνικό τρόπο ζωής, μένοντας συχνά στο περιθώριο της γενικότερης ευημερίας. Η ανεργία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ο χαρακτηρισμός τους ως «ευπαθείς κοινωνικές ομάδες» προκύπτει από το γεγονός ότι οι γυναίκες ανήκουν, σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι οι άνδρες, στα πιο εξασθενημένα, εξαρτώμενα και ανίσχυρα τμήματα ενός δεδομένου πληθυσμού (Παπατσιακμάκη, 2001).

Ακόμα και σήμερα οι γυναίκες εξακολουθούν να προσδιορίζονται από δύο κυρίως παράγοντες: α) τη βιολογική τους ιδιαιτερότητα, δηλαδή την ικανότητα αναπαραγωγής και β) το διαφορετικά δομημένο κοινωνικό καθεστώς και τον κατά φύλα καταμερισμό της εργασίας τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο χώρο. Λόγω της εν λόγω διαφορετικότητας, δημιουργήθηκε μία πηγή διακρίσεων, που είχε ως συνέπεια τη συντήρηση της ιδεολογίας της κατωτερότητας του γυναικείου φύλου και της λειτουργίας της εντέλει ως ανισότητας (Παπατσιακμάκη, 2001).

Άτομα με αναπηρία

Ο προσδιορισμός και η οριοθέτηση της αναπηρίας είναι δύσκολη, καθώς πρόκειται για όρο που δεν μπορεί να εξηγηθεί απλά. Το σύνολο των λειτουργιών του ατόμου, η συνολική εικόνα της κοινωνίας για τον άνθρωπο, οι υπάρχουσες κοινωνικές και παραγωγικές σχέσεις, οι θεσμοί, το υπάρχον σύστημα των αξιολογικών κατηγοριών, ο τρόπος κοινωνικής οργάνωσης, τα

επικρατούντα στην κοινωνία πρότυπα, η κοινωνική θέση του ατόμου αποτελούν κριτήρια για την εν λόγω οριοθέτηση. Τα άτομα με αναπηρία βιώνουν καθημερινά σε πολλούς τομείς διακρίσεις και αποκλεισμούς, όπως κατά τη διάρκεια των μεταφορών τους, στην πρόσβασή τους στη διασκέδαση, καθώς και κατά την πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και την εργασία. Επιπλέον, αποκλείονται από την εξάσκηση συγκεκριμένων επαγγελματιών, με συνέπεια το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με αναπηρία να είναι κατά πολύ υψηλότερο από το ποσοστό ανεργίας του υπόλοιπου πληθυσμού. (Καπούσι κ.α., 2010).

Επίπεδο Εκπαίδευσης

Στη σημερινή εποχή το κοινωνικό κράτος πρόνοιας βασίζεται στην εργασία, η οποία εμφανίζεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την πλήρη κοινωνική συμμετοχή. Τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και η πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης εξαρτώνται από την εργασία του ατόμου, με συνέπεια η εργασία να αποτελεί τη βάση για την ιδιότητα του πολίτη. Κατά συνέπεια, ο ρόλος της εκπαίδευσης γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός, καθώς είναι αυτός που παρέχει τα εφόδια και πιστοποιεί την κατοχή γνώσεων. Επίσης, αναγκαία εμφανίζεται η διεύρυνση του ρόλου της εκπαίδευσης, ώστε να συμπεριλάβει όλα τα άτομα της κοινωνίας, προκειμένου να διασφαλιστεί και να αναπτυχθεί η κοινωνική συνοχή και να προωθηθεί η πολιτισμική και τεχνολογική μας βελτίωση. Η θέση που κατέχει το άτομο στην κοινωνική ιεραρχία ορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το επάγγελμα που ασκεί κανείς. Κατά συνέπεια η διαβάθμιση των ανάλογων τίτλων σπουδών οι οποίοι παρέχονται από κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης, από την πρωτοβάθμια μέχρι και την τριτοβάθμια, αντιστοιχεί, σε γενικές γραμμές με τη διαβάθμιση των επαγγελματιών. Η έλλειψη όμως αυτών των τυπικών προσόντων, προκαλεί δυσκολίες στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας, με συνέπεια τη στροφή των νέων προς επαγγέλματα που χαρακτηρίζονται από μικρή εξειδίκευση, μεγάλη εργασιακή ανασφάλεια και χαμηλό μισθό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστό ως η «Λευκή Βίβλος», η αποτυχία στην εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός παράγοντας περιθωριοποίησης, οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2008).

2.4. Το φαινόμενο του υποσιτισμού στα σχολεία

Ένα ζήτημα που έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια, αφορά στα κρούσματα λιποθυμίας μαθητών από υποσιτισμό που εντοπίστηκαν σε κάποια σχολεία της χώρας. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στην παροχή δωρεάν μικρογευμάτων σε αρκετά σχολεία της χώρας, με ιδιαίτερη έμφαση στα μεγάλα αστικά κέντρα, σε περιοχές οι οποίες αντιμετωπίζουν έντονα κοινωνικά προβλήματα. Το ζήτημα είναι ιδιαίτερα σοβαρό και υπάρχουν τρεις επιπλέον λόγοι που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για βαθύτερη γνώση του υποσιτισμού και γενικότερα της διατροφής των παιδιών (Φασούλης & Μπουγιούκας, 2011).

Πρωταρχικά, το εύρος των επιπτώσεων της οικονομικής ύφεσης και σε μη φτωχές κοινωνικές ομάδες, υποδηλώνει ότι η αποστέρηση, ίσως διαχέεται και σε περιοχές που δεν είναι παραδοσιακοί θύλακες φτώχειας και αποκλεισμού. Συνεπώς, η αντιμετώπιση του φαινομένου μπορεί να είναι περιορισμένης αποτελεσματικότητας (Φασούλης & Μπουγιούκας, 2011).

Δεύτερον, τα περιστατικά που ανιχνεύθηκαν σημειώθηκαν σε σχολεία, έναν κατεξοχήν χώρο κοινωνικής δράσης των παιδιών. Τι συμβαίνει σε περιπτώσεις που τα παιδιά για διάφορους λόγους όπως, ηλικία ή οικονομικής δυσκολία, δεν εντάσσονται σε κάποια βαθμίδα της εκπαίδευσης (βρέφη, νήπια); Ο υποσιτισμός σε αυτά τα ηλικιακά στάδια του παιδιού ενέχει ιδιαίτερα σοβαρούς κινδύνους για την πνευματική και σωματική υγεία και ανάπτυξη. Τρίτον, για να επέλθει λιποθυμία, σημαίνει ότι υπάρχει σοβαρός υποσιτισμός. Αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει ότι τρέφονται σωστά και τα περισσότερα παιδιά των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων που πιθανώς δεν υποσιτίζονται (Φασούλης & Μπουγιούκας, 2011).

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2010 το 4,8% των μη φτωχών νοικοκυριών (αυξημένο σε σχέση με την προ της κρίσης περίοδο) και το 21,6% των φτωχών νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά, δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κρέας, κοτόπουλο, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας. Η ποιότητα της διατροφής αποτελεί βασικό παράγοντα για τη δυνατότητα του παιδιού να ανταποκρίνεται στις καθημερινές του δραστηριότητες, αλλά και για τη γενικότερη σωματική και πνευματική ανάπτυξή του. Η ορθότερη δε αντιμετώπιση των σημερινών και μελλοντικών επιπτώσεων είναι η πρόληψη τέτοιου τύπου προβλημάτων (Eurostat, 2012).

2.5. Κοινωνική συνοχή σε καταστάσεις φτώχειας

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία είναι η κοινωνική συνοχή. Στην Ελλάδα, τα κοινωνικά δίκτυα και πρωτίστως ο θεσμός της οικογένειας, κάλυπταν τις ελλείψεις του ατελούς κράτους πρόνοιας και αποτελούσαν το ανάχωμα ώστε να προστατευθούν μερικώς τα φτωχά και μη νοικοκυριά από συνθήκες σοβαρής αποστέρησης και κοινωνικού αποκλεισμού. Εφόσον τα δίκτυα αυτά επηρεάζονται από την κρίση, δοκιμάζονται οι οικονομικές και άλλες μεταβιβάσεις τους, με αποτέλεσμα τα εξαρτώμενα από αυτές νοικοκυριά να βρεθούν εκτεθειμένα στις όποιες οικονομικό-κοινωνικές μεταβολές. Αν η οικονομική κρίση οδηγήσει στην απορρύθμιση των παραδοσιακών αυτών αλληλεπιδράσεων των κοινωνικών δικτύων και στη ρήξη των κοινωνικών δεσμών, ιδιαίτερα του θεσμού της ελληνικής οικογένειας, είναι αρκετά πιθανό να αναφανούν συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού που θα δοκιμάσουν την κοινωνική συνοχή (Παπαδοπούλου, 2004).

Επιπροσθέτως, η ανεργία σε συνδυασμό με τις αλλαγές στην αγορά εργασίας και τη μείωση του κατώτατου μισθού, αποσυνδέει τον ήδη χαλαρό δεσμό μεταξύ της απασχόλησης και της εξόδου από τη φτώχεια, με την αύξηση των φτωχών εργαζομένων. Οι αλλαγές αυτές ήδη επηρεάζουν και πρόκειται να επηρεάσουν και στο μέλλον περισσότερο τους νέους, στους οποίους τα ποσοστά της ανεργίας είναι πολύ υψηλά, εγκλωβίζοντάς τους στο πατρικό νοικοκυριό, διευρύνοντας την εξάρτησή τους από αυτό αλλά και την επιβάρυνση που αυτονότηα προκαλούν σε αυτό, δημιουργώντας ενδοοικογενειακές εντάσεις (Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2011).

Αυτή η προς τα άνω «άτυπη διεύρυνση του ορίου της παιδικής ηλικίας», σημαίνει και ότι οι νέοι άνθρωποι θα καθυστερήσουν στην εκπλήρωση των κοινωνικών τους στόχων, ένας εκ των οποίων είναι η δημιουργία δικής τους οικογένειας. Το παραπάνω στοιχείο αναδεικνύει μια σοβαρή επίπτωση των συνθηκών ύφεσης και αφορά στην παιδική ηλικία, που δεν είναι άλλη από την τεκνοποίηση (Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2011).

Σύμφωνα με δημοσιεύματα έγκυρων φύλλων εκτιμάται ότι το 2011 σημειώθηκε μείωση 15% των γεννήσεων. Μια πτώση ιδιαίτερα σημαντική, σε περίπτωση που η κατάσταση αυτή

αποκτήσει μόνιμα χαρακτηριστικά, εφόσον η Ελλάδα μαστίζεται ήδη από χαμηλή γονιμότητα. Η οικονομική κρίση έχει μερίδιο ευθύνης για την υπογεννητικότητα, ιδιαίτερα αν συνδέεται με αύξηση της ανεργίας, και μείωση των αντίστοιχων κοινωνικών μεταβιβάσεων. Το κόστος για τη γέννηση και ανατροφή παιδιών, όπως είναι φυσικό υπολογίζεται περισσότερο σε τέτοιες περιόδους. Σα να μην έφτανε αυτό, τα παιδιά στην Ελλάδα ζουν σε ένα περισσότερο βίαιο περιβάλλον. Από το 2008 μέχρι το 2010, η εγκληματικότητα στην χώρα αυξήθηκε πάνω από 40%. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο σχολικός εκφοβισμός, ο οποίος έχει αυξηθεί 74% από το 2002 μέχρι το 2010 (Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2011).

Παράλληλα με την γενικότερη εγκληματικότητα, έχει σημειωθεί και αύξηση της εγκληματικότητας ανηλίκων, προερχόμενη κυρίως από οικογένειες χαμηλότερων οικονομικών στρωμάτων και μετανάστες, ενώ πληθαίνουν οι περιπτώσεις αδικημάτων που διαπράττονται από παιδιά όλο και μικρότερης ηλικίας. Το φαινόμενο αυτό στις Η.Π.Α. επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί τοπικά, με περιορισμό της κυκλοφορίας των παιδιών, εγείροντας ζητήματα ακόμη και προστασίας της κοινωνίας από την παιδική εγκληματικότητα (Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2011).

Οι παραπάνω ακραίες συμπεριφορές είναι συνέπεια των πιέσεων που δέχονται οι πιο ευάλωτες ομάδες νοικοκυριών λόγω της μείωσης των εισοδημάτων τους και της ανεργίας. Στο θέμα της ανεργίας, ειδικά η μακροχρόνια ανεργία στους άνδρες, επηρεάζει το νοικοκυριό περισσότερο από ότι η αντίστοιχη των γυναικών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αφενός οι άνδρες κατά κανόνα έχουν υψηλότερες απολαβές και αφετέρου η εργασία της γυναίκας υποκαθίσταται από τις δουλειές του νοικοκυριού. Έτσι, η μακροχρόνια ανεργία του άνδρα συμβάλλει στην κατάρριψη του ρόλου του προτύπου του άνδρα ως «κουβαλητή» στην οικογένεια, επιδρώντας στην ψυχολογία, καθώς και στις αντιλήψεις και προσδοκίες των παιδιών. Η συνεχής παρουσία του άνδρα στο σπίτι, μπορεί να ανατρέψει τις καθημερινές συνήθειες, οξύνοντας τις αντιπαραθέσεις με απρόβλεπτες κάποιες φορές συνέπειες (Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2011).

Γεγονός, πάντως, είναι πως η κοινωνία σήμερα είναι ταυτόχρονα ταραγμένη, απελπισμένη και διαιρεμένη. Αυτό σημαίνει την αναζήτηση ή / και κατασκευή εξιλαστήριων θυμάτων με τρόπο πιο επιτακτικό. Η υποψία αλλά και καχυποψία έχουν δημιουργήσει μια τάση αντιμετώπισης, όχι πραγματικών αλλά ενδεχόμενων κινδύνων και απειλών. Η ετερότητα, η

διαφορετικότητα, επιθεωρούνται στενά, γεγονός που ευτελίζει ηθικά την υποψία και η κοινωνία εμφανίζεται περισσότερο από ποτέ κατακερματισμένη στη βάση της διαχωριστικής γραμμής της δια- βίωσης με ασφάλεια ή μη. Οι κοινωνικές φοβίες στρέφονται κατά των διαπροσωπικών σχέσεων. Η επιφυλακτικότητά μας μάλιστα, στρέφεται όχι μόνον απέναντι στην κοινωνία γενικά αλλά αφορά και τους συνανθρώπους μας, παίρνοντας διαστάσεις «αλλοφοβίας» (Τσίγκανου, 2012).

Σε σχέση με τους λοιπούς Ευρωπαίους, κατέχουμε χαμηλότερο βαθμό εμπιστοσύνης στις σχέσεις μας με τους ανθρώπους, η κοινωνική αλληλεγγύη εμφανίζεται αρκετά τραυματισμένη και η δυσπιστία μας εκτείνεται μέχρι την αντίληψη ότι οι άνθρωποι καιροφυλακτούν για να μας εκμεταλλευτούν. Πιστεύεται, πως η συμπεριφορά των ανθρώπων καθορίζεται από ιδιοτέλεια, ενώ εμφανής είναι η διάχυση ενός αισθήματος αδικίας, αναξιοκρατίας, ανομίας και απειθαρχίας, που ευνοεί την αυτοδικία. Παρά το γεγονός ότι τα κοινωνικά δίκτυα εμμένουν, εμφανιζόμαστε περισσότερο αντικοινωνικοί από τα προηγούμενα χρόνια (Τσίγκανου, 2012).

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. Μέτρα καταπολέμησης της φτώχειας

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, πολλοί άνθρωποι βιώνουν δύσκολες καταστάσεις, αρκετοί έρχονται αντιμέτωποι με τον εφιάλητη της φτώχειας και άλλοι τόσοι είναι εκείνοι που αντιμετωπίζουν ακόμα και το πρόβλημα της εύρεσης τροφής. Για αυτούς και άλλους πολλούς λόγους, σε τέτοιες περιόδους αναπτύσσεται έντονη κοινωνική δράση από συλλόγους, μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, για την βοήθεια πολλών συνανθρώπων. Είναι μια από τις θετικότερες δράσεις που μπορεί να δει κανείς σε τέτοιες περιόδους και αναδεικνύει ένα στοιχείο που τη σημερινή εποχή δυστυχώς τείνει να εκλείψει, την ανθρωπιά. Μια από αυτές τις δράσεις, είναι το φαινόμενο των κοινωνικών παντοπωλείων, το οποίο αποτελεί θεσμό που πρωτοξεκίνησε μέσω του δήμου Αθηναίων και σιγά σιγά επεκτάθηκε και σε άλλες περιοχές της χώρας. Η συγκεκριμένη δομή, καθώς και κάποιες ακόμη, θα αναλυθούν σε παρακάτω υποκεφάλαιο (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, 2017).

Το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς Απόρους (TEBA – FEAD) υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τον Κανονισμό ΕΕ 223/2014/11-4-14. Στηρίζει τις δράσεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στη στήριξη και ενίσχυση των απόρων. Η εν λόγω ενίσχυση αφορά στην παροχή τροφίμων, ρουχισμού και ειδών ατομικής χρήσης όπως σαμπουάν, υποδήματα κλπ. Ουσιαστικά, το Ταμείο βοηθά τους απόρους στα πρώτα τους βήματα εξόδου από τη φτώχεια καθώς και στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Οι στόχοι του TEBA σχετίζονται άμεσα με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», οι οποίοι συνοψίζονται στην μείωση των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας και στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, η λειτουργία του TEBA ορίζεται με τον εξής τρόπο: Η Επιτροπή εγκρίνει τα εθνικά προγράμματα για την περίοδο 2014-2020, βάσει των οποίων οι εθνικές αρχές λαμβάνουν συγκεκριμένες αποφάσεις για τη διανομή της βοήθειας μέσω συνεργαζόμενων οργανώσεων (συνήθως, μη κυβερνητικών). Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να επιλέγουν τόσο το είδος της βοήθειας (τροφήμα ή βασική υλική βοήθεια, ή συνδυασμό και των

δύο) που επιθυμούν να προσφέρουν ανάλογα με τις δυνατότητές τους, όσο και τον τρόπο απόκτησης και διανομής της βοήθειας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Οι εθνικές αρχές μπορούν είτε να αγοράζουν οι ίδιες τα τρόφιμα και τα άλλα είδη και να τα προωθούν στις συνεργαζόμενες οργανώσεις, είτε να χρηματοδοτούν τις οργανώσεις για να πραγματοποιούν οι ίδιες τις αγορές των ειδών. Οι συνεργαζόμενες οργανώσεις που αγοράζουν οι ίδιες τα τρόφιμα ή άλλα είδη μπορούν είτε να τα διανέμουν απευθείας είτε να ζητούν τη βοήθεια άλλων συνεργαζόμενων οργανώσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Επίσης, άλλες δράσεις που πραγματοποιούνται, είναι τα κέντρα υποδοχής αστέγων και οι κοινωνικοί ξενώνες. Τέτοιου είδους δράσεις, στοχεύουν στην παροχή υπηρεσιών στέγασης και φιλοξενίας, σίτισης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, νοσηλευτικής φροντίδας, ασφάλειας και βοήθειας των αστέγων, με προοπτική την κοινωνική και επαγγελματική τους αποκατάσταση, ώστε να αποφευχθεί η μονιμότητα της παραμονής και η ασυλοποίησή τους. Για το σκοπό αυτό, αναπτύσσονται στοχευμένες υποστηρικτικές δράσεις από εξειδικευμένο προσωπικό, για την ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης, την άρση των εμποδίων και την αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιπλέον, από τις συγκεκριμένες οργανώσεις επιδιώκονται ευρύτερες συνεργασίες με φορείς, υπηρεσίες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικούς εταίρους, για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος και την ομαλή κοινωνική ένταξη των αστέγων (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, 2017).

Ακόμη, άλλες δράσεις που λαμβάνουν χώρα είναι τα ανοιχτά κέντρα σίτισης, όπου καθημερινά παρέχουν φαγητό σε άπορους και άστεγους ανθρώπους. Στο δήμο Αθηναίων υπάρχουν επίσης το «κοινωνικό φαρμακείο», όπου παρέχονται δωρεάν φαρμακευτικά σκευάσματα και υγειονομικό υλικό σε ανασφάλιστους δημότες, όπως και ο «κόμβος αλληλοβοήθειας πολιτών». Εκεί είναι το σημείο συνάντησης ανθρώπων οι οποίοι μπορούν να διαθέσουν είδη διατροφής αλλά και αντικείμενα που είναι χρήσιμα για την εύρυθμη λειτουργία ενός νοικοκυριού. Είναι μια δράση που σαφώς ενισχύει τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού της πόλης, πρωτίστως σε τρόφιμα ανά τακτά χρονικά διαστήματα (Δήμος Αθηναίων, 2017).

Ένα άλλο φαινόμενο που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια και είχε τεράστια ανταπόκριση από τον κόσμο, είναι η διάθεση τροφίμων χωρίς μεσάζοντες, απευθείας από τους παραγωγούς. Οι δράσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν σε πολλές περιοχές της χώρας,

διευκολύνοντας πολλά νοικοκυριά στην αγορά βασικών τροφίμων σε τιμή πολύ χαμηλότερη από αυτή που θα ήταν στα ράφια κάποιου καταστήματος (Δήμος Αθηναίων, 2017).

3.2. Κοινωνικές Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας

Το Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης έχει στόχο την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε πανελλαδικό επίπεδο, μέσα από μια δέσμη ενεργειών ψυχοκοινωνικής και υλικής υποστήριξης των ατόμων που ανήκουν στις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες του πληθυσμού και συγκεκριμένα των αστέγων, των άπορων καθώς και των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας ή απειλούνται από αυτή. Οι παραπάνω ομάδες αποτελούν και τους άμεσα ωφελούμενους του προγράμματος. Αντικείμενο του έργου είναι η χρηματοδότηση Σχεδίων Δράσης που αφορούν στη δημιουργία νέων ή τη συνέχιση της λειτουργίας Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας. Οι δράσεις υλοποιούνται από Εταιρικά Κοινωνικά Σχήματα, στα οποία συμμετέχουν οι Δικαιούχοι, οι οποίοι είναι Φορείς Μη Κερδοσκοπικού χαρακτήρα και έχουν τη συνολική ευθύνη εκτέλεσης των δράσεων και οι Συμπράττοντες Φορείς (Δήμοι), με τους οποίους έχουν υπογράψει Μνημόνια Συνεργασίας (Δήμος Περιστερίου, 2017).

Οι Δήμοι συμμετέχουν, στηρίζουν και θα παραλάβουν στη λήξη του προγράμματος ένα ολόκληρο δίκτυο Υπηρεσιών για τους δημότες τους. Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στα πλαίσια του ΕΠ. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013», υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και συνεχίζει να υφίσταται σε αρκετούς δήμους της χώρας. Η χρηματοδότηση αφορά τα λειτουργικά έξοδα των δομών και τη μισθοδοσία του προσωπικού αλλά όχι τα προϊόντα που παρέχονται (π.χ. τρόφιμα, φάρμακα, είδη ένδυσης). Αυτά συγκεντρώνονται ύστερα από δωρεές, χορηγίες και την απλή, καθημερινή προσφορά όλων μας. Το πνεύμα λειτουργίας του προγράμματος προέβλεπε την ενεργή συμμετοχή όλων των φορέων των υπηρεσιών των Δήμων και την προσφορά συμπολιτών μας (πολιτών και επιχειρηματιών) για την κάλυψη των αναγκών των δομών. Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης για το προσωπικό, το οποίο αποτελείται από άνεργους νέους ηλικίας 18 έως 30 ετών αποτέλεσε στόχο της Πράξης με γνώμονα την καταπολέμηση της ανεργίας της ευαίσθητης αυτής ηλικιακής ομάδας (Δήμος Περιστερίου, 2017).

Το Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης λειτουργώντας με πλήρη διαφάνεια και οργάνωση, στοχεύει μέσω ενός συνόλου ενεργειών να συμβάλλει αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της φτώχειας σε όλη τη χώρα. Όραμα του η δημιουργία μιας κοινωνίας όπου όλοι οι άνθρωποι θα έχουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως ιατρική περίθαλψη, σίτιση και στέγαση, ζώντας με αξιοπρέπεια και ασφάλεια (Δήμος Ιλίου, 2017).

Οι πολίτες που έχουν ανάγκη (άστεγοι, άνεργοι, ευπαθείς κοινωνικά ομάδες) θα μπορούν να αναζητήσουν και να δεχτούν άμεση υλική και ψυχοκοινωνική στήριξη για να καλύψουν τις καθημερινές τους ανάγκες. Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στο ευρύτερο κοινό να ενημερωθεί για τον τρόπο εμπλοκής του και συνεισφοράς του στο εγχείρημα αυτό, τόσο σε χρόνο (προσφορά εργασίας) όσο και σε υλικά αγαθά (προσφορές ειδών ένδυσης, υπόδησης, τροφίμων κλπ) (Δήμος Ιλίου, 2017).

Το δίκτυο λειτουργεί και ως «Εκπαιδευτικό Κέντρο» για εθελοντές προσφέροντάς τους τις απαραίτητες γνώσεις και τα εφόδια ώστε να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι για τη συμμετοχή τους σε κάποιο εθελοντικό πρόγραμμα (Δήμος Ιλίου, 2017).

Υπάρχει μια αισιοδοξία ότι μέσω αυτής της συλλογικής δράσης θα μπορέσουν όλοι μαζί οι πολίτες να προσφέρουν βοήθεια σε όλους αυτούς που τη χρειάζονται. Υπάρχει επίσης η πίστη πως οι πολίτες θα ανταποκριθούν στο κάλεσμα και θα αγκαλιάσουν την προσπάθειά αυτή, αναγνωρίζοντας ότι το φαινόμενο της φτώχειας είναι καθολικό και η εξάλειψή του μπορεί να επιτευχθεί μόνο με το άθροισμα πολλών μικρών ενεργειών από το σύνολο (Δήμος Ιλίου, 2017).

3.2.1. Το Κοινωνικό Παντοπωλείο

Ο σκοπός του Κοινωνικού Παντοπωλείου είναι η κάλυψη πρωτογενών αναγκών ευπαθών κοινωνικά και οικονομικά ατόμων και οικογενειών, με δωρεάν παροχή προϊόντων και ειδών πρώτης ανάγκης για τη σίτιση και ένδυση απόρων κατοίκων. Στοχεύει στην εξυπηρέτηση όλων των δυνητικά δικαιούχων των κοινωνικών δομών των εκάστοτε δήμων. Δικαιούχοι της δομής είναι (Δήμος Ηρακλείου, 2017) :

1. Έλληνες πολίτες, που αποδεδειγμένα κατοικούν στον εκάστοτε Δήμο
2. Ομογενείς πολίτες, που αποδεδειγμένα κατοικούν στον εκάστοτε Δήμο

3. Αλλοδαποί πολίτες, που αποδεδειγμένα κατοικούν στον εκάστοτε Δήμο, διαθέτουν άδεια παραμονής και θεωρημένο διαβατήριο, εφ' όσον πληρούν τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις.

Όπως σε όλες τις Δομές των ανεπτυγμένων και στοχευμένων στην υποστήριξη των αδυνάτων κρατών, το Κοινωνικό Παντοπωλείο στα πλαίσια προώθησης της αλληλεγγύης, δέχεται την προσφορά εθελοντικής εργασίας, ώστε αφενός να διευκολύνει το έργο του και αφετέρου να προσφέρει τη χαρά που αισθάνονται όσοι προσφέρουν ανιδιοτελώς για το καλό των συνανθρώπων τους (Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρη, 2017).

3.2.2. Το Κοινωνικό Συσσίτιο

Η Δομή παροχής συσσιτίων πληροί τις κείμενες υγειονομικές διατάξεις, έχει συγκεκριμένη ελάχιστη δυναμικότητα παροχής γευμάτων, λειτουργεί με συγκεκριμένες προδιαγραφές και παράλληλα συνδέεται με τις τοπικές επιχειρήσεις, σχολεία και την τοπική κοινωνία για τη σίτιση των ωφελούμενων. Επιπλέον, μέσω της λειτουργίας της Δομής, παρέχονται και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πληροφόρησης με στόχο την ενδυνάμωση και κοινωνική ενσωμάτωση των ωφελουμένων (Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, 2017).

Η δομή του Κοινωνικού Συσσιτίου πρέπει να (Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, 2017):

- Διαθέτει υπηρεσίες σίτισης σε άστεγους και άπορους.
- Παρέχει υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής ενδυνάμωσης και υποστήριξης των ωφελουμένων.
- Λειτουργεί με συγκεκριμένο ωράριο, όλες τις ημέρες της εβδομάδας.
- Είναι προσβάσιμο με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

3.2.3. Η Τράπεζα Χρόνου

Η Τράπεζα Χρόνου αποτελεί ένα δίκτυο ανταλλαγής υπηρεσιών και προϊόντων που βασίζεται στην κοινωνική αλληλεγγύη και υποστηρίζεται από την δική της μονάδα συναλλαγών το TEM (Τοπική Εναλλακτική Μονάδα). Η ύπαρξη της Τράπεζας Χρόνου, ιδιαίτερα στις μέρες μας, έχει ύψιστη κοινωνική χρησιμότητα, εφόσον μπορεί να καλύψει βασικές καθημερινές ανάγκες του κάθε σπιτιού χωρίς τη μεσολάβηση του χρήματος (Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017).

Η Τράπεζα Χρόνου στοχεύει στην προώθηση της κοινωνικής αλληλεγγύης μέσω της αμοιβαίας ανταλλαγής και την ενίσχυση των ασθενέστερων οικονομικά κοινωνικών ομάδων μέσω της ανταλλαγής υπηρεσιών χωρίς τη μεσολάβηση του χρήματος (Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017).

Οι κύριοι στόχοι της Τράπεζας χρόνου είναι (Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017):

- Η οργάνωση αχρήματων συναλλαγών, μέσω της ανταλλαγής υπηρεσιών, γνώσεων και προϊόντων.
- Η δημιουργία σταθερών σχέσεων αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης που ενισχύουν το πνεύμα της εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών.
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων.
- Η «ανακάλυψη» και η ανάπτυξη νέων ικανοτήτων και δεξιοτήτων από άτομα τα οποία είτε έχουν απομακρυνθεί από την αγορά εργασίας είτε νιώθουν την ανάγκη να αξιοποιήσουν το χρόνο τους.
- Η ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μελών ώστε να επανακτήσουν τους επαγγελματικούς και κοινωνικούς τους στόχους.

Η εγγραφή είναι ΔΩΡΕΑΝ για όλους και είναι το πρώτο βήμα για την ένταξη στο δίκτυο της Τράπεζας Χρόνου. Στην Τράπεζα Χρόνου μπορούν να εγγραφούν, εκτός από τους ωφελούμενους του προγράμματος, πολίτες, επιχειρήσεις, σύλλογοι και κάθε είδους φορείς που θέλουν να προσφέρουν ή να ανταλλάξουν υπηρεσίες και υλικά αγαθά. Η εγγραφή κάποιου στην Τράπεζα Χρόνου προϋποθέτει τη φυσική παρουσία του -τουλάχιστον για μια φορά. Κατά την εγγραφή του, κάθε μέλος συμπληρώνει τα στοιχεία του (που δεν κοινοποιούνται) και δηλώνει σε

μία ηλεκτρονική πλατφόρμα τι θα μπορούσε να προσφέρει, αλλά και τι υπηρεσίες ή αγαθά χρειάζεται έτσι ώστε όλα τα μέλη να έχουν πρόσβαση στην πληροφορία (Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017).

Ο κάθε χρήστης δημιουργεί αγγελίες για υπηρεσίες ή προϊόντα που θέλει να προσφέρει ή να ζητήσει. Η αγγελία μπορεί να είναι για παράδειγμα για παροχή συμβουλών, μαθήματα, φύλαξη μωρών, γενικές εργασίες καθώς και για αντικείμενα όπως βιβλία, έπιπλα, συσκευές κ.α. Η διαχειριστική ομάδα της Τράπεζας Χρόνου αναλαμβάνει να ενημερώνει τακτικά όσους δεν έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή για τις νέες προσφορές και τις ανάγκες που υπάρχουν. Υπάρχει ιστοσελίδα της Τράπεζας Χρόνου στην οποία είναι εγγεγραμμένα όλα τα μέλη. Αν κάποιος μπει στην ιστοσελίδα ως μέλος μπορεί είτε να επικοινωνήσει με την Τράπεζα Χρόνου για να μεσολαβήσει, είτε με ανταλλαγή προσωπικών μηνυμάτων, δηλώνει τι προσφέρει και τι ζητάει και έτσι γίνεται η συναλλαγή. Δε χρειάζεται να ανταλλάσσουν μεταξύ τους, ανταλλάσσουν όλοι με όλους(Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017).

Με τις συναλλαγές ο χρήστης που προσφέρει, κερδίζει TEM τα οποία μπορεί να διαχειριστεί με 3 τρόπους: α) Να τα χρησιμοποιήσει για να αποκτήσει προϊόντα ή υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω της Τράπεζας Χρόνου β) Να τα προσφέρει σε κάποιο άλλο μέλος ως δωρεά γ) Να τα προσφέρει ως δωρεά στην Τράπεζα Χρόνου και να διανεμηθούν προς τους χρήστες – ωφελούμενους του προγράμματος. Το προφίλ των συμμετεχόντων δεν είναι συγκεκριμένο. Υπάρχουν άτομα διαφόρων προελεύσεων και διαφόρων μορφωτικών επιπέδων, νέοι αλλά και μεγαλύτεροι. Το μόνο κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι τα άτομα που έρχονται στην τράπεζα χρόνου βασικά, είναι άτομα με μεγάλη κοινωνική ευαισθησία(Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι, 2017).

3.2.4. Το Γραφείο Διαμεσολάβησης

Το Γραφείο Διαμεσολάβησης είναι εκείνη η Δομή, η οποία παρέχει πληροφόρηση σε ωφελούμενα άτομα, σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι Κοινωνικές Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας, διευκολύνοντας την προώθησή τους στις αντίστοιχες Δομές, με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Παράλληλα, παρέχει υπηρεσίες διευκόλυνσης στην επικοινωνία των ωφελουμένων με τους κρατικούς φορείς σε θέματα που αφορούν την υγεία και

την εργασία τους (ΟΑΕΔ, Νοσοκομεία κλπ.). Το Γραφείο λειτουργεί με συγκεκριμένες προδιαγραφές, ενώ, μέσω της λειτουργίας του, παρέχονται και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πληροφόρησης με στόχο την ενδυνάμωση και κοινωνική ενσωμάτωση των ωφελουμένων (Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, 2017).

Οι πληροφορίες στις οποίες έχει πρόσβαση το Γραφείο Διαμεσολάβησης είναι (Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, 2017) :

- Το καθεστώς απασχόλησης στην αγορά εργασίας των ωφελουμένων
- Τα ηλικιακά δεδομένα των ωφελουμένων
- Η κατανομή των ωφελουμένων σε ευάλωτες ομάδες
- Το μορφωτικό επίπεδο ωφελουμένων
- Ο αριθμός των ωφελουμένων που εξυπηρετήθηκαν
- Οι υπηρεσίες που παρασχέθηκαν

3.2.5. Το Κοινωνικό Φαρμακείο

Το Κοινωνικό Φαρμακείο αποτελεί δομή αντιμετώπισης της Φτώχειας και εντάσσεται στο Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης. Μέσω της δομής προσφέρονται δωρεάν φάρμακα, παραφαρμακευτικό και υγειονομικό υλικό σε πολίτες οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση στο σύστημα περίθαλψης. Εξυπηρετούνται άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας ή απειλούνται από αυτή καθώς και μέλη ευπαθών ομάδων που χρήζουν άμεσης βοήθειας, με απαραίτητη προϋπόθεση να είναι ανασφάλιστοι/ες ή ασφαλισμένοι/ες από την Πρόνοια (άστεγοι, άποροι, άνεργοι). Στο Κοινωνικό Ιατρείο γίνονται δεκτά φάρμακα κάθε είδους, ακόμα και αν τα κουτιά είναι ανοιχτά και μερικώς χρησιμοποιημένα. Επίσης η δομή δέχεται υγειονομικό και παραφαρμακευτικό υλικό (Δήμος Ιλίου, 2017).

Για την ομαλή λειτουργία του φαρμακείου παίζει ουσιαστικό ρόλο η εθελοντική προσφορά φαρμάκων, καθώς και η έμπρακτη στήριξη όλων όσων θέλουν να βοηθήσουν στο έργο και την προσπάθειά αυτή (Δήμος Ιλίου, 2017).

3.2.6. Ο Δημοτικός Λαχανόκηπος

Ο Δημοτικός Λαχανόκηπος εντάσσεται στο πλαίσιο των Εθνικών σχεδίων Δράσης για την άμεση αντιμετώπιση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και πραγματοποιείται σε κάποιους δήμους της χώρας (Δήμος Ρεθύμνης, 2017).

Η χρηματοδότηση του προγράμματος γίνεται από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού” και έχει ως στόχο την Προώθηση της Κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης των ευπαθών κοινωνικών ομάδων (Δήμος Ρεθύμνης, 2017).

Οι δράση αυτή πραγματοποιείται στις τοπικές κοινότητες σε μια συγκεκριμένη έκταση ενιαίου, περιφραγμένου και αρδευόμενου αγροκτήματος. Στον Δημοτικό Λαχανόκηπο διατίθενται κάποια τ.μ. τα οποία είναι χωρισμένα σε ισομερή τμήματα σε κάθε δικαιούχο. Οι δικαιούχοι έχουν τη δυνατότητα να καλλιεργούν οπωροκηπευτικά με αποκλειστικό σκοπό την σίτισή τους. Παράλληλα, έχουν τεχνική υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό (γεωπόνο, επιστάτη) καθώς και ψυχοκοινωνική υποστήριξη από κοινωνικό λειτουργό. Ακόμη υπάρχει συνεχής στήριξη με άλλες κοινωνικές δομές για την συνεχή κάλυψη των αναγκών των ωφελούμενων (Δήμος Ρεθύμνης, 2017).

Επιπλέον, ο Δημοτικός Λαχανόκηπος πρέπει να πληροί τα εξής (Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, 2017) :

- Οι ωφελούμενοι οφείλουν να παρέχουν το 10% της ετήσιας παραγωγής τους στο Κοινωνικό Παντοπωλείο
- Πρέπει να διατίθενται στους ωφελούμενους ο απαραίτητος εξοπλισμός καθώς και εργαλεία για την καλλιέργεια του αγροτεμαχίου
- Το ωράριο πρόσβασης των ωφελούμενων στον Λαχανόκηπο είναι ορισμένο ανά εποχή
- Είναι προσβάσιμος με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

B' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθούν οι στάσεις και αντιλήψεις των επαγγελματιών που εργάζονται σε κοινωνικές δομές στην πόλη του Ρεθύμνου, αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές στα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες κάτω από τα όρια της φτώχειας. Επίσης, να διερευνηθούν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές, καθώς και οι απόψεις των επαγγελματιών για την βελτίωση των υπηρεσιών αλλά και την ανάπτυξη αλληλεγγύης.

Ως επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι κοινωνικές παροχές που υπάρχουν τη δεδομένη χρονική στιγμή στην πόλη του Ρεθύμνου, πως αυτές δημιουργήθηκαν, τι υπηρεσίες παρέχουν και κατά πόσο έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Επιπλέον, στόχο της έρευνας αποτελεί να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχουν τα αισθήματα αλληλεγγύης και κοινωνικής συνοχής σε μια τόσο δύσκολη περίοδο οικονομικής κρίσης αλλά και κρίσης αξιών. Τέλος, έναν ακόμη στόχο αποτελεί το να διερευνηθούν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές, καθώς και οι απόψεις των επαγγελματιών για τη βελτίωση των υπηρεσιών.

4.2. Είδος της έρευνας – Ερευνητική στρατηγική

Το ερευνητικό μέρος της παρούσας πτυχιακής διεξήχθη χρησιμοποιώντας την ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα εστιάζει στην αναζήτηση και την ερμηνεία που αποδίδουν οι άνθρωποι στις δράσεις τους και αποτιμά τα κοινωνικά φαινόμενα όπως ακριβώς συμβαίνουν στο φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, επικεντρώνεται σε μικρότερα δείγματα, στοχεύοντας να κατανοήσει εις βάθος και όχι να γενικεύσει. Πρόκειται για το είδος της έρευνας που τα ευρήματά της δεν προέρχονται από στατιστική διαδικασία ή άλλου είδους ποσοτικοποίηση και η ανάλυση των μεταβλητών της είναι αποκλειστικά ποιοτική (Καλλινικάκη, 2010).

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής αποτελεί μια μελέτη εκτίμησης αναγκών των δημοτών της πόλης του Ρεθύμνου, κατά την οποία ερευνώνται οι ανάγκες των δημοτών κατά την οικονομική κρίση και πως αυτές καλύπτονται από προνοιακές και υποστηρικτικές υπηρεσίες στον παρόντα χρόνο, αλλά και το κατά πόσο υπάρχει το αίσθημα της αλληλεγγύης σε κοινωνικό επίπεδο εν μέσω κρίσης. Για το λόγο αυτό η ποιοτική έρευνα μπορεί να χαρακτηριστεί ως η ιδανική μέθοδος άντλησης αντιπροσωπευτικών στοιχείων των παραπάνω δεδομένων, καθώς ο σκοπός της πτυχιακής είναι να εντυφώσει στα δεδομένα αυτά από την σκοπιά των ίδιων υπηρεσιών και των επαγγελματιών που απασχολούνται σε αυτές. Σε μια ποιοτική έρευνα ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να συλλέξει λεκτικές ή μη λεκτικές αντιδράσεις τις οποίες μπορεί να αναλύσει εστιάζοντας στο νόημα που θέλει να αντλήσει από αυτές κάτι το οποίο αποτελεί τον σκοπό της πτυχιακής αυτής και η ποιοτική έρευνα τον εξυπηρετεί απόλυτα (Καλλινικάκη, 2010).

Οι κυριότερες μέθοδοι παραγωγής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα είναι η βιογραφίες, οι εις βάθος συνεντεύξεις, οι μελέτες περίπτωσης, οι αφηγήσεις ζωής, η συμμετοχική παρατήρηση. Επιλέξαμε ως εργαλείο έρευνας τη συνέντευξη και πιο συγκεκριμένα την ημι-δομημένη συνέντευξη.

4.3. Πεδίο μελέτης

Το πεδίο μελέτης της έρευνάς μας αποτέλεσαν οι υπηρεσίες πρόνοιας και κοινωνικής μέριμνας του δήμου Ρεθύμνου, αλλά και κάποια προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας που επίσης αναφέρονται σε δημότες Ρεθύμνου.

Από τις υπηρεσίες με τις οποίες συνεργαστήκαμε για την εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας, ήταν η Κοινωνική Υπηρεσία του δήμου Ρεθύμνης, το γραφείο Πρόνοιας, το Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας και το Εθελοντικό Φαρμακείο και Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Επιπλέον επιλέχθηκαν για την εκπόνηση της μελέτης μας τα προγράμματα αντιμετώπισης της φτώχειας με τα οποία και συνεργαστήκαμε. Αυτά είναι το Κοινωνικό Παντοπωλείο, το Κοινωνικό Συσσίτιο/Φιλόπτωχο, η Τράπεζα Χρόνου και ο Δημοτικός Λαχανόκηπος.

4.4. Διαδικασία και ορισμός του δείγματος – Δειγματοληψία

Το δείγμα μας αποτελείται από επαγγελματίες που απασχολούνται στους φορείς κοινωνικής προστασίας και στα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας που αναφέρθηκαν παραπάνω. Το δείγμα επιλέχθηκε με γνώμονα την εμπειρία του κάθε επαγγελματία, καθώς θεωρήθηκε απαραίτητο να έχει αρκετή προϋπηρεσία, ώστε να έχει αποκτήσει την απαραίτητη εμπειρία και ολοκληρωμένη εικόνα ώστε να είναι αξιόπιστες οι πληροφορίες που θα λαμβάναμε.

Το δείγμα των επαγγελματιών που συνεργαστήκαμε αποτελείται από οκτώ άτομα, τρεις άνδρες και πέντε γυναίκες. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 28 έως 55 έτη. Παρακάτω θα αναφερθεί αναλυτικά το προφίλ του κάθε επαγγελματία από τον οποίο πήραμε συνέντευξη. Στην προσέγγιση του δείγματός μας βοήθησε το γεγονός ότι δύο από τις τρεις σπουδάστριες και συντάκτριες της παρούσας πτυχιακής, έκαναν την πρακτική τους στο Κοινωνικό Παντοπωλείο και η τρίτη έκανε την πρακτική της στην Κοινωνική Υπηρεσία. Όπως θα αναφερθεί στην παρουσίαση αποτελεσμάτων, αυτοί οι δύο φορείς όπως και οι περισσότεροι με κοινωνικό χαρακτήρα, έχουν άμεση συνεργασία με άλλους φορείς. Το γεγονός αυτό μας βοήθησε πολύ να

αποκτήσουμε πολλές γνωριμίες, ιδιαίτερα στον τομέα της κοινωνικής προστασίας Ρεθύμνου, εφόσον εργαστήκαμε στον τομέα αυτό στα πλαίσια της πρακτικής μας άσκησης. Οι επαγγελματίες που συνεργαστήκαμε ήταν παραπάνω από πρόθυμοι να βοηθήσουν κάτι που μας διευκόλυνε πρακτικά και ψυχολογικά.

Παρά τις γνωριμίες μας και το γεγονός ότι οι επαγγελματίες ήταν ενήμεροι για την εκπόνηση της πτυχιακής, η υπεύθυνήμασκαθηγήτρια, κ. Οικονόμου, μας συμβούλεψε να τηρήσουμε το τυπικό της συμμετοχής των επαγγελματιών αυτών στη πτυχιακή μας, οπότε και δώσαμε ενημερωτικά έντυπα και υπεύθυνες δηλώσεις συμμετοχής οι οποίες υπογράφηκαν από τους ίδιους τους επαγγελματίες (βλ. παράρτημα).

Αρχικά στοχεύαμε να πάρουμε συνέντευξη από περισσότερους από έναν επαγγελματίες που απασχολούνται σε κάθε φορέα και εξυπηρετούν ωφελούμενους που βιώνουν συνθήκες ακραίας φτώχειας, ώστε να έχουμε ευρύτερη εικόνα των πραγμάτων. Καταλήξαμε όμως στο ότι τα στοιχεία που θα λαμβάνουμε θα επαναλαμβάνονται, καθώς κάποια από αυτά τα είχαμε βιώσει και οι ίδιες κατά την πρακτική μας, οπότε το θεωρήσαμε περιττό και αποφασίσαμε να επιλέξουμε ανάμεσα στους επαγγελματίες, εκείνους με την περισσότερη εμπειρία και την πιο άμεση επαφή με τους εξυπηρετούμενους.

Η επιλογή αυτών των επαγγελματιών, όπως αναφέρεται παραπάνω, έγινε με γνώμονα την εμπειρία των ίδιων στον τομέα και την θέση τους στην υπηρεσία, καθώς η θέση καθορίζει και το ποσοστό ευθυνών και καθηκόντων που αναλαμβάνει ο καθένας. Η μορφή της έρευνάς μας δεν μας επέτρεψε να λάβουμε αντιπροσωπευτικό δείγμα των υπαλλήλων των φορέων αριθμητικά, καθώς επιλέξαμε αναφορικά με τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις. Εξάλλου, στην ποιοτική έρευνα έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα τα χαρακτηριστικά του δείγματος των συνεντευξιαζόμενων και όχι η ποσότητά τους (Ράτσικα Ν., 2013).

Υπήρξαμε πολύ τυχερές καθώς και οι επαγγελματίες ήταν εξαιρετικά συνεργάσιμοι αλλά και οι συγκυρίες ήταν με το μέρος μας. Είχαμε καθ' όλη τη διάρκεια των συνεντεύξεων τη γνώση ότι οι επαγγελματίες έχουν περιορισμένο χρόνο, οπότε λάβαμε τα κατάλληλα μέτρα ώστε να είμαστε διακριτικές αλλά να έχουμε και το επιθυμητό αποτέλεσμα.

4.5. Ερευνητικό εργαλείο

Οι κυριότερες μέθοδοι παραγωγής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα είναι οι βιογραφίες, οι εις βάθος συνεντεύξεις, οι μελέτες περίπτωσης, οι αφηγήσεις ζωής, η συμμετοχική παρατήρηση. Επιλέξαμε ως εργαλείο έρευνας την συνέντευξη και πιο συγκεκριμένα την ημι-δομημένη συνέντευξη.

Η ημι-δομημένη συνέντευξη χαρακτηρίζεται κυρίως από ευελιξία και επιτρέπει στον ερευνητή να προσαρμόζει τη συζήτηση σύμφωνα με την αντιληπτική ικανότητα του εκάστοτε ερωτώμενου. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτού του είδους η συνέντευξη είναι γιατί, αφενός μπορέσαμε να χρησιμοποιήσουμε έναν βασικό άξονα θεμάτων και ερωτήσεων που σχετίζονταν με το προφίλ της κάθε οργάνωσης, τη φιλοσοφία και τους στόχους της, την ομάδα στόχου, τις υπηρεσίες που παρέχει, τις δράσεις και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, τις απόψεις σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης και αντιμετώπισης της φτώχειας. Αφετέρου υπήρξε μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τη σειρά που ακολούθησαν οι ερωτήσεις. Επιπλέον, δόθηκε η δυνατότητα να αναφερθούν σε θέματα πέραν του βασικού άξονα ερωτήσεων, εφόσον προέκυψε αυτή η ανάγκη (Καλλινικάκη, 2010)

Με βάση τους άξονες που χρησιμοποιήσαμε στα πλαίσια της ημι-δομημένης συνέντευξης, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν απαρτιζόμενοι από ανάλογες ερωτήσεις, αποκτήσαμε κάποιες πληροφορίες όπως το ολοκληρωμένο προφίλ των υπηρεσιών και προγραμμάτων που επιλέξαμε, το προφίλ των εξυπηρετούμενων, δυσκολίες και προβλήματα κλπ. Παράλληλα αντλήσαμε και πληροφορίες που ανταποκρίνονται στο θέμα και στο σκοπό της πτυχιακής, μαθαίνοντας την επαγγελματική σκοπιά της κατάστασης από τους επαγγελματίες που εξυπηρετούν και συναναστρέφονται με τους δημότες του Ρεθύμνου αναφορικά με τις πραγματικές ανάγκες τους και κατά πόσο αυτές καλύπτονται, κατά πόσο έχει επηρεάσει η κρίση και την λειτουργία των υπηρεσιών αλλά και την αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων και τι θα άλλαζε ο καθένας εάν μπορούσε ώστε να γίνουν οι υπηρεσίες λειτουργικότερες και να μειωθούν τα προβλήματα που εμφανίζονται λόγω κρίσης. Με τη χρήση της ποιοτικής έρευνας και κατ' επέκταση των ημι – δομημένων συνεντεύξεων ήταν δυνατό να αποτυπωθεί μια καταγραφή δεδομένων και να γίνει μια ανάλυση βασικών πεδίων των κοινωνικοοικονομικών αναγκών, προβλημάτων και αντιμετώπισής τους που αντιμετωπίζουν οι δημότες της πόλης του Ρεθύμνου,

σύμφωνα με τις αντιλήψεις των επαγγελματιών που συμμετείχαν στην έρευνα (Καλλινικάκη, 2011).

4.6. Τεχνικές συλλογής πληροφοριών

Όπως έχει αναφερθεί και οι τρεις ερευνήτριες έκαναν την πρακτική τους άσκηση σε δύο από τους φορείς που επιλέχθηκαν για την εκπόνηση της έρευνας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γνωρίζουμε ήδη πολλά πράγματα για την λειτουργία τους, τις συνεργασίες τους και πολλούς συναδέλφους σε διαφορετικούς κλάδους. Το γεγονός αυτό ήταν πολύ επιβοηθητικό και στην προσέγγιση των επαγγελματιών αλλά και στο ότι είχαμε ήδη παρατηρήσει τη λειτουργία των φορέων, την εξυπηρέτηση των δημοτών κλπ, εκ των έσω. Αυτό επίσης βοήθησε και κατά τις συνεντεύξεις διότι γνωρίζαμε σε ποιες ερωτήσεις να εστιάσουμε περισσότερο και γνωρίζαμε ήδη κάποιες πληροφορίες σχετικές με το θέμα μας, για τις οποίες ζητούσαμε διευκρινίσεις. Ακόμη, οι συνεντευξιαζόμενοι εφόσον μας γνώριζαν και υπήρχε αμοιβαία εμπιστοσύνη, ήταν πιο ελεύθεροι στον λόγο τους και εμείς από πλευράς μας ήμασταν πιο ευέλικτες.

Οι συνεντεύξεις λήφθηκαν κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης της μιας σπουδάστριας, οπότε έβλεπε καθημερινά τους επαγγελματίες αυτούς και είχε το χρόνο να τους ενημερώσει επαρκώς και εκείνοι ήταν πρόθυμοι να βοηθήσουν, αφού όπως ορισμένοι είπαν το βρήκαν πολύ ενδιαφέρον θέμα και ήθελαν να μας μιλήσουν. Σε αυτά τα πλαίσια της επικοινωνίας μας κλείσαμε ραντεβού για τις συνεντεύξεις. Κάποιες συνεντεύξεις τις πήραμε σε δυο συναντήσεις καθώς οι επαγγελματίες δεν είχαν τον απαιτούμενο χρόνο, αλλά ολοκληρώθηκαν με επιτυχία.

Χρησιμοποιώντας ημι-δομημένες συνεντεύξεις και λόγω του ήδη φιλικού κλίματος, οι συνεντεύξεις πολλές φορές πήραν τη μορφή συζήτησης μεταξύ συναδέλφων ή και εκπαιδευόμενων κοινωνικών λειτουργών. Σε αυτό βοήθησε η ευελιξία που παρέχει η μορφή της ημι-δομημένης συνέντευξης η οποία δίνει και στο συνεντευκτή αλλά και στο συνεντευξιαζόμενο την ευκαιρία να αποκτήσουν μια εποικοδομητική συζήτηση χωρίς τα «όρια» συγκεκριμένων και με σειρά τοποθετημένων ερωτήσεων. Επιπλέον χρησιμοποιήσαμε ανοικτές ερωτήσεις ώστε να μην κατευθύνεται ο συνεντευξιαζόμενος και να δίνει μια όσο γίνεται αντικειμενική για εκείνον

απάντηση. Ακολουθούσαμε φυσικά τους άξονές μας, αλλά είχαμε ελευθερία όσον αφορά την ακριβή διατύπωση των ερωτήσεων, το χρόνο και την προσοχή που διατέθηκε στα διάφορα θέματα και στις επιμέρους ερωτήσεις (Καλλινικάκη, 2011). Οι συνεντεύξεις έλαβαν μέρος στον επαγγελματικό χώρο του κάθε επαγγελματία, σε ώρες που γνωρίζαμε ότι ήταν πιο ελεύθερες από φόρτο εργασίας για εκείνους.

Για την καταγραφή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήσαμε μαγνητόφωνο σε όσους ήταν σύμφωνοι με αυτό. Σε κάποιες από αυτές είτε δεν συμφώνησε ο συνεντευξιαζόμενος είτε είχε πολλή φασαρία το περιβάλλον οπότε δεν μπορούσαν να μαγνητοφωνηθούν καθαρά. Σε αυτή τη περίπτωση οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν με τη μέθοδο της στενογραφίας με την πλήρη κατανόηση του συνεντευξιαζόμενου. Σε τρεις από τις οκτώ συνεντεύξεις παρούσες ήταν δύο συνεντεύκτριες οι οποίες ενάλλασαν τους ρόλους τους σε συνεντευκτή και παρατηρητή/καταγραφέα, ενώ στις υπόλοιπες υπήρχε μια συνεντεύκτρια με τη βοήθεια του μαγνητοφώνου. Θεωρήσαμε πρόπον το να είμαστε παρούσες δύο από τις σπουδάστριες, ούτως ώστε να καταγράφει εκείνη που δεν συνομιλεί με τον συνεντευξιαζόμενο, καθώς θέλαμε να αποφύγουμε να αποσπαστεί η προσοχή του συνεντευξιαζόμενου από τη διαδικασία καταγραφής της συζήτησης από τον ίδιο τον συνεντευκτή, αλλά και για τον ίδιο τον συνεντευκτή ώστε να μην αναγκάζεται να διακόπτει τη ροή της συζήτησης και να χάνει τον ειρμό του ώστε να καταγράφει.

4.7. Ανάλυση και Επεξεργασία Αποτελεσμάτων

Η ανάλυση των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Η ανάλυση περιεχομένου, είναι μία μέθοδος έρευνας και ανάλυσης δεδομένων που χρησιμοποιείται στην κοινωνική εργασία και στις κοινωνικές επιστήμες γενικότερα, βασίζεται στην επικοινωνία και δίνει ιδιαίτερη σημασία στην επικοινωνία μεταξύ των ατόμων (συνεντευκτή και συνεντευξιαζόμενου) (Ιωσηφίδης, 2003). Ο όρος «ανάλυση» αναφέρεται στο διαχωρισμό μια έννοιας σε ένα προς ένα τα συστατικά στοιχεία της. Στην ποιοτική έρευνα, η ανάλυση καλείται να διαχωρίσει τη δομή και το περιεχόμενο των δεδομένων σε νοήματα και να τα ερμηνεύσει σε σχέση με το κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο μελετά.

Ως μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων επιλέχθηκε η ανάλυση περιεχομένου. Η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον στις έρευνες, τα δεδομένα των οποίων προκύπτουν από συνεντεύξεις ή γραπτές πηγές ή τεκμήρια (Καλλινικάκη, 2010). Στην παρούσα έρευνα, όπου το ερευνητικό εργαλείο αποτελείται από ημι-δομημένες συνεντεύξεις, η ανάλυση μπόρεσε να διαχωρίσει το περιεχόμενο των δεδομένων που συλλέχθηκαν από το δείγμα και στη συνέχεια έγινε ερμηνεία σε σχέση με το φαινόμενο που μελετά η έρευνα (Κυριαζή, 2011).

Η ανάλυση πέρασε από πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει μια αρχική θεωρητική επεξεργασία και μία αποσαφήνιση του ερευνητικού αντικειμένου και των ερευνητικών ερωτημάτων. Συνήθως, το στάδιο αυτό διατρέχει ολόκληρη την ερευνητική διαδικασία. Αναδιαμορφώνεται καθώς συλλέγονται τα δεδομένα, και συνεχίζεται με την ταξινόμηση των δεδομένων και στη συνέχεια στην καταγραφή και στην ανάλυση τους. Έτσι, και στην έρευνα μας, εστίαζε στη διερεύνηση των αναγκών και των προβλημάτων των φορέων αρχικά, αλλά και των εξυπηρετούμενών τους. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν ταξινομήθηκαν και αναλύθηκαν έχοντας ως βάση τη βιβλιογραφική έρευνα που πραγματοποιήσαμε για το θεωρητικό. Στο δεύτερο στάδιο, περιλαμβάνονται οι πηγές του ποιοτικού υλικού (απαντήσεις των ατόμων). Το τρίτο στάδιο, περιλαμβάνει την καταγραφή και την ανάλυση, τμημάτων των κειμένων των συνεντεύξεων ή ολόκληρων των κειμένων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον. Το τέταρτο στάδιο, αφορά στη συστηματοποίηση εννοιολογικών κατηγοριών στις οποίες ταξινομούνται τα ποιοτικά δεδομένα και στις οποίες βασίζεται ουσιαστικά η ανάλυση περιεχομένου. Το πέμπτο στάδιο, συνδέεται άμεσα με το προηγούμενο στάδιο, συγχρονίζεται δηλαδή με το τέταρτο και αφορά την κωδικοποίηση του υλικού, για κάθε κατηγορία ξεχωριστά κι ως σύνολο, ανάλογα με τον τρόπο που εξυπηρετεί την κάθε περίπτωση (Ιωσηφίδης, 2003).

4.8. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας –

Αντιμετώπιση των δυσκολιών

Δυσκολίες:

1. Δύο από τους επαγγελματίες κατά τη χρονική περίοδο που ορίστηκε η διεξαγωγή της συνέντευξης, είχαν αρκετό φόρτο εργασίας με αποτέλεσμα να μην είναι συνεπείς στα ραντεβού που είχαμε ορίσει από κοινού.
2. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους δεν δέχτηκαν να μαγνητοφωνηθούν ή ακόμη το περιβάλλον δεν ήταν κατάλληλο για αυτή τη διαδικασία λόγω φασαρίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι δύο άτομα παρόντα ώστε το δεύτερο να καταγράφει. Η δυσκολία εδώ ήταν ότι είναι πιο δύσκολο να αποτυπωθούν τα ακριβή λόγια του συνεντευξιαζόμενου με αυτόν τον τρόπο ή ακόμη και το ότι μπορεί να επηρεαστεί η εμπιστοσύνη του συνεντευξιαζόμενου προς το συνεντευκτή με τη παρουσία τρίτου ατόμου.
3. Υπήρξαν ορισμένοι επαγγελματίες οι οποίοι δεν ήταν σίγουροι για κάποια στοιχεία των φορέων (π.χ. δημογραφικά), οπότε δεν ήταν σε θέση να απαντήσουν σε ανάλογες ερωτήσεις.

Αντιμετώπιση:

1. Ανανεώναμε τα ραντεβού με συχνές επισκέψεις και αμοιβαία τηλεφωνήματα, ώσπου καταφέραμε να τα διεκπεραιώσουμε και να πάρουμε τις συνεντεύξεις.
2. Σχετικά με την καταγραφή των συνεντεύξεων με στενογραφία, κατά την ηλεκτρονική μεταφορά των στοιχείων, οι παρούσες στη συνέντευξη σπουδάστριες καθόντουσαν από κοινού και έκαναν την ηλεκτρονική καταγραφή ώστε εάν κάτι δεν συμπεριλήφθηκε στις σημειώσεις να το θυμηθεί κάποια από τις μάρτυρες. Επίσης, η καταγραφή στις συγκεκριμένες περιπτώσεις έγινε σε άμεσο χρονικό διάστημα ούτως ώστε να μην έχει επηρεαστεί η μνήμη των σπουδαστριών. Σχετικά με το θέμα της εμπιστοσύνης, λόγω της πρωτότερης γνωριμίας των σπουδαστριών με τους επαγγελματίες, δεν επηρεάστηκε η εμπιστοσύνη τους απέναντι σε δύο σπουδάστριες. Είναι σημαντικό όμως να αναφερθεί

και το γεγονός ότι υπήρξε πλήρης ενημέρωση για τον λόγο της παρουσίας δεύτερου ατόμου και τον ρόλο του εκεί, στους συνεντευξιαζόμενους.

3. Για τα στοιχεία για τα οποία δεν ήταν ενήμεροι οι συνεντευξιαζόμενοι, κάναμε ηλεκτρονική αναζήτηση στο διαδίκτυο και συμπληρώσαμε όποιες πληροφορίες μας έλειπαν.

4.9. Ηθικά ζητήματα της έρευνας

Η τήρηση του απορρήτου και η ανωνυμία των συμμετεχόντων αποτελούν ζητήματα, τα οποία υπήρχε η πιθανότητα να τεθούν προς συζήτηση. Εξαρχής, ήταν απόλυτα ξεκάθαρο πως τα δεδομένα που επρόκειτο να συλλεχτούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για το σκοπό της μελέτης και πρόσβαση σε αυτά θα έχουν μόνο οι σπουδάστριες που πραγματοποιούν τη παρούσα έρευνα. Παράλληλα, οι επαγγελματίες ενημερώθηκαν διεξοδικά για το σκοπό της έρευνας, εφόσον υπήρχε ο χρόνος για αυτό, και ασφαλώς υπήρχε η δυνατότητα άρνησης συμμετοχής σε αυτήν, παρόλο που δεν προέκυψε καμία. Επίσης κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων προσκομίστηκε στις υπηρεσίες έγγραφο, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στο οποίο αναφέρεται περιληπτικά ο σκοπός της μελέτης, καθώς και η διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και η τήρηση του απορρήτου (βλ. παράρτημα).

4.10. Χρονοδιάγραμμα

	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	X			
Διαμόρφωση πρωτοκόλλου και έγκριση	X			
Επιλογή και ενημέρωση δείγματος	X			
Διαμόρφωση ενημερωτικού εντύπου	X			
Διαμόρφωση ημι- δομημένης συνέντευξης	X			
Συλλογή δεδομένων		X		
Καταχώρηση δεδομένων και ανάλυση		X		
Συγγραφή /υποστήριξη ερευνητικής εργασίας			X	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο πρόκειται να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας από τις συνεντεύξεις που υλοποιήθηκαν. Αρχικά, θα αναφερθούν τα δημογραφικά στοιχεία και ένα γενικό προφίλ του κάθε συνεντευξιζόμενου. Επειδή δεν θα αναφερθούν τα ονόματά τους, θα αριθμηθούν (π.χ. «Συνεντευξιζόμενος 1»).

5.1. Περιγραφή δείγματος

Το προφίλ του δείγματος από τους επαγγελματίες των φορέων κοινωνικής προστασίας, αφορά το φύλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής και διαμονής, το μορφωτικό επίπεδο, την οικογενειακή και οικονομική κατάσταση, καθώς και την ειδικότητά τους στο φορέα που απασχολούνται. Το δείγμα αποτελείται από οκτώ άτομα, τρεις άνδρες και πέντε γυναίκες. Οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 28 έως 60 έτη. Η πλειοψηφία έχουν καταγωγή από το Ρέθυμνο, εκτός από έναν που έχει καταγωγή από Αθήνα. Στην πλειοψηφία τους επίσης είναι έγγαμοι και μέτριας προς καλής οικονομικής κατάστασης. Όλοι έχουν μορφωτικό επίπεδο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και όλοι τους είναι δημόσιοι υπάλληλοι, ενώ ένας από αυτούς εργάζεται ως εθελοντής στον φορέα του και κανονικά εργάζεται στο Πανεπιστήμιο.

«Συνεντευξιζόμενος 1»:

Φύλο: Άνδρας

Ηλικία: 42 ετών

Τόπος καταγωγής: Αθήνα

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμος

Οικονομική κατάσταση: Καλή

Ειδικότητα: Κοινωνικός λειτουργός

Χρόνια προϋπηρεσίας: Συνολικά 19 χρόνια, στην υπηρεσία 9 χρόνια

«Συνεντευξιαζόμενος 2»:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 52 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Οικονομική κατάσταση: καλή

Ειδικότητα: Διοικητική υπάλληλος

Χρόνια προϋπηρεσίας: Συνολικά 30 χρόνια, στην υπηρεσία 20 χρόνια

«Συνεντευξιαζόμενος 3»:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 48 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Οικονομική κατάσταση: μέτρια

Ειδικότητα: Διοικητική υπάλληλος

Χρόνια προϋπηρεσίας: Συνολικά 28 χρόνια, στην υπηρεσία 2 χρόνια

«Συνεντευξιαζόμενος 4»:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 60 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Οικονομική κατάσταση: καλή

Ειδικότητα: Κοινωνική λειτουργός

Χρόνια προϋπηρεσίας: 33 χρόνια

«Συνεντευξιαζόμενος 5»:

Φύλο: Άνδρας

Ηλικία: 60 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμος

Οικονομική κατάσταση: μέτρια

Ειδικότητα: Διοικητικός υπάλληλος

Χρόνια προϋπηρεσίας: 23 χρόνια, 5 χρόνια στο πρόγραμμα

«Συνεντευξιαζόμενος 6»:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 30 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Οικονομική κατάσταση: καλή

Ειδικότητα: Κοινωνική λειτουργός

Χρόνια προϋπηρεσίας: 3 χρόνια στο πρόγραμμα

«Συνεντευξιαζόμενος 7»:

Φύλο: Άνδρας

Ηλικία: 30 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Άγαμος

Οικονομική κατάσταση: καλή

Ειδικότητα: Διοικητικός υπάλληλος

Χρόνια προϋπηρεσίας: 4 χρόνια

«Συνεντευξιαζόμενος δ»:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 30 ετών

Τόπος καταγωγής: Ρέθυμνο

Τόπος διαμονής: Ρέθυμνο

Μορφωτικό επίπεδο: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οικογενειακή κατάσταση: Έγγαμη

Οικονομική κατάσταση: καλή

Ειδικότητα: Κοινωνική λειτουργός

Χρόνια προϋπηρεσίας: 3 χρόνια στο πρόγραμμα

5.2. Αποτελέσματα έρευνας

5.2.1. Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα πρόκειται να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας, από τις απαντήσεις που έδωσαν οι επαγγελματίες των φορέων κοινωνικής προστασίας και των προγραμμάτων καταπολέμησης της φτώχειας, στις ερωτήσεις των συνεντεύξεων. Απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με το πόσο επηρέασε η κρίση τη λειτουργία της υπηρεσίας/προγράμματος αλλά και την κοινωνία, τι υπηρεσίες/δράσεις παρέχουν, δυσκολίες και προβλήματα και πως τα αντιμετωπίζουν, προτάσεις για την βελτίωση της λειτουργίας της εν λόγω υπηρεσίας αλλά και σε πανελλαδικό επίπεδο κ.α. (βλ. παράρτημα για τους άξονες της συνέντευξης)

5.2.2. Αποτελέσματα - Απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων

Στην αρχή κάθε συνέντευξης οι συνεντευξιαζόμενοι μας απαντούσαν σε ερωτήσεις σχετικά με τα χρόνια προϋπηρεσίας τους και την ειδικότητά τους στην υπηρεσία/πρόγραμμα τα οποία αναφέρονται στο προφίλ συνεντευξιαζόμενων, στα πλαίσια του άξονα σχετικά με τα **δημογραφικά στοιχεία του συνεντευξιαζόμενου**. Έπειτα ερωτήθηκαν σχετικά με τα **γενικά στοιχεία** των φορέων και **στοιχεία σχετικά με τη διοίκηση και την οργάνωση** κάθε φορέα. Παρακάτω πρόκειται να αναφερθούν αυτές οι πληροφορίες σχετικά με κάθε φορέα, όπως μας τις έδωσαν οι συνεντευξιαζόμενοι σε ανάλογες ερωτήσεις που τους κάναμε.

Από τις υπηρεσίες με τις οποίες συνεργαστήκαμε για την εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας, ήταν η Κοινωνική Υπηρεσία του δήμου Ρεθύμνης, το γραφείο Πρόνοιας και το Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ:

Κοινωνική Υπηρεσία

Η κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου Ρεθύμνης λειτουργεί στο Δήμο από τον Ιούνιο του 2008. Σε αυτήν απασχολούνται ένας κοινωνικός λειτουργός και μια ψυχολόγος. Απευθύνεται σε δημότες που έχουν ανάγκη στήριξης και καθοδήγησης για την αντιμετώπιση προβλημάτων προσωπικής, οικογενειακής και κοινωνικής φύσεως. Είναι ΟΤΑ (Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης) και ανήκει στη διεύθυνση διοικητικών υπηρεσιών και κοινωνικής προστασίας, στο τμήμα κοινωνικής προστασίας και προαγωγής δημόσιας υγείας.

Σκοπός της Κοινωνικής Υπηρεσίας είναι να προάγει την ποιότητα ζωής των δημοτών, να ενισχύσει τους κοινωνικούς δεσμούς και την ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης καθώς και να προσφέρει προστασία σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, τόσο με εξατομικευμένες υπηρεσίες σε άτομα, οικογένειες, ομάδες όσο και με τον σχεδιασμό προγραμμάτων πρόληψης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας.

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες συνίστανται στα εξής:

- Συμβουλευτική και κοινωνική εργασία σε άτομα, οικογένειες και ομάδες
- ψυχολογική υποστήριξη ατόμων, οικογενειών, ομάδων
- πληροφόρηση των δημοτών για τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές σε δημοτικό και κρατικό επίπεδο, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη πρόσβαση στις ανάλογες υπηρεσίες
- πραγματοποίηση κατ' οίκον επισκέψεων σε άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα με στόχο την καταγραφή των αναγκών, την αντιμετώπιση των προβλημάτων και τον προγραμματισμό δράσεων για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και άτομα
- συνεργασία με όλους τους κοινωνικούς φορείς με στόχο την παροχή υπηρεσιών προς όλους τους δημότες που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα
- παροχή οικονομικής ενίσχυσης σε ευπαθείς ομάδες.

Γραφείο Πρόνοιας

Το γραφείο Πρόνοιας υπήρξε υπηρεσία του Υπουργείου Υγείας και το 1994 μεταφέρθηκε στη νομαρχία. Από τον ν. 3852/7-6-2011 (νέα αρχή της αυτοδιοίκησης και αποκεντρωμένης διοίκησης, πρόγραμμα «Καλλικράτης») μεταφέρθηκε στους δήμους. Υπάγεται στον ΟΤΑ και χρηματοδοτείται από κεντρικούς κρατικούς πόρους. Στο γραφείο Πρόνοιας απασχολούνται δύο διοικητικοί υπάλληλοι.

Το γραφείο Πρόνοιας δίνει προνοιακά επιδόματα σε ΑμεΑ αναλόγως την αναπηρία της κάθε περίπτωσης, ειδικότερα όταν τα άτομα αυτά δεν καλύπτονται από κάποιο ταμείο. Επιδόματα δικαιούνται όμως και κάποιοι που καλύπτονται από ταμείο αλλά όχι επαρκώς, σύμφωνα με συγκεκριμένες προϋποθέσεις που πρέπει κάποιος να πληρεί ώστε να οριστεί δικαιούχος. Επιπλέον από την πρόνοια δίνονται και κάποια επιδόματα σε μονογονεϊκές οικογένειες, σε ομογενείς παλιννοστούντες και σε μοναχικά άτομα ή ζεύγη που έχουν μηδενικά εισοδήματα.

Σκοπός του γραφείου Πρόνοιας είναι να βοηθηθούν οικονομικά τα Αμεα, τα οποία λόγω της αναπηρίας τους δεν είναι σε θέση να είναι οικονομικά ανεξάρτητοι. Επιπλέον να δίνονται βοηθήματα σε άτομα που εντάσσονται σε συγκεκριμένες κατηγορίες ώστε να ελαφρύνονται οικονομικά.

Γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας

Το γραφείο Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας λειτουργεί από το 2011 και σε αυτό απασχολούνται μια διοικητική υπάλληλος και μια νοσηλεύτρια. Είναι ΝΠΔΔ (Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου) και χρηματοδοτείται από κρατικά κονδύλια και από τον δήμο.

Συστάθηκε για να ενημερώνεται το κοινό και για να παρέχει δωρεάν εξετάσεις. Οργανώνει δωρεάν εξετάσεις πρόληψης, όπως τεστ – ΠΑΠ, μαστογραφίες, για ανθρώπους που δεν είναι ασφαλισμένοι ή δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να προβούν σε προληπτικές εξετάσεις. Επίσης αναλαμβάνει τους υποχρεωτικούς εμβολιασμούς φυματίωσης σε παιδιά σε σχολεία, χωρίς οικονομικές προϋποθέσεις.

Σκοπός του Γραφείου Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας είναι η προώθηση της δημόσιας υγείας και η αφύπνιση και ενημέρωση των δημοτών του Ρεθύμνου στο θέμα της πρόληψης. Επιπλέον εφόσον παρέχει δωρεάν εξετάσεις σε περίοδο κρίσης, στοχεύει στην πρόληψη και αντιμετώπιση νοσημάτων ιδιαίτερα σε άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας.

Εθελοντικό Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Το εθελοντικό Ιατρείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2008 και στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο καθώς είναι μια συμπληρωματική δομή πρόνοιας, 100% εθελοντική προσπάθεια γιατρών, φαρμακοποιών, νοσηλευτών, μαιών, οδοντιάτρων και εθελοντών από τους εργαζόμενους στις κοινωνικές δομές του Δήμου. Ο τρόπος διοίκησης είναι μέσα από γενικές συνελεύσεις που γίνονται τουλάχιστον μια φορά το μήνα και οι αποφάσεις λαμβάνονται με ψηφοφορία. Ο Δήμος πληρώνει τα ενοίκια για τα κτήρια που νοικιάζουν, αλλά οι αγορές φαρμάκων, ιατρικός εξοπλισμός που μπορεί να χρειαστούν ή οδοντιατρικά υλικά, αυτά τα αγοράζουν από τις δωρεές που κάνουν ιδιώτες είτε από την Ελλάδα είτε από το εξωτερικό. Για το Ιατρείο, εργάζονται εθελοντικά γύρω στα 50 άτομα. Υπάρχουν 9 οδοντίατροι, 6 διαφορετικοί διοικητικοί, 12 νοσηλευτές, εξωτερικοί ιατροί, γυναικολόγοι, παθολόγοι, παιδίατροι, διαγνωστικά κέντρα κλπ. Έχει ως σκοπό να βοηθήσει αυτούς που δεν μπορούσαν να μπουν στο κύριο σύστημα υγείας, δηλαδή, νοσοκομείο, ΑΜΚΑ, βιβλιάριο, κτλ.

Εθελοντικό Φαρμακείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Το εθελοντικό Φαρμακείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, απασχολεί τρία άτομα προσωπικό, δύο με ειδικότητα φαρμακοποιού και έναν κοινωνικό λειτουργό και λειτουργεί στα πλαίσια του Εθελοντικού Ιατρείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Το Φαρμακείο παρέχει δωρεάν φάρμακα, υγειονομικό υλικό και παραφαρμακευτικά προϊόντα σε τουλάχιστον 100 άστεγους, άπορους και άνεργους κάθε μήνα. Διαθέτει συγκεκριμένη πολιτική για την εξασφάλιση συνεργασιών με φαρμακοβιομηχανίες, τοπικούς φαρμακευτικούς συλλόγους και παράλληλα δέχεται συνεισφορές

πολιτών και συλλογικών φορέων. Σκοπός και των δύο είναι να παρέχουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε όλους αυτούς που ήταν αποκλεισμένοι από το σύστημα υγείας.

Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, επιλέχθηκαν για την εκπόνηση της μελέτης μας και κάποιες δομές αντιμετώπισης της φτώχειας με τις οποίες συνεργαστήκαμε. Αυτές είναι το Κοινωνικό Παντοπωλείο, το Κοινωνικό Συσσίτιο/Φιλόπτωχο, η Τράπεζα Χρόνου και ο Δημοτικός Λαχανόκηπος. Τα προγράμματα αυτά είναι ευρωπαϊκά και χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ (Εθνικό Συμβούλιο Ποιότητας για την Ανάπτυξη/ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς) και από τα κρατικά ταμεία. Υπάγονται στην ΜΚΟ (Μη Κυβερνητική Οργάνωση) «ΑΜΚΕ (Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία) Ξένιος Ζεύς» και λειτουργούν από το 2013. Συνολικά στα προγράμματα αυτά απασχολούνται 24 άτομα.

Τα προγράμματα αυτά, λέγονται αλλιώς δομές αντιμετώπισης της φτώχειας και έχουν κοινό σκοπό: την άμεση αντιμετώπιση της φτώχειας, την κάλυψη ορισμένων βασικών αναγκών της σύγχρονης οικογένειας και την καταπολέμηση του κινδύνου αύξησης του κοινωνικού αποκλεισμού, της ανεργίας και γενικότερα την αδυναμία κάλυψης πρωταρχικών αναγκών λόγω της οικονομικής κρίσης.

Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας: το Κοινωνικό Παντοπωλείο

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο υπήρξε ως εθελοντική οργάνωση από το 2011 και το 2013 στελεχώθηκε με 5 άτομα προσωπικό, μια κοινωνική λειτουργό, έναν διοικητικό υπάλληλο και 3 άτομα βοηθητικό προσωπικό.

Η δομή αυτή κάνει δωρεάν παροχή τροφίμων και ειδών ατομικής υγιεινής. Η δομή διασφαλίζει την σταθερή τροφοδοσία στους ωφελούμενους που έχουν ανάγκη εντελώς δωρεάν. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εξυπηρέτηση των ωφελούμενων είναι να διαμένουν στον συγκεκριμένο Δήμο. Η συλλογή των προϊόντων που διανέμονται στο Κοινωνικό Παντοπωλείο προέρχονται από δωρεές και χορηγίες ευαισθητοποιημένων πολιτών, συλλογικών φορέων και επιχειρήσεων.

Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας: Κοινωνικό Συσσίτιο/Φιλόπτωχο

Στο Κοινωνικό Συσσίτιο/ Φιλόπτωχο απασχολούνται ένας διοικητικός υπάλληλος, δύο άτομα καθαριότητας, τρία στελέχη κουζίνας και ένας κοινωνικός λειτουργός.

Αναλαμβάνει τη δωρεάν τροφοδοσία γευμάτων σε τουλάχιστον εκατό ωφελούμενους ημερησίως, οι οποίοι πρέπει πληρούν κάποιες οικονομικές προϋποθέσεις, να είναι άνεργοι και δημότες Ρεθύμνου.

Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας: Τράπεζα Χρόνου

Η Τράπεζα Χρόνου απασχολεί μια κοινωνική λειτουργό και 3 διοικητικούς υπαλλήλους. Η φιλοσοφία του προγράμματος αυτού, βασίζεται στον εθελοντισμό. Όλοι οι εγγεγραμμένοι στο πρόγραμμα είναι εθελοντές και ο καθένας δηλώνει οτιδήποτε μπορεί να προσφέρει. Πρόκειται για ένα δίκτυο αχρήματης ανταλλαγής υπηρεσιών. Για κάθε ώρα προσφερόμενης εργασίας από τον ωφελούμενο κερδίζει ένα τεμάχιο (π.χ.) το οποίο μπορεί να εξαργυρώσει λαμβάνοντας μιας ώρας εργασία από κάποιον άλλο ωφελούμενο/εγγεγραμμένο. Για την Τράπεζα Χρόνου ο χρόνος είναι χρήμα και με βάση αυτό όλοι μπορούν να κάνουν ανταλλαγές. Ο κάθε ωφελούμενος καθορίζει τι μπορεί να προσφέρει (προϊόντα ή υπηρεσίες) και δηλώνει τι θέλει να λάβει από την δομή.

Δομές αντιμετώπισης της φτώχειας: Δημοτικός Λαχανόκηπος

Τέλος, ο δημοτικός Λαχανόκηπος απασχολεί μια κοινωνική λειτουργό, έναν γεωπόνο και έναν επιστάτη. Πρόκειται για μια έκταση 5 στρεμμάτων περιφραγμένου και αρδευόμενου αγροκτήματος, χωρισμένου σε ισομερή τμήματα των 50 τετραγωνικών, τα οποία διατίθενται για καλλιέργεια σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Σκοπός αυτής της δομής που εντάσσεται στο πρόγραμμα του εθνικού σχεδίου δράσης ενάντια στην φτώχεια, είναι η κάλυψη των διατροφικών αναγκών των ασθενέστερων οικονομικά πολιτών σε οπωροκηπευτικά, με μοναδική τους υποχρέωση την προσωπική φροντίδα των καλλιεργειών τους.

Έπειτα από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, οι συνεντευξιαζόμενοι ρωτήθηκαν για το **εάν συνεργάζονται με εθελοντές**, ερώτηση του άξονα που αφορά τη **διοίκηση και οργάνωση**. Στην ερώτηση αυτή τρεις από τους οκτώ απάντησαν ότι δε συνεργάζονται με εθελοντές καθώς σε ορισμένες υπηρεσίες πρέπει να τηρείται το απόρρητο των στοιχείων των χρηστών και η παρουσία εθελοντών ίσως κλόνιζε την εμπιστοσύνη των εξυπηρετούμενων. Στις υπόλοιπες η ερώτηση αυτή μας απαντήθηκε θετικά.

Συγκεκριμένα ειπώθηκε ότι αρκετοί απλοί πολίτες βοηθούν κατά καιρούς σε περιστατικά, σε στήριξη αδύναμων οικογενειών και γενικά κατά καιρούς σε ό, τι χρειαστεί η κάθε υπηρεσία. Δυο προγράμματα από αυτά είναι εθελοντικού χαρακτήρα, το Ιατρείο και η Τράπεζα χρόνου, οπότε βασίζονται στον εθελοντισμό για τη λειτουργία τους. Επιπλέον, το Κοινωνικό Παντοπωλείο ξεκίνησε ως εθελοντικό πρόγραμμα, όμως αργότερα ανέλαβε την στελέχωσή του η «Αμκε Ξένιος Ζεύς». Παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να συνεργάζονται με εθελοντές απλούς πολίτες, ποικιλίας ηλικιών και οικονομικής και οικογενειακής κατάστασης.

Αυτό που αξίζει να αναφερθεί εδώ, είναι ότι οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι που απάντησαν θετικά στην ερώτηση για το αν δέχονται εθελοντική βοήθεια, ανέφεραν ότι δεν δέχονται μόνο από πολίτες, αλλά και από φορείς/ οργανώσεις όπως οι Σαμαρείτες, ο Ερυθρός Σταυρός, η εκκλησία σε ό, τι χρειαστεί και μπορούν να βοηθήσουν.

ΑΞΟΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ:

Στόχοι – Παροχή υπηρεσιών

Η πρώτη ερώτηση του άξονα αυτού, ήταν σχετική με το **ποια είναι η βασική αρχή / φιλοσοφία της υπηρεσίας / προγράμματος**. Όλοι οι φορείς τους οποίους επιλέξαμε για την έρευνά μας, αναφέρονται σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και σε άτομα που ζουν στα όρια της φτώχειας. Επομένως έχουν κοινούς σκοπούς με εναλλασσόμενους στόχους απέναντι στην κοινότητα, διαμορφωμένους ανάλογα με το τι υπηρεσίες παρέχει ο κάθε φορέας.

Συγκεκριμένα, από έναν φορέα, μας απαντήθηκε *«Βασική αρχή και σκοπός της υπηρεσίας είναι να προάγει την ποιότητα ζωής των κατοίκων του Ρεθύμνου, σχεδιάζοντας και υλοποιώντας προγράμματα πρόληψης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας, να παρέχει προστασία σε ευπαθείς*

κοινωνικές ομάδες και να συνεργάζεται με όλους τους φορείς για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων» («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Ένας ακόμη φορέας έδωσε παρόμοια απάντηση, καθώς και εκείνων σκοπός είναι η ενημέρωση και η αφύπνιση του κόσμου πάνω στο θέμα της πρόληψης νοσημάτων. Ένας ακόμη συνεντευξιαζόμενος απάντησε, ότι από την υπηρεσία που απασχολείται παρέχεται ένα μηνιαίο επίδομα, το λεγόμενο Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) που έχει ως σκοπό του την οικονομική ενίσχυση κοινωνικά ευπαθών ομάδων και ειδικότερα ατόμων που ζουν στα όρια της φτώχειας. Παρόμοια απάντηση με αυτή, έδωσε και ένας ακόμη φορέας, το οποίο αναφέρεται κυρίως σε ΑμεΑ. Πιο συγκεκριμένα: *«Βασική μας αρχή είναι να βοηθηθούν οικονομικά τα Αμεα, τα οποία λόγω της αναπηρίας τους δεν είναι σε θέση να είναι οικονομικά ανεξάρτητοι. Επιπλέον να δίνονται βοηθήματα σε άτομα που εντάσσονται σε συγκεκριμένες κατηγορίες ώστε να ελαφρύνονται οικονομικά.»* («Συνεντευξιαζόμενος 2»).

Οι υπόλοιποι φορείς έδωσαν επίσης όμοιες απαντήσεις σχετικά με την βασική αρχή της λειτουργίας τους, οι οποίες ήταν σχετικές με την οικονομική και υλική ενίσχυση ατόμων που το έχουν ανάγκη *«Σκοπός μας είναι η στήριξη ατόμων χαμηλού εισοδήματος, ανέργων, που έχουν χάσει τη δουλειά τους και δυσκολεύονται στην εύρεση νέας και σε πολυμελείς οικογένειες που έχουν ανάγκη.»*, («Συνεντευξιαζόμενος 4») και *«σκοπός μας είναι η δωρεάν παροχή ιατρικής περίθαλψης και φαρμάκων σε όλους όσους την έχουν ανάγκη χωρίς διαχωρισμούς (ανασφάλιστοι ή μη, νόμιμοι ή παράνομοι , με ελληνική υπηκοότητα ή αλλοδαποί) Και προσοχή, δεν θέλουμε να αποκαταστήσουμε το κράτος, τουναντίον, όσο βλέπουμε ότι κράτος έχει πρόβλημα βοηθάμε.»* («Συνεντευξιαζόμενος 7»), όπως μας απάντησε ένας επαγγελματίας.

Έπειτα, οι συνεντευξιαζόμενοι ερωτήθηκαν για το **αν έχουν διαφοροποιηθεί οι στόχοι κάθε φορέα από την αρχή της λειτουργίας του έως σήμερα**, και εάν η απάντηση ήταν θετική, έγινε και η ερώτηση **κατά πόσο συνέβαλλε σε αυτό η οικονομική κρίση**. Όλες οι δομές, εκτός των προγραμμάτων καταπολέμησης φτώχειας, απάντησαν θετικά σε αυτήν την ερώτηση. Θετικοί ήταν και στο ότι συνέβαλλε στην μεταβολή κάποιων πραγμάτων η οικονομική κρίση και μόνο.

Σύμφωνα με την άποψη ενός επαγγελματία, έχει αλλάξει εύρος παροχής υπηρεσιών, καθώς με την πάροδο του χρόνου οι υπηρεσίες που παρέχονται από τον φορέα που απασχολείται

ο ίδιος, γίνονται όλο και πιο πολύ σχετικές με οικονομική και υλική ενίσχυση εξυπηρετούμενων. «Ο σκοπός και οι στόχοι μας παραμένουν ίδιοι παρά τις μεταβολές της κοινωνίας, είναι η προστασία των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Από την κρίση και μετά όμως προστέθηκαν κάποια προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας στο δήμο με τα οποία συνεργαζόμαστε και συστεγαζόμαστε. Αυτά είναι δημιουργήματα της οικονομικής κρίσης, σίγουρα.» και συνέχισε λέγοντας «Όταν ξεκίνησε η λειτουργία της κοινωνικής υπηρεσίας δεν υπήρχε οικονομική κρίση οπότε οι παροχές ήταν περισσότερο η συμβουλευτική, η ψυχολογική υποστήριξη κλπ. Τώρα έχουμε μπει σε πιο πρακτικά ζητήματα και σε πιο απτά, τώρα κάνουμε διανομές τροφίμων σε απόρους, παλιά δεν τα είχαμε αυτά, δεν χρειαζόταν να τα έχουμε. Παλιά δεν είχαμε αστέγους, τώρα έχουμε. Έχουν αλλάξει τα δεδομένα της κοινωνίας.» («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Εκ μέρους ενός άλλου φορέα μας δόθηκε μια παρόμοια απάντηση, καθώς έπειτα από την εμφάνιση της κρίσης, αυξήθηκαν όσοι στράφηκαν σε αυτές τις δομές και μεταβλήθηκε αρκετά το προφίλ του μέσου όρου, καθώς προστέθηκαν περισσότεροι γηγενείς από όσους συμμετείχαν από τη λειτουργία του. «Οι αρχικοί στόχοι μεταβάλλονται σε βάθος χρόνου. Αρχικά η δωρεάν φαρμακευτική παροχή πρωτοβάθμιας περίθαλψης ήταν για ανασφάλιστους που τότε ήταν μετανάστες κατά κύριο λόγο. Μετέπειτα όμως άλλαξε το μοτίβο. Ακόμη και οι ασφαλισμένοι, τα νέα δεδομένα στον τομέα της υγείας, οδήγησαν αναγκαστικά και τους ασφαλισμένους Έλληνες πολίτες να επισκεφτούν το Κοινωνικό Ιατρείο-Φαρμακείο. Οπότε άλλαξαν οι συμμετέχοντες και αυξήθηκαν κατά πολύ οι Έλληνες.» («Συνεντευξιαζόμενος 7»).

Από ένα δημόσιο γραφείο μας δόθηκε επίσης παρόμοια απάντηση, καθώς απαντήθηκε ότι οι άνθρωποι λόγω της κρίσης ζητούν περισσότερα από το κράτος, οι εξυπηρετούμενοι αποκαλέστηκαν «θυμωμένοι» με την κατάσταση και κυρίως θυμωμένοι με τους ίδιους τους υπαλλήλους.

Από τις υπόλοιπες δομές δόθηκε η ίδια απάντηση, αρνητική στην ερώτηση καθώς δημιουργήθηκαν εξαιτίας της κρίσης. Χαρακτηριστικά ειπώθηκε: «Η κρίση είναι που πριμοδότησε τη λειτουργία του προγράμματος. Δεν διαφοροποιήθηκαν οι στόχοι της υπηρεσίας μας, ξεκίνησε εν μέσω κρίσης και είχε ως σκοπό να βοηθήσει στην καταπολέμηση των επιπτώσεων της.» («Συνεντευξιαζόμενος 4»). Από έναν επαγγελματία, πιο συγκεκριμένα, απαντήθηκε ότι οι δωρεές μειώνονται παράλληλα με την αύξηση των ανθρώπων που έχουν ανάγκη, κατάσταση την οποία δημιουργεί η οικονομική κρίση.

Μετέπειτα ρωτήθηκε **τι υπηρεσίες παρέχει η κάθε δομή**. Όλες οι δομές που συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα είναι κοινωνικού χαρακτήρα με κοινούς σκοπούς, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Εκ μέρους ενός φορέα μας απαντήθηκε ότι παρέχεται ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών. «*Συμβουλευτική και κοινωνική εργασία σε άτομα, οικογένειες και ομάδες, ψυχολογική υποστήριξη ατόμων, οικογενειών, ομάδων, πληροφόρηση των δημοτών για τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές σε δημοτικό και κρατικό επίπεδο, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη πρόσβαση στις ανάλογες υπηρεσίες, πραγματοποίηση κατ' οίκον επισκέψεων σε άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα με στόχο την καταγραφή των αναγκών, την αντιμετώπιση των προβλημάτων και τον προγραμματισμό δράσεων για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και άτομα, συνεργασία με όλους τους κοινωνικούς φορείς με στόχο την παροχή υπηρεσιών προς όλους τους δημότες που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα και παροχή οικονομικής ενίσχυσης σε ευπαθείς ομάδες.*» («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Ένα από τα προγράμματα παρέχει τη δυνατότητα ανταλλαγής υπηρεσιών μεταξύ των πολιτών που το έχουν ανάγκη. «*Όλοι οι εγγεγραμμένοι στο πρόγραμμα είναι εθελοντές και ο καθένας δηλώνει οτιδήποτε μπορεί να προσφέρει. Πρόκειται για ένα δίκτυο αχρήματης ανταλλαγής υπηρεσιών. Για κάθε ώρα προσφερόμενης εργασίας από τον ωφελούμενο κερδίζει ένα τεμάχιο (π.χ.) το οποίο μπορεί να εξαργυρώσει λαμβάνοντας 1 ώρα εργασίας από κάποιον άλλο ωφελούμενο/εγγεγραμμένο. Για την Τράπεζα Χρόνου ο χρόνος είναι χρήμα και με βάση αυτό όλοι μπορούν να κάνουν ανταλλαγές.*» («Συνεντευξιαζόμενος 6»).

Ακόμη ένα πρόγραμμα, προσφέρει κάποια στρέμματα τα οποία διατίθενται σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα, ούτως ώστε να καλλιεργούν τη τροφή τους. «*Πρόκειται για μια έκταση 5 στρεμμάτων περιφραγμένου και αρδευόμενου αγροκτήματος, χωρισμένου σε ισομερή τμήματα των 50 τετραγωνικών, τα οποία διατίθενται για καλλιέργεια σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Σκοπός αυτής της δομής που εντάσσεται στο πρόγραμμα του εθνικού σχεδίου δράσης ενάντια στην φτώχεια, είναι η κάλυψη των διατροφικών αναγκών των ασθενέστερων οικονομικά πολιτών σε οπωροκηπευτικά, με μοναδική τους υποχρέωση την προσωπική φροντίδα των καλλιεργειών τους.*» («Συνεντευξιαζόμενος 8»).

Ένας δημόσιος φορέας που έχει ως σκοπό την αφύπνιση σχετικά με την πρόληψη νοσημάτων παρέχει δωρεάν εξετάσεις πρόληψης για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Συγκεκριμένα, μας είπαν: *«Οργανώνουμε δωρεάν εξετάσεις πρόληψης, όπως τεστ – ΠΑΠ, μαστογραφίες, για ανθρώπους που δεν είναι ασφαλισμένοι ή δεν έχουν τη δυνατότητα την οικονομική να προβούν σε προληπτικές εξετάσεις. Επίσης κάναμε τους υποχρεωτικούς εμβολιασμούς φυματίωσης σε παιδιά σε σχολεία, χωρίς όμως οικονομικές προϋποθέσεις, συμμετείχαν όλα, είτε ασφαλισμένα είτε ανασφάλιστα.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 3»). Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, έχει αναλάβει τις αιτήσεις για το ΚΕΑ, και εξυπηρετεί τον κόσμο που το δικαιούται.

Επιπλέον, ένας ακόμη φορέας μας είπε ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν είναι η χορήγηση επιδομάτων σε αναπήρους και σε άλλες συγκεκριμένες περιπτώσεις που έχουν ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης. Οι υπόλοιπες δομές είχαν πολλά κοινά στην παροχή υπηρεσιών τους. Ένα πρόγραμμα παρέχει δωρεάν ιατρικές εξετάσεις και φάρμακα σε ανασφαλιστούς, σε ένα άλλο παρέχουν δωρεάν γεύματα σε έως και εκατό άπορους τη μέρα, κάποια είδη ρουχισμού καθώς και ψυχολογική υποστήριξη και τέλος σε ένα ακόμη, η δομή προσφέρει δωρεάν παροχή τροφίμων σε άπορους και είδη ατομικής υγιεινής.

Στη συνέχεια ρωτήθηκε για το **εάν υπάρχουν ανάγκες ή προβλήματα και πως τα αντιμετωπίζουν**. Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι έθιξαν το πρόβλημα της υποστελέχωσης. Καθώς αναφέρθηκε νωρίτερα, η οικονομική κρίση συνέβαλλε στο να αυξηθούν οι ενδιαφερόμενοι χρήστες των υπηρεσιών. Αυτό έφερε ως αποτέλεσμα να φορτιστούν οι υπηρεσίες, ενώ παράλληλα εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης μειώθηκαν και οι υπάλληλοι που τους εξυπηρετούσαν. Συγκεκριμένα, ένας επαγγελματίας μας απάντησε: *«Το βασικότερο πρόβλημα είναι η έλλειψη προσωπικού. Διότι τα προβλήματα και λόγω της κρίσης όπως αναφέραμε, έχουν διογκωθεί και όσον αφορά τα προβλήματα του κόσμου, αλλά και σαν άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα. Έχουν αυξηθεί τα άτομα που απευθύνονται στη κοινωνική υπηρεσία ζητώντας βοήθεια. Το υπάρχον προσωπικό δεν μπορεί να καλύψει με τον ίδιο τουλάχιστον τρόπο, όλους. Επίσης υπάρχει μεγάλη έλλειψη υποδομών και φορέων για να συνεργαστείς.»* («Συνεντευξιαζόμενος1»). Είναι γεγονός, πως από τους περισσότερους φορείς δόθηκε η ίδια απάντηση. *«Έχουμε μείνει λίγοι υπάλληλοι, δεν μπορούμε να εξυπηρετήσουμε τον κόσμο όπως πρέπει. Επίσης, δεν υπάρχει και το κατάλληλο προσωπικό, συνοδοί, κοινωνικοί λειτουργοί, που*

υπήρχαν παλιότερα και έκαναν αποτελεσματικότερες τις υπηρεσίες μας.» («Συνεντευξιαζόμενος 2»), «σε θέμα λειτουργικότητας, δε φτάνει το προσωπικό να εξυπηρετήσει τόσο κόσμο! Το Κ.Ε.Α. ξεκινάει ο ωφελούμενος να το λαμβάνει από τον μήνα που κατατέθηκε η αίτησή του. Ξέρεις πόσα άτομα έχασαν τον πρώτο μήνα επειδή εμείς δεν προλάβουμε να τους εξυπηρετήσουμε όλους μέσα στον μήνα; Αυτό είναι κρίμα.» («Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Οι ίδιοι πρόσθεσαν και το θέμα υλικών και κτιριακών υποδομών. «Είναι δυνατόν να αναφερόμαστε σε ΑμεΑ και να μην υπάρχει μια ράμπα ή έστω κάποιος τρόπος πρόσβασης;» («Συνεντευξιαζόμενος 2»), «Ο κόσμος περιμένει στον δρόμο, χωρίς μια καρέκλα να κάτσει, σε κρύο, βροχή ή σε ήλιο και ζέστη. Και τα άτομα που εξυπηρετούμε εδώ ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, ίσως έχουν αναπηρία και δεν υπάρχει πρόσβαση, και όχι μόνο σωματική, ίσως ψυχική ή νοητική και δεν υπάρχει αρμόδιος υπάλληλος να στηρίζει κάτι τέτοιο, ούτε ο χώρος όπως βλέπεις είναι φιλόξενος.» («Συνεντευξιαζόμενος 3»). Στο πρόβλημα φορέων και δομών αναφέρθηκε ακόμη ένας συνεντευξιαζόμενος, λέγοντας: «υπάρχει μεγάλη έλλειψη υποδομών και φορέων για να συνεργαστείς. Για παράδειγμα, έχεις ένα εισαγγελικό και πρέπει να κάνεις αφαίρεση επιμέλειας ενός παιδιού. Δεν υπάρχει πουθενά να το πας. Έχεις ένα ψυχιατρικό περιστατικό που χρειάζεται άμεση εισαγωγή σε ίδρυμα. Δεν υπάρχει ίδρυμα να το πας. Οι δυσκολίες δηλαδή συνίστανται στο ότι δεν υπάρχουν δομές. Η κοινωνική υπηρεσία υπάγεται στην πρωτοβάθμια παροχή υπηρεσιών, ουσιαστικά είναι η πρώτη υπηρεσία που έρχεται ο πολίτης γιατί συνήθως δεν ξέρει που να απευθυνθεί. Οπότε η κοινωνική υπηρεσία πολύ συχνά κάνει διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες. Δεν υπάρχουν όμως δομές να τις στείλουμε. Και εάν υπάρχουν έχουν τα ίδια προβλήματα με εμάς, υποστελέχωση κλπ.» («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Σε δομές εθελοντικού χαρακτήρα, αναφέρθηκε το πρόβλημα έλλειψης εθελοντών. Οι συνεντευξιαζόμενοι ερωτήθηκαν πως αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους προβλήματα και οι περισσότεροι απάντησαν ότι ένα τέτοιο πρόβλημα δεν αντιμετωπίζεται, εκτός από έναν που είπε «Εξυπηρετούμε κατά προτεραιότητα, δηλαδή ιεραρχούμε τις ανάγκες με το ποια επείγει να εξυπηρετηθεί και πάει λέγοντας. Φυσικά ζητάμε και συνεργασίες πολλές φορές από άλλες υπηρεσίες.» («Συνεντευξιαζόμενος 1»), σχετικά με την υποστελέχωση.

Οι συνεντευξιαζόμενοι έθιξαν ακόμη ένα πρόβλημα, το οποίο έχει να κάνει με το ότι δεν θεωρούν πως καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες των εξυπηρετούμενων από τις υπηρεσίες που παρέχουν. Για το ΚΕΑ, είπαν ότι το ποσό που δίνεται σε οικογένειες απόρων είναι γύρω στα 200

ευρώ, το οποίο θεωρούν πως δεν είναι αρκετό και κάτι παρόμοιο ανέφεραν και από ακόμη έναν φορέα σχετικά με τα επιδόματα που δίνονται *«σε μονογονεϊκές οικογένειες που λείπει ο πατέρας, δίνονται 45 ευρώ τον μήνα σαν επίδομα παιδικής προστασίας. Τα σχόλια δικά σας.»* («Συνεντευξιαζόμενος2»). Ένα πρόγραμμα που διανέμει τρόφιμα, θεωρεί πως τα τρόφιμα που δίνονται δεν είναι αρκετά για να καλύψουν τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων.

Ακόμη, αναφέρθηκαν σε κάποιες λειτουργικές δυσκολίες, όπως αναφέρθηκε ο εκπρόσωπος ενός προγράμματος, λέγοντας ότι επειδή η γεωργική έκταση που δίνεται σε άπορους να καλλιεργήσουν τη τροφή τους είναι εκτός πόλης, δεν υπήρχε μέσον μεταφοράς για τους ίδιους ως εκεί. Ως προς την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, απαντήθηκε ότι έγινε μια προσπάθεια συνεργασίας με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς χωρίς επιτυχία.

Στο ερώτημα εάν **υπάρχουν κάποιες παροχές που να έχουν περισσότερη ζήτηση από άλλες**, δεν δόθηκε ποικιλία απαντήσεων. Όλοι ανεξαιρέτως απάντησαν ότι, εν ολίγοις όλες οι παροχές που περιέχουν οικονομική ενίσχυση, είτε με μορφή επιδόματος, είτε με μορφή υλικών παροχών όπως τρόφιμα και ρούχα και δωρεάν εξετάσεις έχουν όλες μεγάλη απήχηση. Σε ένα πρόγραμμα που γίνεται ανταλλαγή υπηρεσιών μας απαντήθηκε το εξής: *«Στη δομή μας αυξημένη ζήτηση έχουν τα τρόφιμα και τα ρούχα, αλλά και υπηρεσίες τεχνικής φύσεως (ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, τεχνικοί Η/Υ, αγροτικές εργασίες). Αυτό ίσως να σημαίνει ότι αρχικά οι άνθρωποι αναζητούν τις βασικές βιοποριστικές ανάγκες (διατροφή και ένδυση), και έπειτα εργασίες που χρειάζονται καθημερινά, διότι είναι σε κακή οικονομική κατάσταση και χρειάζονται τα βασικά.»* («Συνεντευξιαζόμενος6»). Από ένα δημόσιο γραφείο μας απαντήθηκε ότι: *«Τα τεστ ΠΑΠ που γίνονται δύο φορές τον μήνα εδώ και τέσσερα χρόνια έχουν ιδιαίτερη ζήτηση, οι δωρεάν μαστογραφίες και γενικά οι δωρεάν εξετάσεις. Εξάλλου αυτός είναι και ο σκοπός του γραφείου, η πρόληψη. Όμως και το Κ.Ε.Α. έχει πολύ μεγάλη ζήτηση, αφού αποτελεί οικονομική ενίσχυση.»* («Συνεντευξιαζόμενος 3»). Από ένα άλλο πρόγραμμα μας απάντησαν: *«Τα φάρμακα είναι το hit μας (γέλια), το οδοντιατρικό έχει μεγάλη ζήτηση από όλα που κάνουμε εδώ πέρα γιατί είναι και πιο ακριβές οι εξετάσεις και η θεραπεία.»* («Συνεντευξιαζόμενος 7»). Τέλος, από ένα άλλο πρόγραμμα ερώτηση αυτή απαντήθηκε παρομοίως με τους προηγούμενους, ότι δηλαδή όλες οι παροχές οικονομικού χαρακτήρα έχουν αυξημένη ζήτηση, όμως η οικονομική ενίσχυση που παρέχουν σε ειδικές περιπτώσεις είναι εκείνη που έχει τη περισσότερη ζήτηση.

Στις απαντήσεις αυτές προστέθηκε και η ερώτηση, για ποιους λόγους θεωρούν οι επαγγελματίες ότι αυτές οι παροχές έχουν μεγαλύτερη απήχηση. Όλοι απάντησαν σα να έλεγαν κάτι το προφανές, με κοινή απάντηση κάτι που συνοψίζεται στα παρακάτω λόγια: *«Γιατί δεν έχει χρήματα ο κόσμος!»*. Αξίζει να αναφερθεί η απάντηση που έδωσε ένας επαγγελματίας: *«Αυτά έχει περισσότερο ανάγκη ο άνθρωπος. Δεν μπορείς να κάνεις ψυχολογική υποστήριξη σε κάποιον που πεινάει. Πρέπει πρώτα να λύσεις το θέμα της πείνας και μετά τα υπόλοιπα.»* («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Η επόμενη ερώτηση ήταν εάν **υπάρχουν κάποια προγράμματα ευρωπαϊκά ή εθνικά που αξιοποιούν οι υπηρεσίες και ποια είναι αυτά**. Οι δομές καταπολέμησης φτώχειας που συμπεριλαμβάνονται στη παρούσα έρευνα (Δημοτικός Λαχανόκηπος, Τράπεζα Χρόνου, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Κοινωνικά Συσσίτια) είναι ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως αναφέρεται αναλυτικά παραπάνω, οπότε και δεν ρωτήθηκε αυτή η ερώτηση.

Από έναν φορέα μας απάντησαν ότι αξιοποιούν κατά καιρούς διάφορα προγράμματα, εθνικά και ευρωπαϊκά, ενώ ονόμασε μαζί με άλλα τα προαναφερθέντα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας. *«Το ΤΕΒΑ είναι ένα από αυτά (τα προγράμματα που αξιοποιούν) και τρέχει αυτή τη στιγμή. Τα προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας που είναι μέσω ΕΣΠΑ. Το κέντρο συμβουλευτικής γυναικών θυμάτων βίας που είναι μέσω ΕΣΠΑ. Γενικά ό, τι πλαισιώνει την κοινωνική υπηρεσία είναι μέσω προγραμμάτων, τα βοήθεια στο σπίτι, τα κοινωνικά συσσίτια κλπ, τα οποία ο δήμος Ρεθύμνης τα αξιοποιεί στο έπακρο.»* («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Από έναν ακόμη φορέα μας είπαν ότι το ΚΕΑ είναι εθνικό πρόγραμμα, το οποίο και υλοποιούν και ότι γνωρίζουν και για άλλα προγράμματα που αξιοποιεί ο δήμος και ανέφεραν αυτά που απάντησε και ο προηγούμενος συνεντευξιαζόμενος. Δύο συνεντευξιαζόμενοι μας απάντησαν αρνητικά σε αυτή την ερώτηση.

Δεσμοί Οργανώσεων

Στη συνέχεια φτάσαμε στο σημείο τη συνέντευξης κατά το οποίο ρωτήσαμε για τους δεσμούς των οργανώσεων. Πιο συγκεκριμένα **ρωτήσαμε τι συνεργασίες έχει η κάθε υπηρεσία με άλλους φορείς και πως θα τις χαρακτήριζαν οι επαγγελματίες**. Όλοι ανεξαιρέτως απάντησαν θετικά στο ότι συνεργάζονται με άλλους φορείς και με επιτυχία. Οι σχέσεις είναι πολύ καλές, όπως υποστηρίζουν οι ίδιοι. Από έναν δημόσιο φορέα μας δόθηκε μια απάντηση

που μας βοήθησε να καταλάβουμε πόσο σημαντικές είναι οι συνεργασίες ανάμεσα σε υπηρεσίες και φορείς κοινωνικού χαρακτήρα. *«Είναι πολύ καλή (η συνεργασία) και συνεργαζόμαστε με όλες τις υπηρεσίες που έχουν να κάνουν με κοινωνικά θέματα και με υπηρεσίες υγείας και όχι μόνο. Δηλαδή, συνεργαζόμαστε και με τα δικαστήρια. Γενικά μια υπηρεσία σαν τη δική μας συνεργάζεται με πάσης φύσεως υπηρεσίες γιατί όταν έρχεται ένας άνθρωπος εδώ και ζητάει βοήθεια μπορεί να είναι από ψυχολογική, από συμβουλευτική, από νομική, έχει δηλαδή πολλαπλές φύσεις το αίτημα που κάνει. Άρα οι συνεργασίες μας είναι απαραίτητες για να λειτουργήσει η υπηρεσία. Γενικά καμία υπηρεσία δεν μπορεί να κάνει κάτι μόνη της.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Από τα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας πήραμε παρόμοια απάντηση και από τα τέσσερα, η οποία ήταν επίσης θετική. Συγκεκριμένα, μια επαγγελματίας είπε: *«Έχουμε πολύ καλή συνεργασία με τις υπηρεσίες του δήμου, τη κοινωνική υπηρεσία, το κέντρο συμβουλευτικής γυναικών θυμάτων βίας, με ΚΑΠΗ, βοήθεια στο σπίτι, με το νοσοκομείο, το κοινωνικό παντοπωλείο, το συσσίτιο, τον δημοτικό Λαχανόκηπο, σχολεία κλπ προκειμένου να βοηθήσουμε τους εξυπηρετούμενους να έχουν σωστή ενημέρωση, πρόσβαση σε υπηρεσίες ώστε να καλύψουν βασικές καθημερινές τους ανάγκες.»*, («Συνεντευξιαζόμενος 8») μια απάντηση η οποία συνοψίζει όλων τις απαντήσεις.

Ένας άλλος φορέας μας απάντησε ότι συνεργάζεται επιτυχώς με το νοσοκομείο, με σχολεία, με το υγειονομικό, με την πρωτοβάθμια κλπ. Στην προκειμένη περίπτωση ρωτήθηκε τι ανάγκες καλύπτονται μέσα από αυτές τις συνεργασίες, καθώς οι υπόλοιποι είχαν απαντήσει σε αυτό, και απάντησαν: *«Ουσιαστικά για να αποκτή ο κόσμος ευκολότερη πρόσβαση σε εμάς και εμείς με τον κόσμο. Για αυτό επιπλέον συνεργαζόμαστε και με τα ΜΜΕ, την ιστοσελίδα του δήμου, με ραδιόφωνα κλπ. Έτσι ενημερώνουμε για τις δράσεις μας.»* («Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Από ένα πρόγραμμα μας απαντήθηκε ότι συνεργάζονται με πολλές δομές, καθώς ορισμένοι επαγγελματίες των φορέων έχουν διπλή ταυτότητα και εργάζονται και εκεί εθελοντικά. *«Η βασική υπηρεσία με την οποία συνεργαζόμαστε είναι το νοσοκομείο γιατί πλέον είναι το μεγάλο μέρος των ιατρικών πράξεων, ας το πούμε έτσι. Στην ουσία με όλες τις υπηρεσίες του Ρεθύμνου έχουμε μια μορφή επίσημης ή μη επικοινωνίας.»* («Συνεντευξιαζόμενος 7»).

Από ένα δημόσιο γραφείο χαρακτηριστικά μας απάντησαν ότι είναι απαραίτητο να συνεργάζονται με πολλές υπηρεσίες ώστε να είναι σε θέση να βοηθούν ανάπηρους ανθρώπους.

«Περισσότερο συνεργαζόμαστε με το Βοήθεια στο Σπίτι. Στο πρόγραμμα αυτό υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί και όντας κινητική μονάδα βοηθούν τους ανθρώπους στο σπίτι τους να συμπληρώσουν χαρτιά που κανονικά θα έπρεπε να έρθουν εδώ να συμπληρώσουν. Οι άνθρωποι αυτοί μπορεί να είναι κινητικά ανήμποροι, νοητικά κλπ. Έπειτα συνεργαζόμαστε με τα δημοτολόγια, το Ληξιαρχείο, με τα ασφαλιστικά ταμεία κλπ. Μέσα από αυτές τις υπηρεσίες παίρνουμε πληροφορίες για τους ωφελούμενούς μας. Εννοείται συνεργαζόμαστε σε μόνιμη βάση με το νοσοκομείο και το ΚΕ.Π.Α. (Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας) του ΙΚΑ ώστε να ενημερωνόμαστε για τις αναπηρίες.»(«Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Εξυπηρετούμενοι

Σε αυτόν τον άξονα, ζητήσαμε από τους συνεντευξιαζόμενους να μας περιγράψουν **το προφίλ των εξυπηρετούμενων** κάθε φορέα. Η απάντηση που μας δόθηκε από έναν δημόσιο φορέα ίσως να είναι πιο ακριβής και διαφοροποιημένη από τις υπόλοιπες. «Κατά κύριο λόγο οι εξυπηρετούμενοι είναι χαμηλού κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου, σε ποσοστό 90%. Χωρίς να αποκλείεται να έρθει κάποιος με υψηλό μορφωτικό επίπεδο φυσικά, ανάλογα με το τι ζητάει ο καθένας. Επίσης δεν συνεργαζόμαστε πάντα με όσους αναζητούν τις υπηρεσίες μας, μπορεί να χρειαστεί με εντολή εισαγγελέα να συνεργαστούμε με άτομα που δεν θέλουν, άρα και το προφίλ τους δεν ταιριάζει με αυτό των συνήθων εξυπηρετούμενων.»(«Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Όλοι οι υπόλοιποι μας έδωσαν ακριβώς την ίδια απάντηση. Ότι οι εξυπηρετούμενοι των φορέων ανήκουν και στα δύο φύλα, είναι δημότες Ρεθύμνου ούτως η άλλως, όμως ένα τους μεγάλο ποσοστό είναι αλλοδαποί. Οι περισσότεροι έχουν οικογένειες με παιδιά, υπάρχουν και μονογονεϊκές οικογένειες, έχουν κακή οικονομική κατάσταση και είναι και αρκετοί άνεργοι.

Σε αυτό το σημείο προσθέσαμε την ερώτηση **περίπου πόσα άτομα εξυπηρετεί ο φορέας, ή έστω πόσα έχει εξυπηρετήσει έως σήμερα**. Επειδή είναι μια ερώτηση που όλοι απάντησαν κατά προσέγγιση, έδωσαν απαντήσεις σχετικά με πληροφορίες για τις οποίες ήταν πιο σίγουροι. Όλοι όμως συμφώνησαν στο ότι αναλογικά με τον πληθυσμό του Ρεθύμνου, εξυπηρετείται από φορείς τέτοιου χαρακτήρα, αρκετά μεγάλο ποσοστό.

Επιπλέον, τα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας είναι εν ενεργεία για τέσσερα χρόνια οπότε το ιστορικό τους δεν μπορούσε να είναι ανάλογο με αυτό ενός δημόσιου φορέα που λειτουργεί δέκα χρόνια για παράδειγμα, οπότε ερωτήθηκαν για το μέσο όρο που εξυπηρετούν κάθε χρόνο, ή πόσα άτομα εξυπηρετήσαν τον τελευταίο χρόνο. Οι περισσότεροι όμως και εκτός των προγραμμάτων, φάνηκε να προτιμούν αυτόν τον τρόπο να απαντήσουν καθώς φάνηκε πιο εύκολο να υπολογίσουν.

Από ένα δημόσιο φορέα απαντήθηκε ότι εξυπηρετούνται από 1.000 έως 1.500 άτομα το χρόνο. Από έναν άλλο φορέα, απάντησαν ότι μόνο για το ΚΕΑ, σε δύο μήνες εξυπηρετήσαν 600 άτομα. Όμως και στον τομέα της υγείας ήταν πολλά και δύσκολο να υπολογίσουν, οπότε απάντησαν το εξής: *«Πάρα πολλά άτομα. Οι δωρεάν μαστογραφίες τον προηγούμενο μήνα έγιναν για δυο μόνο μέρες και ήρθαν 70 άτομα. Και γενικά για δωρεάν τεστ ΠΑΠ υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον, είναι πολύ δύσκολο να υπολογίσω. Υπήρξαν και μέρες που εξυπηρετούσαμε 20 άτομα.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Από τις υπόλοιπες δομές, στο ένα περίπου 300 άτομα, σε ένα άλλο 65, σε άλλο 400 οικογένειες και τέλος σε ένα άλλο 3.000 ασθενείς από την αρχή της λειτουργίας τους έως σήμερα. Σε ένα επιπλέον πρόγραμμα εξυπηρετούν έως και 100 άτομα ημερησίως και γενικά εκτιμώνται οι εξυπηρετούμενοι σε 800 οικογένειες. Από ένα δημόσιο φορέα απαντήθηκε ότι σίγουρα εξυπηρετεί τον μισό πληθυσμό του Ρεθύμνου, καθώς πολύς κόσμος αναζητά να ενημερωθεί για πολλά θέματα μέσω του συγκεκριμένου γραφείου.

Στη συνέχεια ρωτήθηκε **τι προϋποθέσεις πρέπει να πληροί κάποιος ώστε να είναι χρήστης των υπηρεσιών που παρέχουν**. Από τους περισσότερους φορείς και προγράμματα, απαντήθηκε ότι δεν χρειάζεται καμία προϋπόθεση ώστε να συμμετέχει κάποιος. Από έναν από τους φορείς όμως απαντήθηκε ότι για το ΚΕΑ πρέπει κάποιος να είναι φτωχός για να το δικαιωθεί. Στην ερώτηση «τι ορίζει κάποιον φτωχό;» απάντησαν: *«Να μην περνάει το όριο της φτώχειας, το μαξιλαράκι για το όριο της φτώχειας είναι τα 200 ευρώ. Να μην περνάει πολλά ένσημα ή να έχει κάρτα ανεργίας, τα εισοδήματά του να είναι μηδαμινά.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Επιπλέον, από ένα πρόγραμμα έχουν τεθεί κάποιες προϋποθέσεις με οικονομικά κριτήρια και αυτές είναι: *«Το ετήσιο οικογενειακό του εισόδημα να μην υπερβαίνει τα 6000 ευρώ και 2000*

ευρώ επιπλέον για κάθε προστατευόμενο μέλος και να είναι δημότες Ρεθύμνου.», όπως και για κάποιον άλλο φορέα που αναφέρεται σε άστεγους και άπορους.

Στους συνεντευξιαζόμενους τέθηκε το ερώτημα **εάν γνωρίζουν αν οι χρήστες των υπηρεσιών τους είναι χρήστες και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα** και σε κάθε θετική απάντηση ρωτήθηκε **τι πιστεύουν οι ίδιοι για αυτό**. Όλοι χωρίς καμία εξαίρεση απάντησαν θετικά, ότι δηλαδή οι χρήστες των υπηρεσιών τους είναι ωφελούμενοι και δικαιούχοι σε άλλα προγράμματα. Για παράδειγμα, απάντησαν: «Συνήθως όσοι παίρνουν επιδόματα αναπηρίας από την Πρόνοια είναι και δικαιούχοι του Κ.Ε.Α. Επίσης με το να είναι κάποιος δικαιούχος του Κ.Ε.Α., άμεσα δικαιώνεται και άλλων παροχών όπως μειωμένο τιμολόγιο στη ΔΕΥΑΡ (Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Ρεθύμνου) και στη ΔΕΗ.» («Συνεντευξιαζόμενος 2»), «υπάρχει διασύνδεση των υπηρεσιών. Όποιος είναι χρήστης μιας υποστηρικτικής υπηρεσίας ή επιδόματος ενημερώνεται ή και εντάσσεται αυτόματα και σε άλλες παροχές.», («Συνεντευξιαζόμενος 1») «Είναι σύνηθες οι ωφελούμενοι μας να έχουν ενταχθεί και σε άλλες δομές του ίδιου προγράμματος ή και σε υπηρεσίες πρόνοιας γιατί συνήθως είναι άτομα με έντονα οικονομικά προβλήματα που αναζητούν και ενημερώνονται καλύτερα.», («Συνεντευξιαζόμενος 6»).

Για το πώς το σχολιάζουν αυτό, έδωσαν όλοι κοινή απάντηση. Μας είπαν εν ολίγοις, ότι όποιος έχει ανάγκη προσπαθεί και ενημερώνεται ώστε να αντλήσει όφελος από οπουδήποτε μπορεί, θεωρώντας το και το πιο σωστό να συμβαίνει. «Είναι καλό, γιατί για να αναζητούν οι άνθρωποι αυτές τις υπηρεσίες σημαίνει ότι τις έχουν ανάγκη και ότι είναι στο όριο της φτώχειας. Οποιοδήποτε βοήθημα σε αυτή τη περίπτωση είναι πολύτιμο.» («Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Οικονομική κρίση – Προτάσεις

Πρώτη ερώτηση του άξονα αυτού, αποτέλεσε το κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση τη λειτουργία της υπηρεσίας / προγράμματος. Οι περισσότερες απαντήσεις ήταν κοινές στο ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρκετά και σε πολλούς τομείς. «Σχετικά με το Κ.Ε.Α., έχει επηρεάσει πάρα πολύ διότι έρχονται περισσότεροι εξυπηρετούμενοι. Αν υπήρχαν δουλειές και ευκαιρίες και οι μισθοί ήταν σε φυσιολογικά πλαίσια δεν θα ήταν τόσο μεγάλος ο αριθμός των αιτούντων. Έχει αυξήσει πολύ την προσέλευση του κόσμου η κρίση στην υπηρεσία.» («Συνεντευξιαζόμενος 3»). Από άλλους φορείς, μας απάντησαν

ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και μας ανέφεραν σε προηγούμενη ερώτηση, είναι όλες δημιουργήματα της οικονομικής κρίσης.

Από κάποια προγράμματα, απαντήθηκε ότι έχουν αυξηθεί κατά πολύ οι ωφελούμενοι. Αυτό σημαίνει ότι αυξάνονται οι ανάγκες, και στην προκειμένη περίπτωση οι οικονομικές, όπως πρόσθεσαν οι ίδιοι. Όμως τα προγράμματα που ξεκίνησαν εν μέσω κρίσης δεν έχουν επηρεαστεί τόσο όσον αφορά τη λειτουργία. Ένας ακόμη φορέας είπε ότι λόγω κρίσης απλά μειώνονται σταδιακά οι προσφορές που δέχονται, κάτι που δόθηκε ξανά ως απάντηση: *«Μπορεί να επηρέασε τον κόσμο και τις δωρεές, αλλά και πάλι δεν έχουμε κάποια μείωση, ίσα ίσα μπορεί να κάνει τον κόσμο να ευαισθητοποιείται περισσότερο και να βοηθήσει σε κάτι τέτοιες δομές.»* («Συνεντευξιαζόμενος 5»).

Στην επόμενη ερώτηση οι συνεντευξιαζόμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στο **πως θα χαρακτήριζαν την αλληλεγγύη εν μέσω κρίσης στο Ρέθυμνο**. Εδώ υπήρξαν ξανά κοινές απαντήσεις, που συνοψίζουν ότι σε κοινωνικό επίπεδο υπάρχει αλληλεγγύη που αναπτύχθηκε στους πολίτες λόγω κρίσης. Υπάρχουν κάποιοι που ενδιαφέρονται για τον συνάνθρωπο και προσφέρουν, όπως είπαν. *«Υπάρχουν πάρα πολλοί εθελοντές, ανώνυμοι, που βοηθούν οικογένειες σε ανάγκη. Απευθύνονται δηλαδή στις υπηρεσίες ώστε να προσφέρουν ανιδιοτελώς, είτε χρηματικά, είτε με υλικά αγαθά, τρόφιμα, καθηγητές να κάνουν δωρεάν μαθήματα κλπ, ακόμα το Ρέθυμνο κρατάει σε αυτό.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 1»). Η απάντηση αυτή περιέχει όλες τις απαντήσεις που μας δόθηκαν στην ερώτηση αυτή, εκτός ενός συνεντευξιαζόμενου ο οποίος είπε ότι δεν παρατηρεί διαφορά στην αλληλεγγύη που υπήρχε προ κρίσης με αυτήν που υπάρχει σήμερα και τόνισε ότι σε μικρές κοινωνίες, ανεξαρτήτως καιρών, υπάρχει αλληλοβοήθεια.

Έπειτα θεωρήσαμε απαραίτητο να ρωτήσουμε **πως συμβάλλουν οι ίδιες οι υπηρεσίες στην ανάπτυξη αλληλεγγύης** μέσω των υπηρεσιών που παρέχουν. Εδώ διαφοροποιήθηκαν οι απαντήσεις που δόθηκαν.

Ορισμένοι απάντησαν ότι οι υπηρεσίες που απασχολούνται έχουν σαν ένα από τους ρόλους τους την ανάπτυξη αλληλεγγύης με τις υπηρεσίες και τη βοήθεια που παρέχουν. Από ένα από τα προγράμματα μας δόθηκε η εξής απάντηση: *«Αυτό που παρατήρησα από την αφετηρία του προγράμματος, είναι οι το Ρέθυμνο δέχτηκε πιο “διστακτικά” την φιλοσοφία του προγράμματος γιατί νομίζω πως δεν έχει “μάθει να σκέφτεται” εθελοντικά. Ότι ακόμη και αν δεν*

έχεις εσύ ο ίδιος οικονομική ανάγκη μπορείς να συμμετάσχεις και να προσφέρεις σε άλλους που έχουν. Με τον χρόνο όμως ξεπεράστηκε αυτό, οι ωφελούμενοι ενημέρωναν τον κύκλο τους και υπήρχαν περισσότερες συμμετοχές. Συνήθισαν τη διαδικασία και συνειδητοποίησαν ότι όλο αυτό που γίνεται και στην καθημερινότητα γίνεται στο πρόγραμμα αλλά με περισσότερη οργάνωση και με την δυνατότητα να βοηθηθεί περισσότερος κόσμος. Άρα, θεωρώ πως βοηθάει το πρόγραμμα στην ανάπτυξη αλληλεγγύης.»(«Συνεντευξιαζόμενος 6»).

Κάποιοι άλλοι μας απάντησαν ότι παρατηρούν μια ανταγωνιστικότητα ανάμεσα στους πολίτες μέσα από τις υπηρεσίες που απασχολούνται, οι οποίες είναι κυρίως επιδοματικού χαρακτήρα. «Δυστυχώς σαν επαγγελματίες δεν βλέπουμε τόσο αλληλεγγύη, όπως εκτός υπηρεσίας σε χωριά και σε μικρότερες κοινωνίες γενικά, που οι άνθρωποι δίνουν και είναι πάνω απ' όλα διακριτικοί. Όσο ασχολούμαστε με το πρόγραμμα παρατηρούμε ότι υπάρχει πολύς ανταγωνισμός μεταξύ των δικαιούχων, οι οποίοι κοιτούν ανταγωνιστικά ο ένας τον άλλο ψάχνοντας ευκαιρία να πουν «γιατί αυτός πήρε περισσότερα από μένα;» ή γιατί «ο τάδε το δικαιούται ενώ εγώ όχι;» με αποτέλεσμα κάποιοι να εκθέτουν άλλους ώστε να μην δικαιούνται πια το επίδομα. Αυτό δεν θα το έλεγα αλληλεγγύη!»(«Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Στη συνέχεια οι συνεντευξιαζόμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στο **εάν θεωρούν πως οι υπηρεσίες που παρέχουν επιβραδύνουν την ενεργοποίηση των εξυπηρετούμενων ενάντια στη κρίση και αν ναι, για ποιους λόγους**. Εδώ όλοι απάντησαν αρνητικά, καθώς όλοι ανεξαιρέτως ανέφεραν ότι όλα όσα δίνονται δεν είναι αρκετά ώστε να καθυστερηθεί κάποιος και να αρκεστεί σε αυτά. «Κάποιους τους καθυστεράει και κάποιους τους ενεργοποιεί. Αντικειμενικά τα χρήματα που παίρνουν είναι τόσο λίγα συγκριτικά με τις πραγματικές ανάγκες του καθένα που δεν έχουν την επιλογή να καθυστερηθούν. Δεν μπορεί κάποιος να ζήσει από αυτά, ώστε να πει, «εντάξει, παίρνω το Κ.Ε.Α. άρα θα κάτσω σπίτι μου και δεν θα δουλέψω». Απ' την άλλη είναι και κάποιοι που ωφελούνται από περισσότερα από ένα προγράμματα, ζουν με πόρους που λαμβάνουν μόνο από αυτά και μένουν στάσιμοι στην μέτρια προς κακή οικονομική τους κατάσταση. Χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι και πάλι ζει άνετα με αυτά που λαμβάνει.», «Οι παροχές του προγράμματος αποτελούν μια βοήθεια, μια “ανάσα” για το νοικοκυριό. Δεν αφήνει την επιλογή σε μια οικογένεια να καθυστερηθεί, δε μπορεί να βασιστεί μόνο σε αυτή τη βοήθεια.»(«Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Επιπλέον, οι δομές που παρέχουν δωρεάν τρόφιμα, υλικά αγαθά, φάρμακα κλπ, ανέφεραν ότι οι ωφελούμενοι δεν μπορούν να αρκεστούν σε αυτά ώστε να καθησυχαστούν, όπως είπαν και οι παραπάνω, όμως επίσης πρόσθεσαν ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι άνεργοι και πολλές φορές με πολυμελείς οικογένειες, δεν γίνεται να σταματήσουν να προσπαθούν. *«Πώς να καθησυχαστείς όταν έχεις δύο και τρία παιδιά και παίρνεις 200 ευρώ τον μήνα και δυο σακούλες τρόφιμα; Δεν μπορείς.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 4»).

Έπειτα, οι συνεντευξιαζόμενοι απάντησαν **σε τι ποσοστό θεωρούν ότι κυμαίνονται οι άνθρωποι που δικαιούνται των υπηρεσιών τους αλλά δεν τις διεκδικούν και για ποιο λόγο θεωρούν ότι συμβαίνει αυτό.** Ως επί το πλείστον μας απάντησαν ότι σίγουρα υπάρχει ένα τέτοιο ποσοστό.

Από έναν συνεντευξιαζόμενο μας δόθηκε η εξής απάντηση: *«Παλιότερα ήταν πολύ μεγάλο αυτό το ποσοστό. Με την γεωμετρική πρόοδο της κρίσης όμως ο κόσμος έχει αρχίσει και παρακάμπτει την «ντροπή» και τα ταμπού να πάνε σε μια κοινωνική υπηρεσία οπότε και έχει μειωθεί το ποσοστό. Υπάρχουν ακόμα κάποιοι, αλλά λίγοι και ο λόγος καθαρά είναι ταμπού.»*. («Συνεντευξιαζόμενος 1»)

Για ταμπού επίσης μίλησαν και από άλλους φορείς. Πιο συγκεκριμένα είπαν: *«Παρά την κακή οικονομική κατάσταση μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού, υπάρχουν ακόμη άνθρωποι που ντρέπονται, ντρέπονται να ζητήσουν αλλά κυρίως να εκτεθούν. Ακόμη και τρόφιμα που έπαιρναν από το Κοινωνικό Παντοπωλείο, καμουφλάριζαν τα τρόφιμα σε δικές τους τσάντες για να φαίνεται ότι τα ψώνιζαν! Είναι ακόμα ταμπού το να είσαι σε κακή οικονομική κατάσταση. Και συνήθως οι ίδιοι οι ρεθυμνιώτες είναι αυτοί που ντρέπονται περισσότερο. Είμαστε μικρή κοινωνία και κάποιοι είναι περήφανοι σε τέτοια θέματα.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 3») και η επαγγελματίας ενός προγράμματος συμπλήρωσε λέγοντας: *«Πιστεύω ότι οι περισσότεροι δεν είναι καν ενημερωμένοι για την ύπαρξη ή τη λειτουργία του προγράμματος, ενώ υπάρχουν και κάποιοι άλλοι που ντρέπονται να συμμετάσχουν φοβούμενοι μην εκτεθούν.»* («Συνεντευξιαζόμενος 8»).

Γενικότερα όλες οι απαντήσεις ήταν θετικές στο ότι υπάρχουν άνθρωποι που δεν διεκδικούν παροχές που δικαιούνται και η αιτιολογία σε αυτό ήταν κυρίως λόγω ταμπού αλλά και κακής ενημέρωσης. Όπως είπαν, από κάποιους ακόμα θεωρείται επαιτεία να ζητούν βοήθεια.

Η επόμενη ερώτηση ήταν **τι θα άλλαζαν οι ίδιοι οι συνεντευξιαζόμενοι ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες οι υπηρεσίες**. Οι αλλαγές που θα έκαναν όπως οι ίδιοι είπαν θα είχαν σίγουρα να κάνουν με οικονομικά θέματα καθώς από εκεί ξεκινούν όλα τα προβλήματα. Αντιπροσωπευτική απάντησή του περιλαμβάνει τις απαντήσεις δύο φορέων, ήταν η εξής: *«Σίγουρα χρειάζεται προσωπικό, αλλά και πόροι. Γιατί και το ανθρώπινο δυναμικό έχει να κάνει με τους πόρους. Αν είχαν λεφτά οι δήμοι ή το κράτος θα προσλάμβαναν υπαλλήλους. Ξεκάθαρα οι αλλαγές που θα έκανα είναι με βάση την οικονομικά θέματα.»* («Συνεντευξιαζόμενος 1»). Επίσης σε κάποιες δομές ανέφεραν ότι θα προσέθεταν κοινωνικούς λειτουργούς με απαραίτητα οχήματα για κατ' οίκον επισκέψεις κλπ, κάτι το οποίο θα διευκόλυνε και τους εξυπηρετούμενους και τους ίδιους.

Σε ακόμη μια συνέντευξη, αναφέρθηκε το θέμα του προσωπικού, αλλά και το ότι θα ήθελαν να δίνεται περισσότερο επίδομα κάτι που επίσης αφορά τον οικονομικό τομέα. *«Καλά, εκτός του ότι δεν υπάρχει προσωπικό, αυτό που θα ήθελα εγώ να αλλάξει στο Κ.Ε.Α. είναι να ήταν περισσότερο το επίδομα. Δεν ξέρω κατά πόσο μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μιας οικογένειας που ζει στο όριο της φτώχειας το ποσό των 200 ευρώ το μήνα. Και αν παίρνουν τόσα.»* («Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους επίσης, θα ήθελαν να γίνει καλύτερη διαφήμιση των προγραμμάτων, να γίνονταν περισσότερες εκδηλώσεις για να προσελκύσουν περισσότερους εθελοντές στην παροχή υπηρεσιών αλλά και νέους ωφελούμενους, ενώ από ένα από τα προγράμματα προστέθηκε το εξής: *«εγώ θα άλλαζα τα κριτήρια ως προς το εισόδημα σε τοπικό επίπεδο μιας κ ένα σπίτι, ένα αμάξι έχουμε όλοι. Άρα ανεβαίνει το εισόδημα. Επίσης θα ήθελα να υπάρχει καλύτερη συνεργασία και στήριξη από τοπικούς φορείς.»* («Συνεντευξιαζόμενος 8»).

Ένας φορέας εθελοντικού χαρακτήρα, έδωσε μια διαφορετική απάντηση, λέγοντας: *«Δεν θέλουμε να κάνουμε αποτελεσματικότερες τις υπηρεσίες, θέλουμε το κράτος να παρέχει τέτοιες υπηρεσίες ώστε μην μας χρειάζεται, εμάς σκοπός μας είναι η αυτοκατάργηση. Δεν θέλουμε να αντικαταστήσουμε το κράτος σκοπός μας είναι να παρέχουμε προσωρινή λύση και μετά να αποδεσμευτούμε των καθηκόντων μας.»* («Συνεντευξιαζόμενος 7») Διαφορετική απάντηση έδωσαν και από ακόμη έναν φορέα, καθώς όπως λένε θα άλλαζαν εντελώς τη σύσταση της υπηρεσίας. *«Να γίνει μια συντονιστική υπηρεσία, να μην γίνεται κολυβοποίηση, να γίνει συντονισμός ώστε να ξέρουμε ποιοι παίρνουν τρόφιμα κι από άλλες δομές (φιλόπρωχο, ΤΕΒΑ,*

κτλ), να γίνει μια κατανομή ώστε να βοηθηθούν όλοι. Να μην παίρνουν όλοι απ' όλους αλλά από μια δομή. Θα πρέπει να γίνει συντονισμός των φορέων που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες, οι άνθρωποι να παίρνουν ένα μικρό ποσό και να το διαχειρίζονται όπως θέλουν και όχι τρόφιμα.»(«Συνεντευξιαζόμενος 4»).

Έπειτα, οι συνεντευξιαζόμενοι ρωτήθηκαν **σε τι βαθμό πιστεύουν ότι ανταποκρίνονται οι κοινωνικές παροχές στις πραγματικές ανάγκες των ωφελούμενων**. Οι περισσότεροι είπαν ότι οι παροχές δεν είναι αρκετές ώστε να καλύψουν τις πραγματικές ανάγκες των ωφελούμενων. *«Ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες σε πολύ μικρό βαθμό. Είναι πολύ λίγα, και τα τρόφιμα και τα επιδόματα, όλα. Αυτό βέβαια έχει να κάνει με τη συνολική κατάσταση της χώρας, και οι μισθοί πριν από δέκα χρόνια ήταν μεγαλύτεροι. Υπάρχει δηλαδή μια συνολική μείωση σε όλα. Το πρόβλημα είναι ξεκάθαρα οικονομικό, δε νομίζω ότι μπορούμε εμείς να το λύσουμε. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι αυτά που έχουμε να τα εκμεταλλευτούμε με τον καλύτερο τρόπο.»*(«Συνεντευξιαζόμενος 1»).

Ακόμη, από κάποιους φορείς απάντησαν ότι δεν μπορούν να γνωρίζουν τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων, από αυτές όμως που αναλαμβάνουν να καλύψουν υπολογίζουν πως σαν υπηρεσία τις καλύπτουν στο μισό.

Από τις υπόλοιπες δομές, απαντήθηκε ότι θεωρούν πως καλύπτουν τις ανάγκες των ανθρώπων που έχουν αναλάβει να καλύψουν και πιο συγκεκριμένα από μια δομή, που όπως είπαν ανταλλάσσουν υπηρεσίες δωρεάν και έτσι εξοικονομούν χρήματα αλλά και βοηθούν τον συνάνθρωπο.

Τέλος, έγινε ακόμη μια ερώτηση εν συναρτήσει τη προηγούμενης, σχετικά με το **τι προτάσεις θα έκαναν οι εξυπηρετούμενοι ώστε να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες και τοπικά αλλά και σε πανελλαδικό επίπεδο**. Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση συνάδουν με αυτές στην ερώτηση τι θα άλλαζε ο καθένας ούτως ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες οι υπηρεσίες που παρέχουν.

Αντιπροσωπευτική απάντηση ενός φορέα αποτελεί η εξής: *«Να στελεχωθούν οι υπηρεσίες με προσωπικό. Έτσι θα γίνουν πιο λειτουργικές. Να βελτιωθούν οι χώροι, ώστε να είναι κατάλληλοι για την χρήση που προορίζονται, δεν γίνεται σε γραφεία υγείας και πρόνοιας να μην έχουν πρόσβαση τα ΑμεΑ, που σε αυτά τα άτομα απευθύνονται αυτές οι υπηρεσίες. Δε ξέρω τι*

γίνεται στην υπόλοιπη Ελλάδα, αλλά φαντάζομαι δε διαφέρει και πολύ η κατάσταση. Από προτάσεις για βελτιώσεις άλλο τίποτα.»(«Συνεντευξιαζόμενος 3»). Ως ένα ακόμη παράδειγμα, ανέφεραν: «αυτό που μου κάνει την περισσότερη εντύπωση είναι ότι δεν υπάρχει πρόνοια καθόλου για ανύπαντρες μητέρες ή μονογονεϊκές οικογένειες. Πρέπει οπωσδήποτε κάτι να γίνει γι' αυτό το θέμα, στο εξωτερικό τους προσφέρονται ευκαιρίες, εδώ παίρνουν μόνο οι μονογονεϊκές που αποτελούνται από μητέρα και παιδιά το ποσό των 45 ευρώ το μήνα. Δεν νομίζω να ζει μια μάνα το παιδί της με 45 ευρώ τον μήνα. Να δέχονται τα παιδιά σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, να έχουν ιατρική περίθαλψη, αυτά για μένα θα έπρεπε να είναι τα αυτονόητα.» («Συνεντευξιαζόμενος 3»).

Μια ακόμη πρόταση προστέθηκε από έναν συνεντευξιαζόμενο: «Η πρότασή μου είναι να συνεχιστεί το πρόγραμμα τώρα που έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των δημοτών για να μπορούν να συνεχίσουν να λαμβάνουν υπηρεσίες και προϊόντα και να ενημερώνονται για άλλες υπηρεσίες ανάλογα με τις ανάγκες τους. Επίσης, να διατεθούν περισσότερα κονδύλια στην διαφήμιση και ενημέρωση του κόσμου για το πρόγραμμα ώστε να αυξηθούν οι ωφελούμενοι και να βοηθηθεί ο κόσμος ενάντια στη κρίση.» («Συνεντευξιαζόμενος 6»).

Τέλος, μια ακόμη αντιπροσωπευτική απάντηση των συνεντευξιαζόμενων είναι ότι εάν δεν υπήρχε οικονομικό πρόβλημα πολλά προβλήματα θα είχαν επιλυθεί, οπότε οι προτάσεις που έχουν να καταθέσουν έχουν οικονομικές προϋποθέσεις. Εάν λυνόταν το οικονομικό, θα υπήρχαν περισσότεροι υπάλληλοι, αλλά θα υπήρχαν και καλύτεροι μισθοί, υψηλότερες συντάξεις, λιγότερη ανεργία, οπότε όλα συνδέονται, όπως είπαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1.Συζήτηση αποτελεσμάτων

Οι δομές οι οποίες επιλέχθηκαν για την εκπόνηση της έρευνας, αποτελούν δημόσιους φορείς κοινωνικής πρόνοιας, ευρωπαϊκά προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας και εθελοντικές βάσεις. Συνεπάγεται ότι όλες είναι κοινωνικού χαρακτήρα, με κοινό σκοπό την προώθηση του ευ ζην στη κοινότητα, το οποίο προσαρμόζεται με τα δεδομένα της κοινωνίας και της καθημερινότητας. Σήμερα, οι περισσότερες ανάγκες και τα προβλήματα των ανθρώπων είναι οικονομικού χαρακτήρα, για αυτό και οι στόχοι κάθε δομής εναλλάσσονται αναλόγως τις υπηρεσίες που παρέχει.

Οι στόχοι των υπηρεσιών, όπως αναφέρεται παραπάνω, διαμορφώνονται και αποκτούν οικονομικό χαρακτήρα, όπως τους καλεί να πάρουν η καθημερινότητα. Η λειτουργία μιας υπηρεσίας κοινωνικού χαρακτήρα, έχει ως **βασική αρχή και φιλοσοφία** την ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης και την προστασία ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Με τα δεδομένα του σήμερα, στις δομές που περιλαμβάνονται στην έρευνα έχουν προστεθεί και περισσότερο πρακτικοί στόχοι όπως η οικονομική ενίσχυση ευπαθών ομάδων, η αφύπνιση και η ενημέρωση για την πρόληψη στην υγεία, η παροχή δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, γευμάτων και υλικών αγαθών όπως είδη ρουχισμού και η αχρήματη ανταλλαγή υπηρεσιών.

Κάποιες από τις βασικές αρχές άσκησης επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού κατά τον ΣΚΛΕ (Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας), είναι:

Η δεοντολογική συμπεριφορά του κοινωνικού λειτουργού προς την κοινωνία, σχετικά με την προαγωγή της κοινωνικής ευημερίας: (ΣΚΛΕ, 2014)

1. Ο κοινωνικός λειτουργός υποχρεούται να προάγει την ευημερία της κοινωνίας γενικότερα.

2. Ενεργεί με σκοπό τον εντοπισμό και την εξάλειψη της διάκρισης σε βάρος κάθε ανθρώπου ή ομάδας, λόγο φυλής, χρώματος, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας, θρησκείας, εθνοτικής καταγωγής, οικογενειακής κατάστασης, πολιτικών πεποιθήσεων,

πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας ή άλλης προτίμησης ή προσωπικού χαρακτηριστικού, ιδιότητας ή καθεστώτος.

3. Οφείλει να δραστηριοποιείται για τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων στους πόρους, υπηρεσίες, δραστηριότητες και ευκαιρίες που αποζητούν.

4. Ο κοινωνικός λειτουργός δραστηριοποιείται στη διερεύνηση του πεδίου επιλογής και ευκαιριών όλων των ανθρώπων αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στους μειονεκτούντες, κοινωνικά αποκλεισμένους ή καταπιεσμένους ανθρώπους και ομάδες.

5. Προάγει τις συνθήκες που ενθαρρύνουν το σεβασμό της πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

6. Παρέχει τις κατάλληλες επαγγελματικές υπηρεσίες σε περιπτώσεις δημόσιας ανάγκης.

7. Συμμετέχει με γνωμοδοτήσεις στις αλλαγές της πολιτικής και την τροποποίηση της νομοθεσίας για την βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης.

8. Συμβάλλει στην ενημέρωση του κοινού για θέματα κοινωνικής πολιτικής και θεσμών.

Συμπερασματικά, η βασική αρχή και φιλοσοφία μιας υπηρεσίας κοινωνικού χαρακτήρα, οφείλει να συμβαδίζει με τις βασικές αρχές ενός κοινωνικού λειτουργού και να αποκτά συνολικά ως φορέας τον ίδιο ρόλο και σκοπό απέναντι στη κοινωνία.

Συνεπώς, η **οικονομική κρίση έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαφοροποίηση των στόχων** των υπηρεσιών, από τη λειτουργία τους έως σήμερα. Έχουν προστεθεί παροχές οικονομικής και υλικής ενίσχυσης που σε εποχές προ - κρίσης δεν υπήρχαν οι ανάλογες ανάγκες ώστε να υπάρχουν τέτοιες παροχές. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν και τα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας που αναφέρονται στην έρευνα. Ακόμη, έχει αλλάξει το προφίλ και ο αριθμός των εξυπηρετούμενων λόγω της αύξησης των αναγκών, οπότε και οι στόχοι διαμορφώνονται εφόσον οι παροχές αναφέρονται σε περισσότερους ανθρώπους. Επίσης, οι ίδιοι οι εξυπηρετούμενοι, όντας επηρεασμένοι και ψυχικά από την οικονομική κρίση, έχουν άλλου είδους προσέγγιση στις υπηρεσίες και περισσότερες απαιτήσεις.

Η κοινωνική εργασία και κατ' επέκταση οι υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα, επιβάλλεται να συμβαδίζουν με την κοινωνία και τα σύγχρονα δεδομένα. Η συνεισφορά τους

στην υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα και τα κοινωνικά υποκείμενα καθίσταται επιτακτική. Ο εφοδιασμός τους με νέες μεθόδους, τεχνικές και πρακτικές αποτελεί θεμελιώδες ζήτημα για τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών. Σε πρώτη φάση είναι υψίστης σημασίας η ουσιαστική συνεργασία των επαγγελματιών κοινωνικών φορέων με συναδέλφους και με άλλες αντίστοιχες δομές και έπειτα απαιτείται ο εκ νέου καθορισμός της ιδεολογίας, που στην περίπτωσή μας τον καθορίζει η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της (Καλλινικάκη, 2012).

Οι **υπηρεσίες που παρέχονται** από τις δομές αυτές, όπως αναφέρεται παραπάνω, είναι κυρίως οικονομικής ενίσχυσης. Αυτό δεν σημαίνει όμως μόνο παροχή επιδομάτων και οικονομικών ενισχύσεων που παρέχουν, αλλά και υλικά αγαθά, τρόφιμα, είδη ρουχισμού, ανταλλαγή υπηρεσιών, δωρεάν ιατρικές εξετάσεις, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, γεύματα κλπ. Επιπλέον, όντας υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη, συμβουλευτική, ενημέρωση των πολιτών για παροχές που δικαιούνται και παραπομπή σε άλλες υπηρεσίες ή επαγγελματίες για την κάλυψη των αιτημάτων τους. **Κάποιες από αυτές τις παροχές, έχουν αυξημένη ζήτηση από άλλες** και αυτές είναι συνήθως οικονομικής φύσεως. Από όλες τις υπηρεσίες οι παροχές με αυξημένη ζήτηση είναι κυρίως η οικονομική ενίσχυση και έπειτα αυτές που περιλαμβάνουν δωρεάν τρόφιμα, ρούχα, εξετάσεις, φάρμακα κλπ, ενώ η ψυχολογική στήριξη και η συμβουλευτική είναι σε δευτερεύουσα θέση έπειτα από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Η αιτιολογία σε αυτό το γεγονός είναι ότι οι ανάγκες των ανθρώπων σήμερα είναι σε μεγάλο ποσοστό οικονομικές και όπως απαντήθηκε χαρακτηριστικά από συνεντευξιαζόμενο, δεν μπορεί κάποιος να κάνει ψυχολογική στήριξη ή να εξετάσει ένα κοινωνικό θέμα σε μια κοινωνία που απαρτίζεται από ανθρώπους που πεινάνε.

Σε έρευνα που έγινε το 2014 από το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, φάνηκε ότι είναι σημαντική η επίδραση της κρίσης στις προτεραιότητες των οργανώσεων. Οι μεν τυπικές οργανώσεις αναφέρουν επιμήκυνση της περιόδου που παρέχουν στήριξη σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αναφέρουν επίσης, μεγαλύτερη έμφαση στην υγειονομική περίθαλψη και την κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους, οι άτυπες οργανώσεις είναι οι ίδιες γέννημα της κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, δίκτυα που δημιουργήθηκαν αρχικά για ευρύτερους πολιτισμικούς και μορφωτικούς σκοπούς εξελίχθηκαν σε δίκτυα κοινωνικής αρωγής και υποστήριξης. Αυτό συνέβη λόγω της αύξησης των ανθρώπων που ζητούσαν κοινωνική και οικονομική στήριξη επειδή πλήττονται από την

οικονομική κρίση (ανεργία, μείωση κοινωνικών επιδομάτων, απώλεια ασφαλιστικής κάλυψης και έλλειψη πρόσβασης στην υγειονομική φροντίδα) (Μπουρίκος& Σωτηρόπουλος, 2014).

Η οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει **προβλήματα και ανάγκες** όχι μόνο στους πολίτες αλλά και στις ίδιες τις υπηρεσίες. Οι ανάγκες και τα προβλήματα των υπηρεσιών συγκαταλέγονται στην υποστελέχωση, μια περίοδο κατά την οποία αυξάνονται οι εξυπηρετούμενοι. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην εξυπηρετούνται οι ωφελούμενοι στο χρόνο και με την ποιότητα που θα άρμοζε. Ακόμη, πρόβλημα και παράλληλα ανάγκη αποτελεί η έλλειψη υποδομών καθώς δεν υπάρχουν κτιριακές και υλικές υποδομές που να στηρίζουν το ρόλο της λειτουργίας των υπηρεσιών ούτε είναι επαρκή στην εξυπηρέτηση τόσων πολιτών. Επίσης, οι επαγγελματίες ανέφεραν ότι οι παροχές δεν είναι αρκετές ώστε να καλύψουν πραγματικά τις ανάγκες οικογενειών που στρέφονται σε αυτές και έχουν πραγματικά ανάγκη. Τα επιδόματα αλλά και τα υλικά αγαθά, χαρακτηρίστηκαν ανεπαρκή. Συνεπώς, οι ανάγκες και τα προβλήματα συγκαταλέγονται επίσης στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί επαρκώς από τους επαγγελματίες. Οι ίδιοι, προσπαθούν να καλύψουν αυτά τα κενά εξυπηρετώντας κατά προτεραιότητα και σε συνεργασία με άλλες δομές, «δανειζόμενοι» χώρους και υπαλλήλους.

Η κοινωνική εργασία ως επιστήμη επιδιώκει την ανακούφιση των ανθρώπων από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Οι επαγγελματίες συμβάλλουν ενεργά ώστε τα άτομα να επιλέξουν την κατάλληλη, για εκείνα, λύση που θα απευθύνεται στις ανάγκες τους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί επιστρατεύουν μεθοδολογία και τεχνικές για να πραγματώσουν την αρωγή τους προς τους ανθρώπους. Ωστόσο, στην περίοδο της οικονομικής ύφεσης, τα δεδομένα έχουν διαφοροποιηθεί αρκετά. Έχει προκύψει ότι η κρίση «παραβιάζει ή αλλοιώνει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα» (Πουλόπουλος, 2012). Ωστόσο, η κοινωνική εργασία συνεχίζει να υποστηρίζει και να εφαρμόζει τις αρχές και τα ιδανικά της, τα οποία περιλαμβάνουν τη κοινωνική δικαιοσύνη και την ενδυνάμωση των ατόμων, ενισχύοντας τα αναφαίρετα δικαιώματα των πολιτών (Μήτρα, Σπανού, Ψυχογιού, 2015).

Παρόλα αυτά, η οικονομία των χωρών αποτελεί μια χαρακτηριστική παράμετρο, η οποία καθορίζει στο μέγιστο βαθμό την πορεία του κράτους. Οι συνέπειές της, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, καθίστανται έκδηλες από όλους. Έτσι, οι μειώσεις των δαπανών προς όφελος της κοινωνικής πολιτικής, έχουν στερήσει τη χρηματοδότηση οργανισμών και υπηρεσιών

πουαπευθύνονται αποκλειστικά στους πολίτες και ειδικά στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Οι οικονομικοί πόροι δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών, ακόμη και των ίδιων των εργαζομένων. Συνεπώς, οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι επαγγελματίες υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα, έρχονται αντιμέτωποι με την αδυναμία των φορέων να παράσχουν την απαραίτητη φροντίδα προς τους εξυπηρετούμενους. Η ποιότητα της πρόσβασης στις κοινωνικές υπηρεσίες υποβιβάζεται καθημερινά (Πουλόπουλος, 2012).

Οι υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα, όπως φάνηκε από την έρευνα, είναι αδύνατο να λειτουργήσουν χωρίς να συνεργάζονται με άλλες δομές και υπηρεσίες. Κάποιες από τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στην έρευνα, έχουν **συνεργασία με ευρωπαϊκά προγράμματα** (π.χ. ΤΕΒΑ, διανομή τροφίμων σε άπορους), με κρατικά προγράμματα (π.χ. ΚΕΑ, οικονομική ενίσχυση), ενώ οι υπόλοιπες δομές που περιλαμβάνονται στην έρευνα αποτελούν ευρωπαϊκά προγράμματα.

Σύμφωνα με μια έρευνα από το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής το 2014, η συνεργασία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών με το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα αντιμετωπίζει δυσχέρειες λόγω των οικονομικών και χρηματοδοτικών προβλημάτων τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, φαίνεται ότι έχει διευρυνθεί το πλαίσιο συνεργασίας με άλλες ΜΚΟ και Δήμους. Οι οργανώσεις, λόγω της ποικιλίας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι βοηθούμενοι, εμπλέκονται ολοένα και περισσότερο σε έναν διαμεσολαβητικό ρόλο (διασύνδεση μεταξύ των αναζητούντων βοήθεια και των ποικίλων οργανώσεων που μπορούν να καλύψουν ανάγκες (ως προς την υγεία, την πρόνοια και την παροχή τροφίμων). Οι Δήμοι αναπτύσσουν πρωτοβουλίες συνεργασίας με τις οργανώσεις κυρίως μέσω της παραχώρησης χώρων για τη λειτουργία κοινωνικών δομών και παροχής εθελοντικής εργασίας αλλά και την κάλυψη των δημοτών τους στο πλαίσιο τυπικών και άτυπων συνεργατικών σχημάτων. Ως απόρροια της κρίσης, αναφέρεται από οργανώσεις και η στροφή τους σε αναζήτηση πόρων από το εξωτερικό. Η ελληνική ομογένεια αλλά και ξένες οργανώσεις και πολίτες έχουν δείξει έντονο ενδιαφέρον για κοινωνικές πρωτοβουλίες στην Ελλάδα και συμβάλλουν με δωρεές, χορηγίες και συνεισφορές στις δράσεις πολλών οργανώσεων (Μπουρίκος& Σωτηρόπουλος, 2014).

Για όλες τις δομές είναι πολύ σημαντικό να έχουν πολύ καλές **σχέσεις συνεργασίας** μεταξύ τους αλλά και με όλους τους φορείς του νομού ώστε να είναι ολοκληρωμένη η λειτουργία

τους και οι υπηρεσίες που παρέχουν και έτσι υπάρχει άμεση συνεργασία με όλους τους φορείς. **Με τις συνεργασίες αυτές καλύπτονται οι ανάγκες** των υπηρεσιών που αφορούν την ενημέρωση του κόσμου και την πρόσβασή του σε αυτές, την πρόσβαση των υπηρεσιών σε απαραίτητα στοιχεία, τη διασύνδεση παροχών και υπηρεσιών, τη συνεργασία επαγγελματιών από διαφορετικούς φορείς και την κάλυψη αναγκών που παρουσιάζονται σε κάθε φορέα.

Σύμφωνα με τους Mailick & Ashley, «Ο όρος της συνεργασίας φέρνει συνήθως στο νου την εικόνα της συνεδρίασης μιας ομάδας. Η συνειρμική αυτή σύνδεση είναι ατυχής επειδή συνεργασία είναι μια ευρύτερη διαδικασία και η συνεδρίαση της ομάδας είναι μόνο ένα στοιχείο από τις τεχνικές και τους μηχανισμούς, με τους οποίους επιτυγχάνεται η διαδικασία της συνεργασίας. Η διεπαγγελματική συνεργασία περιλαμβάνει επικοινωνία, καθοδήγηση με την έννοια της συμβουλευτικής, τήρηση κοινών στοιχείων, επανεκτίμηση των στοιχείων, ανταλλαγή πληροφοριών και ιδεών και επίσημα θεσμοθετημένες συναντήσεις και συνεδριάσεις» (Σαπουντζή& Κρέπια, 1981).

Η διεπαγγελματική συνεργασία για είναι επιτυχημένη, χρειάζεται κοινούς σκοπούς και ανάπτυξη ενός σχεδίου δράσης, όπου το κάθε μέλος συνεργάζεται σύμφωνα με το ρόλο που αρμόζει στις ιδιαίτερες προσωπικές και επαγγελματικές του ικανότητες, γνώσεις, την επικοινωνιακή του δεξιότητα, την προσαρμογή και την ευελιξία (Κουντή, 1996). Είναι σημαντικό κάθε μέλος της διεπιστημονικής ομάδας να γνωρίζει ότι η συμβολή του στην επίτευξη του κοινού σκοπού είναι εξέχουσας σημασίας και ότι οι διαφορετικές προσφορές είναι αυτές που καθιστούν μια συνεργασία πετυχημένη (Παπαϊωάννου, 1994).

Το **προφίλ των εξυπηρετούμενων** των υπηρεσιών που συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα είναι όλων των ηλικιών, και των δύο φύλων, πολυμελείς οικογένειες, χαμηλού εισοδήματος, άνεργοι και αλλοδαποί. Πολλές φορές αναφέρονται σε άτομα χαμηλού κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου, ενώ μεγάλο ποσοστό αφορά ευάλωτες ομάδες όπως ηλικιωμένους, ΑμεΑ, μονογονεϊκές οικογένειες κλπ. Αναλογικά με τον πληθυσμό του Ρεθύμνου, ένα **πολύ μεγάλο ποσοστό των πολιτών** εξυπηρετείται από τις εν λόγω υπηρεσίες καθώς σε αυτό το ποσοστό κυμαίνονται οι πολίτες που πληρούν τις προϋποθέσεις για την χρήση εκείνων των υπηρεσιών που δεν αναφέρονται σε όλους, αλλά σε ορισμένες ομάδες ατόμων. Οι **προϋποθέσεις** αυτές είναι να είναι ο εξυπηρετούμενος άπορος, «φτωχός» όπως μας είπαν, να έχει δηλαδή μηδαμινά εισοδήματα, να είναι άνεργος και να έχει πολυμελή οικογένεια ή να είναι

άστεγος ή όλα τα παραπάνω και γενικά να έχει έντονα οικονομικά προβλήματα. Συνήθως, οι άνθρωποι αυτοί έχουν πολύ μεγάλη ανάγκη, οπότε είναι και **χρήστες περισσότερων υπηρεσιών**. Είναι δηλαδή εγγεγραμμένοι ως δικαιούχοι σε περισσότερα από ένα προγράμματα ή δομές και λαμβάνουν τρόφιμα, οικονομικά επιδόματα και υλικά αγαθά. Αυτό σημαίνει, εκτός του ότι είναι άτομα που έχουν ανάγκη, όντας εγγεγραμμένοι σε ένα πρόγραμμα έχουν άμεση ενημέρωση ή ακόμα και άμεση ένταξη ως δικαιούχοι σε άλλα προγράμματα.

Τη θεωρία της υποकुουλτούρας της φτώχειας εισάγει ο Lewis το 1970, έπειτα από έρευνα που πραγματοποίησε, μέσα από την οποία εντόπισε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που βρίσκονται σε φτώχεια. Συνολικά, τα άτομα αυτά βάση των αποτελεσμάτων της έρευνας αυτής, είναι: έλλειψη πόρων, χρόνια ανεργία ή υποαπασχόληση με χαμηλές απολαβές, απουσία ιδιοκτησίας, αποταμίευσης και αποθήκευσης τροφίμων στο σπίτι, υποθήκευση αντικειμένων, χρήση μεταχειρισμένων ρούχων και αντικειμένων, αγορά μικρών ποσοτήτων τροφίμων, καθώς και παιδική εργασία για ενίσχυση πόρων και κάλυψη αναγκών. (Υφαντόπουλος, Μπαλούρδος, Νικολόπουλος, 2009)

Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήχθη το 2011, τα κοινωνικά δίκτυα φροντίδας ανέφεραν αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που προσέφευγαν σε αυτά ζητώντας στήριξη και κάλυψη των βασικών τους αναγκών (συσσίτια, στέγαση, δωρεάν ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη). Παράλληλα, στα τέλη του 2011 είχαν πολλαπλασιαστεί όσοι ζητούσαν φαγητό από τα συσσίτια της Εκκλησίας, κυρίως από την αύξηση των Ελλήνων που κατέφευγαν σε αυτήν τη λύση. Τα συσσίτια διπλασιάστηκαν από 5000 σε 10000 την ημέρα μόνο στην Αθήνα (Μπούρας & Λύκουρας, 2011).

Τα δεδομένα αυτά είναι πολύ εύκολο να συσχετιστούν με τα σημερινά, διότι η οικονομική κατάσταση της χώρας δεν έχει βελτιωθεί από το 2011. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κρίση με τα χρόνια έχει επηρεάσει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό, καθώς ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν στα όρια της φτώχειας αυξάνεται χωρίς να έχει σημειωθεί καμία ανάκαμψη.

Η οικονομική κρίση επηρέασε αρκετά τη λειτουργία των υπηρεσιών, καθώς είναι ο κύριος παράγοντας δημιουργίας αναγκών και προβλημάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Επιπλέον έχει επηρεάσει στο ότι έχουν αυξηθεί κατά πολύ οι εξυπηρετούμενοι και στο ότι έχουν αυξηθεί οι ανάγκες, και στην προκειμένη περίπτωση οι οικονομικές. Ακόμη, στις δομές

εθελοντικού χαρακτήρα έχουν περιοριστεί οι δωρεές και το εθελοντικό εργατικό δυναμικό, κάτι που επηρεάζει πολύ τη λειτουργία τους, ειδικότερα με την αύξηση των εξυπηρετούμενων. Οι ίδιοι οι εξυπηρετούμενοι είναι καταβεβλημένοι και οι παροχές κρίνονται ανεπαρκείς. Ανεπαρκή ακόμη, ανάμεσα στις παροχές χαρακτηρίζονται και τα προνοιακά επιδόματα κάτι που επίσης επηρεάζεται από την οικονομική κρίση.

Σε έρευνα του 2014, η συντριπτική πλειοψηφία των τυπικών οργανώσεων αναφέρει σημαντική έως πολύ μεγάλη μείωση των πόρων λόγω των οικονομικών δυσχερειών τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, έγιναν αναφορές για σημαντική επίδραση της κρίσης στις προτεραιότητες των οργανώσεων. Όπως αναφέρεται και παραπάνω, παρατηρείται έμφαση στην υγειονομική περίθαλψη και την κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών. Ακόμη, γίνονται αναφορές για σημαντική επίδραση της κρίσης στην εθνικότητα των ζητούντων κοινωνική στήριξη, αφού παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των Ελλήνων που απευθύνονται σε φορείς κοινωνικής προστασίας για βοήθεια και μείωση των αλλοδαπών. Η ένταση και η έκταση της οικονομικής κρίσης έχει συμβάλλει στη διεύρυνση των ομάδων στόχων ακόμα και για οργανώσεις με ιδιαίτερα εξειδικευμένο κοινό. Εκτός αυτού, σημαντική είναι επίδραση της κρίσης και στην κοινωνικοοικονομική σύνθεση των ζητούντων κοινωνική στήριξη. Στην εν λόγω έρευνα αναφέρεται σημαντική αύξηση των ατόμων από τα νοικοκυριά της μεσαίας κοινωνικό-οικονομικής τάξης και τέλος, γίνεται αναφορά στη διεύρυνση της έννοιας/κατηγορίας «φτωχός» αφού σήμερα οι οργανώσεις έχουν να αντιμετωπίσουν ως βοηθούμενους ανθρώπους που ανήκουν σε υπερχρεωμένα νοικοκυριά, δηλαδή ανθρώπους με περιουσιακά στοιχεία και ενδεχομένως απασχόληση και ταυτόχρονα οριακή ικανότητα επιβίωσης (Μπουρίκος& Σωτηρόπουλος, 2014).

Σε περιόδους κρίσης, η αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων σε κοινωνικό επίπεδο αποτελεί ένα λεπτό ζήτημα. Μπορεί ή να αποδυναμωθεί ή να ισχυροποιηθούν οι δεσμοί. Στην περίπτωση της πόλης του Ρεθύμνου, από την σκοπιά των επαγγελματιών των κοινωνικών φορέων, υπάρχει ακόμα αλληλεγγύη και ανιδιοτέλεια, εθελοντισμός και αλληλοβοήθεια. Περισσότερο παρατηρείται σε μικρότερες κοινωνίες, δηλαδή σε χωριά και κωμοπόλεις, αλλά παρατηρείται και στην πόλη του Ρεθύμνου. Πολλοί άνθρωποι αναλογικά με τον πληθυσμό βοηθούν και δίνουν ό, τι μπορούν, στα πλαίσια ανωνυμίας με πλήρη ανιδιοτέλεια. Επίσης συμμετέχουν εθελοντικά σε δράσεις (π.χ. συσσίτια), παρέχουν δωρεάν υπηρεσίες και κάνουν

συχνά δωρεές. Σε υπηρεσίες επιδοματικού χαρακτήρα, παρατηρείται ανταγωνισμός μεταξύ των ωφελουμένων ο οποίος κυρίως πηγάζει από την ανεπάρκεια των επιδομάτων να καλύψουν τις ανάγκες τους. Ο ανταγωνισμός όμως αυτός είναι σε μικρό ποσοστό που δεν επηρεάζει τα επίπεδα αλληλεγγύης στο Ρέθυμνο, όπως μας είπαν οι συνεντευξιαζόμενοι.

Στο κοινωνικό πεδίο, η αλληλεγγύη κατανοείται κυρίως ως ηθική αξία που εκφράζεται με στάσεις συμπαράστασης και πράξεις υποστήριξης αυτών που βρίσκονται σε ανάγκη. Η αλληλεγγύη στα ευπαθή και ευάλωτα άτομα, ιδιαίτερα σε αυτούς που βιώνουν καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού για διάφορους λόγους (φτώχεια, αναπηρία, ασθένεια, μετανάστευση, προσφυγιά), θεωρείται ως έκφραση συμπάθειας και εκδήλωση προσωπικού ενδιαφέροντος ενός ευαισθητοποιημένου ανθρώπου απέναντι στον «πόνο» του συνανθρώπου. Παράλληλα όμως θεωρείται και άσκηση υπευθυνότητας ενός ενεργού πολίτη, ο οποίος ενδιαφέρεται για το «κοινό καλό», για την απόδοση μιας ορισμένης μορφής κοινωνικής δικαιοσύνης. Η αλληλεγγύη με αυτήν την έννοια έχει μια εγγενή αξία: σημαίνει τη φροντίδα, τη στήριξη και την προστασία του άλλου, όχι από προσωπικό συμφέρον αλλά επειδή ακριβώς χρειάζεται προστασία (Etzioni, 1999).

Η κρίση αποτελεί σοβαρό κίνδυνο κοινωνικής αποδιοργάνωσης. Ωστόσο, μπορεί να αποτελέσει και μια ευκαιρία για να επαναπροσδιοριστούν οι βασικές ανθρώπινες ανάγκες και αξίες και να αναζητηθούν νέοι τρόποι συλλογικής ζωής και δράσης, που θα βασίζονται στην εμπιστοσύνη, τη φιλία, την αλληλοβοήθεια, τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη. Το κοινωνικό προσωπείο που κρύβει την υποκρισία, τη μισαλλοδοξία, το ρατσισμό και τη βία πέφτει, όταν οι πολίτες αναλαμβάνουν δράση, προασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, συμμετέχουν σε δράσεις αλληλεγγύης, σέβονται τη διαφορετικότητα και επιδιώκουν την κοινωνική δικαιοσύνη (Πουλόπουλος, 2017).

Η ανεπάρκεια των παροχών να καλύψουν τις πραγματικές ανάγκες των ωφελουμένων, **δεν τους αφήνει τα περιθώρια να καθησυχαστούν απέναντι στη κρίση**, εναντίως τους ενεργοποιεί και τους δίνει το κίνητρο να προσπαθούν. Ακόμη και εάν κάποιος είναι χρήστης και δικαιούχος όλων ή των περισσότερων δομών καταπολέμησης φτώχειας και κοινωνικής προστασίας, δεν είναι εφικτό να ανταπεξέλθει μόνο με αυτές τις απολαβές στην καθημερινότητα. Ειδικά όταν αναφερόμαστε σε μια πολυμελή οικογένεια, όπως είναι οι περισσότερες από όσες είναι χρήστες των υπηρεσιών. Οι άνθρωποι αυτοί στρέφονται στις

υπηρεσίες ώστε να τους βοηθήσουν να βρουν δουλειά και ορισμένοι εργάζονται οι ίδιοι εθελοντικά σε κάποιες από αυτές. Άρα, πέραν του ότι δεν υπάρχει η επιλογή του να καθησυχαστεί κάποιος λαμβάνοντας μόνο τις απολαβές που παρέχονται, δίνονται και τα ανάλογα κίνητρα ώστε να ενεργοποιηθεί κάποιος ενάντια στη κρίση. Το γεγονός αυτό όμως αποτελεί και θέμα χαρακτήρα του καθένα, αλλά όπως όλοι οι κανόνες έτσι και αυτός έχει την εξαίρεσή του.

Όπως αναφέρεται και παραπάνω, έχει σημειωθεί μεγάλη μείωση των πόρων λόγω της οικονομικής κρίσης κυρίως στο δημόσιο τομέα. Εκτός της μείωσης των πόρων, αναφέρονται και κάποια ποιοτικά στοιχεία, όπως η ανατροπή του ποσοστού συμμετοχής δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση των οργανώσεων (υπέρ του ιδιωτικού τομέα), στη μείωση των πολυάριθμων μικρών συνεισφορών σε χρήμα (σχετίζεται με τις οικονομικές δυσκολίες του μέσου ελληνικού νοικοκυριού) και την εμφάνιση νέων μορφών χρηματικών δωρεών (πχ. αντικατάσταση στεφανιών κηδείας με συνεισφορά σε φιλανθρωπικό οργανισμό) (Μπουρίκος& Σωτηρόπουλος, 2014).

Έτσι, οι μειώσεις των πόρων προς την κοινωνική πολιτική, έχουν στερήσει τη χρηματοδότηση οργανισμών και υπηρεσιών που απευθύνονται στους πολίτες και ειδικά στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Οι οικονομικοί πόροι δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών, ακόμη και των ίδιων των εργαζομένων (Πουλόπουλος, 2012). Άρα, είναι εύκολο να διαπιστωθεί ότι εφόσον οι πόροι είναι ανεπαρκείς, επηρεάζουν και τις απολαβές των εξυπηρετούμενων των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, καθιστώντας τις ανίκανες να καθησυχάσουν τους παραλήπτες στους ενάντια στη κρίση.

Παρά το μεγάλο ποσοστό ατόμων που δικαιούνται παροχών λόγω της κακής οικονομικής τους κατάστασης, **υπάρχουν άτομα που δεν διεκδικούν τις παροχές που τους αρμόζουν**. Αυτό συμβαίνει διότι σε μια μικρή κοινωνία είναι δύσκολο να ξεπεραστούν κάποιες προκαταλήψεις ή αλλιώς ταμπού. Πολλοί άνθρωποι, ιδιαίτερα αυτοί που επηρεάστηκαν περισσότερο από την οικονομική κρίση φαίνεται ότι ντρέπονται να ζητήσουν βοήθεια, ακόμα και αν την έχουν πραγματικά ανάγκη. Είναι πολύ μικρό το ποσοστό εκείνων που δεν διεκδικούν παροχές που δικαιούνται λόγω κακής ενημέρωσης, καθώς κάθε δράση των υπηρεσιών δημοσιεύεται στον τύπο, σε ραδιόφωνα και σε πίνακες ανακοινώσεων. Επομένως, τα ταμπού είναι αυτά που κρατούν ακόμη κάποιους ανθρώπους από το να ζητήσουν βοήθεια. Ορισμένοι θεωρούν πως

φαίνονται ζητιάνοι ή δεν μπορούν να αποδεχτούν ακόμα το πλήγμα που έχουν δεχτεί από την οικονομική κρίση.

Τα άτομα και η οικογένειά τους που ανήκουν στην κατηγορία των φτωχών βιώνουν μία δύσκολη πραγματικότητα και, εξαιτίας αυτής, εμφανίζουν φαινόμενα στρες, άγχους και κατάθλιψης, αφού δεν υποφέρουν μόνον λόγω του μειωμένου εισοδήματός τους αλλά και από όλους τους κινδύνους που επιφέρει η κρίση. Ενίοτε βιώνουν και το λεγόμενο «στίγμα» της φτώχειας, ή όπως το αναφέραμε, «ταμπού», με αποτέλεσμα μαζί με την ευημερία τους να πλήττεται καθημερινά και η ανθρώπινή τους αξιοπρέπεια. Η κατάσταση αυτή, η οποία βιώνεται και από παιδιά και εφήβους, μειώνει δραματικά την ποιότητα ζωής τους, τους προκαλεί άγχος και τους ωθεί στον κοινωνικό αποκλεισμό(O.K.E., 2009).

Αυτά που **θα άλλαζαν οι επαγγελματίες των κοινωνικών φορέων για τη βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών** έχουν να κάνουν με τον οικονομικό τομέα. **Οι προτάσεις** τους συγκαταλέγονται στο ότι θα προσέθεταν προσωπικό, περισσότερο σε αριθμό αλλά και πιο εξειδικευμένο, θα διαμόρφωναν τους χώρους υποδοχής και εξυπηρέτησης πολιτών με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι περισσότερο προσβάσιμοι και πιο φιλόξενοι, (π.χ. ράμπες για ΑμεΑ, φιλόξενοι και ευρύχωροι χώροι αναμονής κλπ) και ακόμη θα αύξαναν τις παροχές. Θα ήθελαν δηλαδή να είναι περισσότερο το χρηματικό ποσό των προνοιακών επιδομάτων, των έκτακτων οικονομικών ενισχύσεων και η ποσότητα τροφίμων και υλικών αγαθών. Επιπλέον, θα ενίσχυαν την πρόνοια σε ευπαθείς ομάδες, δίνοντάς τους περισσότερη πρόσβαση σε υπηρεσίες και σε ανασφαλίστους, να αυξηθούν τα όρια των φορολογικών εισοδημάτων ώστε να εντάσσονται περισσότεροι άνθρωποι που έχουν ανάγκη, ιατρική περίθαλψη και επαγγελματική αποκατάσταση, ούτως ώστε να καταπολεμηθεί η «φτώχεια» ολοκληρωμένα. Επίσης, θα ήθελαν να ενισχυθούν χρηματικά περισσότερο κάποια προγράμματα που έχουν αποφανθεί πολύ χρήσιμα για την κοινωνία στον τομέα της καταπολέμησης της φτώχειας, ώστε να είναι πιο αποτελεσματικά, ενώ κάποιοι άλλοι πρόσθεσαν ότι εφόσον υλοποιηθούν τέτοιες αλλαγές, υπάρξει οργάνωση και κράτος πρόνοιας, δεν θα χρειάζεται να υπάρχουν τέτοιες δομές που αντικαθιστούν το κράτος.

Σε μια έρευνα που διεξήχθη το 2015 με σκοπό τη διαπίστωση της επιρροής της οικονομικής κρίσης στις κοινωνικές δομές, διαπιστώθηκε ότι η επιρροή της οικονομικής ύφεσης καθίσταται εμφανής σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας και συνεπακόλουθα στην καθημερινότητα

των ανθρώπων που την απαρτίζουν. Το κράτος πρόνοιας, ως δομή κοινωνικής πολιτικής της κάθε χώρας κατέχει εξέχοντα ρόλο στο κοινωνικό σύνολο. Η διαμόρφωσή του οφείλεται στην εκάστοτε κρατική παρέμβαση, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων, ιδιαίτερα των ευπαθών ομάδων. Ωστόσο, οι συγκυρίες και οι συνθήκες γεγονότων και φαινομένων θέτουν νέες προϋποθέσεις για την υπόστασή του, αφού εξαρτάται πλήρως από την οικονομία των κρατών. Είναι απαραίτητο, η κοινωνική πολιτική να αναδιαμορφωθεί προκειμένου να θέσει σε ουσιαστική εφαρμογή τις αρχές του κράτους πρόνοιας, ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στα εκάστοτε χαρακτηριστικά του. Επομένως, η οικονομική κρίση έχει καθορίσει πλέον τις παροχές του. Οι μεταρρυθμίσεις τόσο στις αντίστοιχες μορφές του όσο και στον τρόπο εκδήλωσής του επηρεάζονται ως επί το πλείστον από την οικονομία, καθώς και την έννοια της αγοράς, σε τοπικό ακόμη και σε διεθνές επίπεδο. Αναμφίβολα λοιπόν, η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα σήμερα, επηρεάζει αρνητικά τις παροχές του κράτους πρόνοιας, καθώς με την υφιστάμενη πολιτική που εφαρμόζεται, κατακερματίζεται όλο το φάσμα των κοινωνικών υπηρεσιών. Η συντριπτική πλειοψηφία κοινωνικών λειτουργιών αναφέρει πως η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τη γενικότερη παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στις δομές τους και ειδικότερα ότι έχει επηρεαστεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους.

Συμπληρωματικά, από την ίδια έρευνα προέκυψε ότι επήλθαν περικοπές στους προϋπολογισμούς των κοινωνικών υπηρεσιών σε σημαντικό βαθμό, καθώς και σε μειώσεις μισθών των κοινωνικών λειτουργών. Επιπροσθέτως, διενεργούνται περικοπές στους μισθούς των εργαζομένων, στο καθεστώς της εργασίας τους, στο συνταξιοδοτικό σύστημα, στο σύστημα υγείας και στην εκπαίδευση (Μήτρου, Σπανού, Ψυχογιού, 2015).

Συμπερασματικά, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι προτάσεις που έκαναν όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι για τη βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών έχουν κοινό παρανομαστή: την οικονομία του κράτους και την υφιστάμενη πολιτική που ασκείται.

Εν κατακλείδι, από την έρευνα αποφάνθηκε ότι **οι παροχές που είναι διαθέσιμες στους ανθρώπους που ζουν στα όρια της φτώχειας δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες**. Γενικότερα όλα αυτά που παρέχουν οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας και τα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας, είναι τα βασικά αγαθά και τα πιο απαραίτητα για την επιβίωση των ανθρώπων με έντονα οικονομικά προβλήματα. Στην ποσότητά τους όμως κρίνονται ανεπαρκή ώστε να καλύψουν τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων με αποτέλεσμα να

μην καταπολεμείται η φτώχεια σε ικανοποιητικό βαθμό. Κάποιες υπηρεσίες θεωρούν ότι καλύπτουν εκείνες τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων που αναλαμβάνουν να καλύψουν, χωρίς όμως να λύνουν κάποιο έντονο οικονομικό πρόβλημα. Το γεγονός αυτό οφείλεται αποκλειστικά στην κακή οικονομική κατάσταση της χώρας καθώς όλα συνδέονται και επηρεάζονται από αυτό, όπως είπαν.

Στα νοτιοευρωπαϊκά κράτη, μέσα σε αυτά και η Ελλάδα, χαρακτηριστικό του προνοιακού κράτους αποτελεί το κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας. Στην Ελλάδα, οι κοινωνικές παροχές, πλην των συντάξεων, μειώνουν τη φτώχεια κατά μια μόνο ποσοστιαία μονάδα. (European Commission, 2002). Η αναποτελεσματικότητα αυτή που χαρακτηρίζει την επιδοματική πολιτική, οφείλεται κυρίως στην επιφανειακή και βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση της φτώχειας (Ματσαγγάνης, 2004).

Τα διάφορα κοινωνικά επιδόματα (ανταποδοτικά ή μη) δεν αποτελούν μια συνεκτική δομή, παρά διανέμονται με διαφορετικούς όρους και κριτήρια, αλλά και από διαφορετικές υπηρεσίες, προκαλώντας σε μόνιμη βάση μια σειρά προβλημάτων (Ματσαγγάνης, 2004).

Συμπερασματικά, προκύπτει πως η μεγέθυνση του κινδύνου για συγκεκριμένες ομάδες που βιώνουν τη φτώχεια, όλο και αυξάνεται, παρά τη λήψη νέων μέτρων για την καταπολέμησή της. Βασική αδυναμία του συστήματος κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα, αποτελεί η έλλειψη ενός δικτύου ασφαλείας, επιλεκτικής στόχευσης αλλά καθολικής εμβέλειας (Ματσαγγάνης, 2004).

6.2. Συμπεράσματα

Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει πολλές πτυχές της καθημερινότητας, οι πολίτες όμως που τη βιώνουν είναι και εκείνοι που πλήττονται περισσότερο από αυτήν. Ένας πολίτης «σε κρίση» θα απευθυνθεί σε κρατικές ή δημοτικές αρχές ώστε να τον βοηθήσουν, να τον ενισχύσουν και να τον υποστηρίξουν γενικότερα. Παρατηρείται όμως ότι το κράτος πρόνοιας έχει επίσης πληγεί από την οικονομική δυσχέρεια του κράτους. Διεξάγοντας την παρούσα έρευνα λοιπόν, θέλαμε να διερευνήσουμε με λίγα λόγια τι παρέχει το κράτος σε έναν πολίτη που ζει στα όρια της φτώχειας, ερευνώντας το από τη σκοπιά των επαγγελματιών που εργάζονται σε υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας, λαμβάνοντας έτσι και το πόσο και πως έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση και τις ίδιες τις υπηρεσίες. Επίσης ενδιαφέρον θέμα, πέραν του πρακτικού ζητήματος της οικονομίας, είναι το κατά πόσο στα δύσκολα μένουμε «άνθρωποι» και έχουμε το αίσθημα της αλληλοβοήθειας και της αλληλεγγύης, παρά τις κακουχίες της καθημερινότητας και πως η οικονομική κρίση επηρεάζει και σε αυτό.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο ανταποκρίνονται οι κοινωνικές παροχές στις ανάγκες των ατόμων που διαβιούν σε συνθήκες κάτω από τα όρια της φτώχειας μέσω των στάσεων και αντιλήψεων των επαγγελματιών που εργάζονται σε κοινωνικές δομές στην πόλη του Ρεθύμνου. Επίσης, σκοπό της έρευνας αποτελεί να διερευνηθούν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές, καθώς και οι απόψεις των επαγγελματιών για την βελτίωση των υπηρεσιών αλλά και την ανάπτυξη αλληλεγγύης.

Το κύριο συμπέρασμα που προέκυψε από την έρευνα, σχετικά με το εάν καλύπτουν οι κοινωνικές παροχές τις βασικές ανάγκες των εξυπηρετούμενων, είναι ότι χαρακτηρίζονται ανεπαρκείς. Παρέχουν μεν απαραίτητα υλικά αγαθά και επιδοματική ενίσχυση, τα οποία είναι οι άμεσες ανάγκες των άπορων, ποσοτικά δε δεν επαρκούν για να λύσουν κάποιο ιδιαίτερο οικονομικό πρόβλημα. Το γεγονός αυτό διαπιστώνεται πανελλαδικά, καθώς η υφιστάμενη οικονομική κατάσταση της χώρας και η κοινωνική πολιτική που ασκείται, δυσχεραίνουν την ποιότητα και ποσότητα των κοινωνικών παροχών.

Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι δομές ποικίλουν, όμως όλες έχουν κοινό παρανομαστή, την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας. Υπάρχει σοβαρή

υποστελέχωση και έλλειψη των κατάλληλων πόρων και υποδομών ώστε να εξυπηρετούνται οι πολίτες όπως αρμόζει, όπως φάνηκε από την έρευνα. Είναι γνωστό πως η οικονομία των χωρών αποτελεί έναν καταλυτικό παράγοντα, ο οποίος καθορίζει στο μέγιστο βαθμό την πορεία του κράτους. Έχουν σημειωθεί μειώσεις των δαπανών προς όφελος της κοινωνικής πολιτικής, στερήσεις χρηματοδοτήσεων οργανισμών και υπηρεσιών που απευθύνονται αποκλειστικά στους πολίτες και ειδικά στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, με αποτέλεσμα να μην επαρκούν οι πόροι για την κάλυψη των αναγκών των εξυπηρετούμενων αλλά ούτε και των εργαζομένων.

Οι απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνά μας σχετικά με τη βελτίωση των υπηρεσιών κυμαίνονταν επίσης στα πλαίσια του οικονομικού τομέα, καθώς οι προτάσεις που έκαναν ώστε να βελτιωθούν οι υπηρεσίες που παρέχονται ήταν να ενισχυθούν οικονομικά, δηλαδή να διατεθούν περισσότεροι πόροι, να προσληφθεί εργατικό δυναμικό, να διαμορφωθούν καταλληλότερα οι χώροι που στεγάζονται οι υπηρεσίες και εξυπηρετούνται οι πολίτες και να επανεξεταστούν κάποια μέτρα ένταξης που να συμβαδίζουν περισσότερο με τις πραγματικές ανάγκες και τις συνθήκες διαβίωσης των εξυπηρετούμενων. Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι η οικονομική κρίση και η υφιστάμενη δημοσιονομική πολιτική έχουν επηρεάσει το ελληνικό κράτος πρόνοιας και τα περισσότερα, αν όχι όλα, τα προβλήματα ξεκινούν από αυτά.

Ένα ακόμη ζήτημα που σκοπεύαμε να διερευνήσουμε όπως προαναφέρθηκε, είναι το κατά πόσο υπάρχει η κοινωνική αλληλεγγύη και το αίσθημα της αλληλοβοήθειας στο Ρέθυμνο, εν καιρώ κρίσης και δύσκολης καθημερινότητας. Είναι γεγονός πως από τη σκοπιά των επαγγελματιών, υπάρχει αλληλεγγύη με αρκετά μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που θέλουν ουσιαστικά να βοηθήσουν και στρέφονται στις υπηρεσίες για να παρέχουν τη βοήθειά τους. Από την έρευνα προέκυψε επίσης ότι παρά την «άτυπη» ανάπτυξη της αλληλεγγύης, σημειώθηκε μείωση στην «τυπική» μορφή αλληλεγγύης, δηλαδή τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις. Όπως αναφέρθηκε και στα αποτελέσματα, αυτό ίσως οφείλεται στο ότι ο κόσμος δεν γνωρίζει που να απευθυνθεί και πως μπορεί να βοηθήσει, οπότε βοηθάει με ατομική πρωτοβουλία. Η αλληλεγγύη μεταφράζεται ως εκδήλωση προσωπικού ενδιαφέροντος ενός ανθρώπου απέναντι στην ανάγκη ενός συνανθρώπου και παράλληλα θεωρείται και η υπεύθυνη πράξη ενός ενεργού πολίτη, ο οποίος ενδιαφέρεται για το «κοινό καλό», για την απόδοση μιας ορισμένης μορφής κοινωνικής δικαιοσύνης.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας αποτέλεσαν η διερεύνηση των κοινωνικών παροχών που υπάρχουν τη δεδομένη χρονική στιγμή στην πόλη του Ρεθύμνου, πως αυτές δημιουργήθηκαν, τι υπηρεσίες παρέχουν και κατά πόσο έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση.

Οι υπηρεσίες και τα προγράμματα στήριξης που λειτουργούν στην πόλη του Ρεθύμνου, ως επί το πλείστον παρέχουν επιδοματική υποστήριξη, διανομή τροφίμων, γευμάτων και υλικών αγαθών (ρούχα, βασικά είδη διαβίωσης, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη κ.τ.λ.), ενώ κάποια άλλα προγράμματα παρέχουν αχρήματη ανταλλαγή υπηρεσιών μεταξύ των εξυπηρετούμενων και παροχή κάποιων στρεμμάτων γης ούτως ώστε να μπορούν οι εξυπηρετούμενοι να καλλιεργούν τη τροφή τους. Οι παροχές αυτές δείχνουν να έχουν μεγάλη ζήτηση, καθώς καλύπτουν πρωταρχικές ανάγκες διαβίωσης, όμως από την έρευνα αποφάνθηκε ότι υπάρχουν άνθρωποι που αρνούνται να αποδεχτούν την κακή τους οικονομική κατάσταση και θέλοντας να αποφύγουν το «στίγμα» της φτώχειας, επιλέγουν να μην διεκδικούν υποστηρικτικές παροχές ούτως ώστε να μην εκτεθούν.

Η οικονομική κρίση έχει ακόμη μια φορά σημαντικό ρόλο, καθώς επηρεάζει τη λειτουργία των υπηρεσιών, όπως φάνηκε από την έρευνα. Οι επιδοματικές και υλικές παροχές προστέθηκαν σε υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα, οι οποίες προ κρίσης, παρείχαν περισσότερο συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, ενώ τα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας δημιουργήθηκαν ούτως ώστε να καταπολεμηθούν οι επιπτώσεις της κρίσης.

6.3. Προτάσεις

Έπειτα από την ολοκλήρωση του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους της πτυχιακής εργασίας, πρόκειται να παρατεθούν κάποιες προτάσεις που σχετίζονται με τη λειτουργία των φορέων κοινωνικής προστασίας του δήμου Ρεθύμνου, καθώς και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη εξυπηρέτηση πολιτών και η κάλυψη των αναγκών τους. Πρόκειται να αναφερθούν επιγραμματικά τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα και έπειτα κάποιες προτάσεις πάνω σε αυτά. Οι προτάσεις αυτές αποτελούν σε μέρος τους προτάσεις των ίδιων των επαγγελματιών που συμμετείχαν στην έρευνα, λαμβάνοντας υπόψη τη σκοπιά τους εκ των έσω και προτάσεις βασισμένες σε βιβλιογραφία και άλλες έρευνες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το κράτος πρόνοιας αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες και ελλείψεις λόγω της οικονομικής κρίσης, οπότε οι προτάσεις θα αναφέρονται και σε πιο γενικό, πανελλαδικό επίπεδο.

Εθελοντισμός

Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν ότι υπάρχει εθελοντισμός και αλληλοβοήθεια, παρ' όλα αυτά παρατηρείται ότι ο αριθμός των εθελοντών και δωρεών μειώνεται, ιδιαίτερα μετά την έλευση της οικονομικής κρίσης.

Ο εθελοντισμός αποτελεί μια εκδήλωση κοινωνικής συμπεριφοράς όπου *το άτομο χωρίς το κίνητρο της υλικής ανταμοιβής προσφέρει τον ελεύθερο του χρόνο για ένα κοινωφελή σκοπό* είτε με δική του πρωτοβουλία είτε στο πλαίσιο μιας ομάδας ή φορέα. Ο σύγχρονος εθελοντισμός προχωρά πέρα από τις παραδοσιακές του μορφές (φιλοanthρωπία, αλληλοβοηθητικά σωματεία) και περιλαμβάνει μια δυναμική ενεργή συμμετοχή των εθελοντών που εμπλέκονται σε φορείς ή οργανώσεις (Σκίτσα, 2017).

Όπως φάνηκε και από την έρευνά μας, σε τοπικό επίπεδο αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα, η εθελοντική προσφορά δεν είναι τόσο ανεπτυγμένη όσο σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Κάποιοι παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη του εθελοντισμού και πρέπει να καταπολεμηθούν είναι:

- αλλαγές στον τρόπο ζωής
- διαμόρφωση αξιών με έμφαση στον ατομικισμό και στην απόκτηση υλικών αγαθών
- εργασιακή ανασφάλεια
- έλλειψη αυτοπεποίθησης σε κοινωνικές δράσεις
- έλλειψη ενημέρωσης για δυνατότητες / ευκαιρίες για εθελοντική δράση
- έλλειψη προγραμματισμού για ουσιαστική εθελοντική συμμετοχή από την πλευρά φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων

Όπως αναφέρει η παιδαγωγός και υπεύθυνη της εθελοντικής οργάνωσης «Σχεδία στη Πόλη» Αργυρώ Σκίτσα, στην πρόοδο της ανάπτυξης του εθελοντισμού έχουν συμβάλει **η αύξηση του αριθμού οργανώσεων**, η υποστήριξη οργανώσεων και η υλοποίηση προγραμμάτων μέσα από τη **Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς**(Ευρωπαϊκά προγράμματα για τη ΝΕΟΛΑΙΑ), καθώς και η **αφύπνιση του επιστημονικού ενδιαφέροντος** για το θέμα (Σκίτσα, 2017).

Επιπλέον προτάσεις για την προώθηση του εθελοντισμού σε τοπικές κοινωνίες όπως το Ρέθυμνο, είναι:

- η διαφήμιση εθελοντικών δράσεων μέσω του τοπικού τύπου, διαδικτύου και σε εξωτερικούς χώρους μέσω αφισκοκόλλησης κλπ.
- Η υψηλή απήχηση και επιρροή της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου καθιστούν τη δημιουργία και την προβολή σχετικών ρεπορτάζ ένα ιδανικό μέσο διάχυσης του εθελοντικού μηνύματος.
- Η διεξαγωγή εκδηλώσεων συνιστά έναν αποτελεσματικό τρόπο προώθησης του εθελοντισμού στην τοπική κοινωνία καθώς παρέχει τη δυνατότητα παροχής πληροφοριών, ενώ είναι ταυτόχρονα μέσο κοινωνικοποίησης και ψυχαγωγίας.
- Η μέθοδος της προσωπικής επαφής αποτελεί έναν ιδανικό τρόπο για την προώθηση του εθελοντισμού στο επίπεδο της τοπικής κοινωνίας, όπου τα άτομα

γνωρίζονται μεταξύ τους, συναναστρέφονται σε κοινούς χώρους και παρευρίσκονται στις ίδιες εκδηλώσεις (Κραμπί, 2011).

Διαφοροποίηση στόχων από την άφιξη της οικονομικής κρίσης

Η πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων δήλωσαν ότι οι στόχοι των υπηρεσιών που απασχολούνται έχουν μεταβληθεί ή μεταβάλλονται από την άφιξη της κρίσης, λόγω των νέων δεδομένων, προβλημάτων και αναγκών που δημιουργεί η κρίση.

Πρόταση ώστε να διερευνώνται και να καλύπτονται οι στόχοι που προστίθενται και οι νέες ανάγκες που προκύπτουν στις υπηρεσίες, είναι να ενισχυθεί η Κοινωνική Πολιτική του κράτους. Κοινωνική Πολιτική είναι ένα σύνολο δράσεων/παρεμβάσεων κρατικών και μη κρατικών φορέων με στόχο την επίλυση προβλημάτων, την κάλυψη αναγκών, την κοινωνική ευημερία και την ποιότητα ζωής, αλλά και την επιστημονική μελέτη αυτών των δράσεων. Πιο αναλυτικά, αποτελεί την οργανωμένη παρέμβαση του κράτους ή του εκάστοτε φορέα άσκησης εξουσίας, η οποία μέσα από την αναγνώριση και την κάλυψη αναγκών, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, στοχεύει στη ρύθμιση της κοινωνικής αναπαραγωγής και στην εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης (Ντούνης, 2011).

Επομένως, εφόσον ασκείται η κοινωνική πολιτική, το κράτος πρόνοιας είναι σε θέση να αναγνωρίζει τις νέες ανάγκες και τα προβλήματα που εμφανίζονται με την οικονομική κρίση και οι υπηρεσίες είναι σε θέση να φέρουν εις πέρας τους στόχους που προστίθενται στη λειτουργία τους μέσω ρυθμίσεων και δράσεων υπό την υποστήριξη του κράτους ή της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σύμφωνα με το εναρμονισμένο ευρωπαϊκό σύστημα στατιστικών κοινωνικής προστασίας (ESSPROS) ο όρος «κοινωνική πολιτική» αναφέρεται στο σύνολο παροχών σε χρήμα ή σε είδος από πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση ενός καθορισμένου συνόλου κινδύνων και αναγκών(Ντούνης, 2011).

Στις ειδικότερες στοχεύσεις της κοινωνικής πολιτικής περιλαμβάνεται (Ντούνης, 2011):

- Η εξομάλυνση των ποσοτικών και ποιοτικών προβλημάτων που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης των λιγότερο ευνοημένων από τη λειτουργία της αγοράς πληθυσμιακών ομάδων και
- Η διασφάλιση αξιοπρεπών όρων ζωής για το σύνολο των μόνιμα εγκατεστημένων προσώπων.

Δυσκολίες – προβλήματα: Υποστελέχωση, κτιριακές υποδομές

Όλοι ανεξαιρέτως οι επαγγελματίες που έλαβαν μέρος στη έρευνά μας, έθιξαν ως μείζον πρόβλημα αυτό της υποστελέχωσης και έπειτα της έλλειψης των κατάλληλων κτιριακών υποδομών. Οι περικοπές της κυβέρνησης στο δημόσιο τομέα, έπειτα από τις επιταγές του μνημονίου σε συνδυασμό με τη διακοπή των προσλήψεων, είχαν ως αποτέλεσμα την υποστελέχωση όλων των δημόσιων υπηρεσιών και ειδικά των κοινωνικών υπηρεσιών σε μια εποχή που οι ανάγκες για κοινωνική στήριξη και βοήθεια αυξάνονται (Κωνσταντάτου, 2014).

Ανάλογη είναι και η κατάσταση στην τοπική αυτοδιοίκηση. Οι κοινωνικές υπηρεσίες των ΟΤΑ αποτελούν τις κατεξοχήν υπηρεσίες παροχής πρωτοβάθμιας και επείγουσας κοινωνικής φροντίδας. Η αυξημένη ζήτηση υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης λόγω της οικονομικής κρίσης συνδυάστηκε με την μεταφορά στις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων όλων των υπηρεσιών πρόνοιας της πρώην νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, χωρίς όμως την απαραίτητη ενίσχυση τους σε προσωπικό.

Επιπλέον στις κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων απευθύνονται όλοι οι πολίτες με αιτήματα που αφορούν: ένταξη σε κοινωνικά φαρμακεία, κοινωνικά ιατρεία, κοινωνικά παντοπωλεία και προγράμματα ιματισμού. Παράλληλα αυξημένες είναι οι εντολές από τις Εισαγγελίες ανηλίκων για έρευνα συνθηκών διαβίωσης σε οικογένειες με ανήλικα τέκνα (Κωνσταντάτου, 2014).

Εφόσον μεταβάλλεται το προφίλ των εξυπηρετούμενων και αυξάνονται οι ανάγκες, μια πρόταση είναι να προσληφθεί περισσότερο προσωπικό που να αναλογεί στον πληθυσμό που απευθύνεται η υπηρεσία, να γίνει κατάρτιση των επαγγελματιών σε κάθε πόστο που αναλαμβάνουν, να είναι το προσωπικό τόσο σε αριθμό ούτως ώστε να εξυπηρετούνται όλοι ποιοτικά και άμεσα και να προσληφθεί προσωπικό με ειδικότητες που κρίνονται απαραίτητες για

τη σωστή λειτουργία μιας υπηρεσίας κοινωνικού χαρακτήρα. Οι ειδικοί που στελεχώνουν τις υπηρεσίες θα πρέπει να εκπαιδεύονται σφαιρικά ώστε να αντιλαμβάνονται τις διάφορες διαστάσεις των προβλημάτων των εξυπηρετούμενων και να μπορούν να σχεδιάσουν ένα ολοκληρωμένο σύνολο μέτρων που θα λαμβάνει υπόψη τις διάφορες διαστάσεις (Τσιάκαλος, 1998). Για παράδειγμα, επειδή οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας απευθύνονται σε κυρίως ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται ΑμεΑ, άτομα με κινητικά προβλήματα κλπ, να υπάρχει η πιθανότητα κατ' οίκον επίσκεψης από επαγγελματίες, να υπάρχει δηλαδή σε λειτουργία μια κινητή μονάδα πρόνοιας – παραπομπή άμεσης παρέμβασης, με ανάλογα καταρτισμένο προσωπικό.

Όσον αφορά τις κτιριακές υποδομές, πολύ σημαντικό είναι να διαμορφωθούν ώστε να εξυπηρετούν τον ρόλο της κάθε υπηρεσίας. Να γίνουν ράμπες πρόσβασης για ΑμεΑ, να συντηρούνται ώστε να αποτελούν κατάλληλο και όχι επιβλαβές εργασιακό περιβάλλον, να γίνουν χώροι αναμονής για τους εξυπηρετούμενους ώστε να μην ταλαιπωρούνται σε εξωτερικούς χώρους όρθιοι και με ακραίες καιρικές συνθήκες κλπ.

Επιπροσθέτως, όπως αναφέρει και η Κούτρα (2012), μια φιλική κοινότητα απέναντι σε ηλικιωμένους και ΑμεΑ, όσον αφορά τις υπηρεσίες, προϋποθέτει:

- Πληροφορίες/ παραπομπές παροχών εύκολα διαθέσιμες
- Νοσοκομείο ή κλινική στην κοινότητα
- Υπηρεσίες για μικροδουλειές και θελήματα
- Διανομή φαγητού στο σπίτι σε περίπτωση ανάγκης
- Φιλικές σε επίσκεψη/ τηλέφωνο υπηρεσίες
- Κατ' οίκον νοσηλευτικές υπηρεσίες
- Υποστηρικτικές μονάδες για φροντιστές

Για να αποσυμφοριστούν όμως οι υπηρεσίες από τον αυξημένο αριθμό εξυπηρετούμενων, τον οποίο δεν είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν λόγω των παραπάνω, θα χρειαστεί καλύτερος σχεδιασμός προγραμμάτων, κοινωνικές έρευνες, και μελέτες αξιολόγησης.

Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που παρέχονται θα πρέπει να γίνουν πιο προσιτές στους ανθρώπους στους οποίους απευθύνονται με το να βελτιωθεί η πληροφόρηση για τις υπηρεσίες που παρέχονται και να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες με την κατάργηση γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Δυσκολίες – προβλήματα: Ανεπαρκείς επιδοτήσεις – κονδύλια

Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν ότι δεν θεωρούν επαρκή τα επιδόματα, τις οικονομικές και υλικές ενισχύσεις που δίνονται σε άτομα που θεωρούνται άποροι, ενώ επίσης ανέφεραν ότι πολλοί άνθρωποι που έχουν πραγματική ανάγκη κάποιας τέτοιου είδους ενίσχυσης, εξαιρούνται καθώς οι προϋποθέσεις του να είναι κάποιος δικαιούχος έχουν πολύ χαμηλά φορολογικά επίπεδα.

Αρχικά, κατά τη γνώμη μας, για να εφαρμοσθεί μια καλή πρακτική αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος, θα πρέπει να προσδιοριστεί με μεγαλύτερη σαφήνεια ο αριθμός των ατόμων που ζουν στα όρια της φτώχειας μέσω ερευνών, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που διαβιών σε τοπικό επίπεδο, αλλά και τα βασικά υλικά αγαθά που στερούνται. Με τον τρόπο αυτό θα είναι περισσότερο προσδιορισμένες οι ανάγκες ενός πληθυσμού και έτσι θα μπορούν να αφιερωθούν καταλληλότεροι πόροι οι οποίοι θα καλύπτουν σε πιο ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες αυτές.

Ένας σημαντικός παράγοντας όμως είναι η εύρεση των κατάλληλων πόρων από κρατικούς και δημοτικούς μηχανισμούς. Αυτό θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί με μια αναθεώρηση και έπειτα αναδιανομή και εξοικονόμηση των δαπανών, διαχείριση του φορολογικού εισοδήματος θέτοντας ως προτεραιότητα το φαινόμενο της φτώχειας και γενικότερα ακολουθώντας οργανωμένες κινήσεις οι οποίες θα μπορούσαν να καταστήσουν τους πόρους επαρκείς και έτσι οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας θα έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν πιο ολοκληρωμένα επιδόματα και υλικά αγαθά. Γενικότερα, θεωρούμε πως θα ήταν καλό να εφαρμοσθεί μια καλύτερη δημοσιονομική πολιτική στα πλαίσια της οποίας θα ενισχυθούν οι μισθοί, οι συντάξεις, και τα διάφορα κοινωνικά επιδόματα που παρέχονται, ούτως ώστε και να εξαλειφθούν ως ένα σημείο τα ποσοστά φτώχειας.

Όσον αφορά το ποσοστό των «αποκλεισμένων» από παροχές για φορολογικούς και γραφειοκρατικούς λόγους, θα ήταν χρήσιμο να μη λαμβάνεται υπόψη για τη μέτρηση της φτώχειας μόνο το εισόδημα διότι αποτελεί ένα μέτρο εισοδηματικής ανισότητας και δε λαμβάνει υπόψη του τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης. Έτσι, θα πρέπει να διαχωρίζεται η φτώχεια σε εισοδηματική και μη εισοδηματική για την καλύτερη μέτρησή της. Σε κάποιες περιπτώσεις θα πρέπει να γίνει επανεξέταση των εισοδηματικών κριτηρίων, καθώς θα ήταν σωστό να διερευνώνται περισσότερο οι πραγματικές ανάγκες των εξυπηρετούμενων χωρίς να υπάρχουν γραφειοκρατικά κωλύματα.

Επιπλέον, μια καλή πρακτική που θα προτείναμε θα ήταν να γίνεται άμεση ένταξη όσων χαρακτηρίζονται άποροι σε προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας, δωρεάν επιμορφωτικά σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης, δωρεάν εκπαίδευσης, δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, δικαιούχοι μειωμένων τιμολογίων σε νερό και ρεύμα, να εξυπηρετούνται δωρεάν από βρεφονηπιακούς σταθμούς κλπ.

Σχέσεις συνεργασίας – γραφειοκρατικές διαδικασίες

Από την έρευνα αποφάνθηκε ότι οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας του Ρεθύμνου διατηρούν άριστες σχέσεις συνεργασίας μεταξύ τους αλλά και με άλλους δημόσιους φορείς, καθώς όπως ειπώθηκε οι συνεργασίες αυτές παίζουν καταλυτικό ρόλο στη σωστή τους λειτουργία. Ένα θέμα που θίχτηκε όμως σχετικά με αυτές τις συνεργασίες είναι οι χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες. Υπηρεσίες που συνεργάζονται άμεσα και «ανταλλάσσουν» χρήσιμα στοιχεία πολλές φορές καθημερινά, αντιμετωπίζουν πρόβλημα, καθώς σε κάθε συναλλαγή ακολουθείται ένα γραφειοκρατικό πρωτόκολλο που καταναλώνει πολύτιμο χρόνο. Φαίνεται πως η λειτουργία ορισμένων υπηρεσιών χρειάζεται να εμπλακεί περισσότερο με την τεχνολογία και να αναβαθμιστεί σε νέους τρόπους συνεργασίας για εξοικονόμηση χρόνου και ανθρώπινου δυναμικού, καθώς όπως αναφέρθηκε παραπάνω η έλλειψη προσωπικού σε συνδυασμό με την αύξηση των εξυπηρετούμενων καθιστά την εξυπηρέτησή τους χρονοβόρα.

Μια πρότασή μας πάνω σε αυτό, είναι να δημιουργηθούν ηλεκτρονικές δίοδοι ανάμεσα στις συνεργαζόμενες υπηρεσίες, οι οποίες θα παρέχουν στους εργαζόμενους εξουσιοδότηση ηλεκτρονικής πρόσβασης σε χρήσιμα για εκείνους αρχεία σε πολύ γρήγορο χρόνο

γραφειοκρατία, με αποτέλεσμα την ταχύτερη εξυπηρέτηση και την εξοικονόμηση εργατικού δυναμικού.

Ακόμη, παρόλο που υπάρχουν δομές που εξυπηρετούν αυτόν τον σκοπό, όπως το Γραφείο Διαμεσολάβησης, στα πλαίσια συνεργασίας των υπηρεσιών, θα πρέπει οι επαγγελματίες να είναι πλήρως ενημερωμένοι για διαθέσιμες παροχές από τις υπηρεσίες με τις οποίες συνεργάζονται, ούτως ώστε να πληροφορούν σφαιρικά τους εξυπηρετούμενους ούτως ώστε εκείνοι να ξέρουν τι δικαιούνται και που θα πρέπει να απευθυνθούν, αποκτώντας έτσι ευκολότερη πρόσβαση και καλύτερη πληροφόρηση.

Αλληλεγγύη

Ως αλληλεγγύη ορίζεται η συμπαράσταση σε δοκιμαζόμενους συνανθρώπους και η αλληλοβοήθεια και το αίσθημα ενότητας μεταξύ ανθρώπων με κοινά συμφέροντα και στόχους. Όπως φάνηκε από την έρευνα, το Ρέθυμνο είναι μια πόλη στην οποία παρατηρείται ότι υπάρχει αλληλεγγύη προς τον συνάνθρωπο. Μεγάλο ποσοστό ανθρώπων κάνουν εθελοντικές πράξεις με σκοπό τους να βοηθήσουν ανθρώπους που έχουν περισσότερη ανάγκη. Οι πράξεις αυτές χαρακτηρίζονται από ανωνυμία και συνήθως οι άνθρωποι που τις κάνουν στρέφονται στις υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας για να τους κατατοπίσουν ή για να επιλέξουν οι υπηρεσίες τους παραλήπτες των αγαθών ή ποσών που δωρίζουν, όπως αποφάνθηκε από την έρευνα. Αυτό συμβαίνει παράλληλα με το ότι παρατηρείται μείωση των εθελοντών. Μια πρόχειρη εξήγηση είναι το ότι οι άνθρωποι δεν είναι εξοικειωμένοι με τις τυπικές μορφές εθελοντισμού, ή ακόμη και ενημερωμένοι, αφού πολλές φορές αναρωτιούνται που να απευθυνθούν θέλοντας να προσφέρουν, όπως μας είπαν οι επαγγελματίες κατά την έρευνα.

Μια πρόταση σε αυτό είναι να συμβάλλουν τα τοπικά ΜΜΕ στην ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης και του εθελοντισμού, εφόσον συνεργάζονται με κοινωνικούς φορείς πληροφορούν για ανάλογες δράσεις ή πιθανούς τρόπους που μπορεί να προσφέρει ο καθένας στην κοινότητα, καθώς οι πολίτες απ' ό,τι φαίνεται έχουν τη θέληση αλλά δεν γνωρίζουν τον τρόπο.

Τα ΜΜΕ όπως ο τύπος (εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία), το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ασκούν καταλυτική επίδραση σε όλα τα επίπεδα ζωής μιας κοινωνίας. Ανάλογα με την ποιότητα της ενημέρωσης, τον τρόπο λειτουργίας τους και το κοινό προς το οποίο απευθύνονται, εξαρτάται το πόσο και πώς θα επηρεάζουν. Επιπροσθέτως, μέσω των ΜΜΕ αποκτούμε γνώση πολύπλευρη, κρίνουμε και αξιολογούμε τα δρώμενα, προσλαμβάνουμε νέες ιδέες, διαμορφώνοντας ολοκληρωμένη αντίληψη για τα πράγματα. Αυτά συμβάλλουν στην επικοινωνία των λαών και στην αλληλεπίδραση του πολιτισμού τους, στη δημιουργία φιλίας, συνεργασίας αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού. Ενημερώνουν, ευαισθητοποιούν και διαφωτίζουν τους λαούς γύρω από τα μεγάλα, ποικίλα και πολύπλοκα παγκόσμια προβλήματα και προβάλλουν τις προσπάθειες, που γίνονται για την επίλυση τους, εφόσον χρησιμοποιούνται σωστά.

Επιπλέον, η αλληλεγγύη πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας από τους στόχους της εκπαίδευσης. Η δόμηση της κοινωνικής συνοχής σήμερα σημαίνει αρχικά το σεβασμό της αξιοπρέπειας της ανθρώπινης ύπαρξης και τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών στο όνομα της αλληλεγγύης. Για αυτό και το κράτος θεωρεί την αλληλεγγύη ως βάση και στόχο των διαφόρων μορφών πολιτικής, όπως είναι η κοινωνική πολιτική, που αποβλέπει στην παροχή βοήθειας προς τους αδύνατους ή στη μείωση των υλικών ανισοτήτων, η εκπαιδευτική πολιτική, που εξασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στις γνώσεις και δημιουργεί δυνατότητες επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, και η πολιτιστική πολιτική, που υποστηρίζει τη δημιουργική δραστηριότητα και τη συμμετοχή στην πολιτισμική ζωή. Η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη παρουσιάζονται στην εκπαιδευτική φιλοσοφία ως στόχοι και σκοποί αδιάσπαστα συνδεδεμένοι και σε αρμονία με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Geremek, 2002).

Αν η εκπαίδευση θέλει να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο ενάντια στον αποκλεισμό όλων όσοι για κοινωνικό -οικονομικούς ή πολιτισμικούς λόγους βρίσκονται στο περιθώριο των σύγχρονων κοινωνιών, ο ρόλος της γίνεται ακόμη πιο σημαντικός όσον αφορά την ενσωμάτωση των μειονοτήτων στην κοινωνία. Για να αλλάξει η συνολική στάση απέναντι στη διαφορετικότητα, θα πρέπει να γίνει μια εκπαιδευτική προσπάθεια όλων των φορέων (κράτους, κοινωνίας, ΜΜΕ, θρησκευτικών κοινοτήτων, γονέων και οργανώσεων), αλλά πάνω από όλα των ίδιων των σχολείων. Η διδασκαλία της Ιστορίας και των Κοινωνικών Επιστημών, αλλά και κάθε μορφή εκπαίδευσης, πρέπει να διαμορφώνουν στους νέους πνεύμα πολιτισμικής ανεκτικότητας

και διαλόγου. Έτσι, η νόμιμη διαφύλαξη των παραδόσεων και η διατήρηση της συλλογικής ταυτότητας δε θα θεωρηθούν ποτέ αντίθετες προς το πνεύμα της αδελφικότητας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής (Geremek, 2002).

Στον αντίποδα της οικονομικής κρίσης η απάντηση φαίνεται να είναι η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και ενότητας με πρωτοβουλίες αλτρουισμού και αλληλεγγύης. Η ανάπτυξη τέτοιων πρωτοβουλιών αποτελεί μια παρήγορη απάντηση σε ένα επισφαλές περιβάλλον φόβων, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η κοινωνική αλληλεγγύη λειτουργεί σε πολλαπλά επίπεδα, αφού καλλιεργεί την ανθρώπινη συμπάθεια και ευαισθησία, φροντίζει τους ευάλωτους ανθρώπους και ενδυναμώνει την αξιοπρέπειά τους, συμβάλλει στη δημιουργία δίκαιων κοινωνικών δομών και προάγει το κοινό καλό της κοινωνίας.

Προκαταλήψεις – ταμπού

Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι μας μίλησαν για το θέμα της προκατάληψης που δημιούργησε η κρίση. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση γιατί υπάρχουν άνθρωποι που δεν διεκδικούν παροχές που δικαιούνται, όλοι απάντησαν ότι αυτό συμβαίνει εξ αιτίας των ταμπού. Μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που βρίσκεται σε ανάγκη, ντρέπεται να το δηλώσει με το να στραφεί για βοήθεια στις υπηρεσίες και τα προγράμματα.

Οι υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας συνδέονται με τις σύγχρονες ανθρωπιστικές επιστήμες και αντιλήψεις για την «επιστροφή» των «διαφορετικών ανθρώπων» που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, στον κόσμο των «φυσιολογικών». Κύρια χαρακτηριστικά της είναι ο από -στιγματισμός, ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η αποδοχή της διαφορετικότητας, η «κοινωνία όλων προς όλους μας» (Βαρκάδου & Κούκου, 2008).

Η ανεργία και κατ' επέκταση η φτώχεια, έχει **ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες** για τον άνθρωπο. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τι μας προκαλεί ένα τέτοιο φαινόμενο, τόσο ως παθόντες άνεργοι, όσο και ως παρατηρητές (φίλοι - οικογένεια ανέργου), προκειμένου να είμαστε σε θέση να το διαχειριστούμε όσο το δυνατόν καλύτερα και να αντιμετωπίσουμε όλο τον αρνητισμό που δημιουργεί, προστατεύοντας τους εαυτούς μας και τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης σε έναν «φτωχό»

άνθρωπο, δε μπορούμε παρά να συνειδητοποιήσουμε πόσο **οδυνηρό** και **ψυχοφθόρο** μπορεί να είναι όλο αυτό. Συνεπώς χρειάζεται την υποστήριξη της κοινωνίας και της οικογένειάς του. Από ψυχολογική άποψη λοιπόν, η ανεργία είναι ένας σοβαρός ψυχοκοινωνικός παράγοντας άγχους (Φατούρου, 2010).

Σε μια μικρή κοινωνία όπως το Ρέθυμνο είναι πολύ εύκολο να εκτεθεί κανείς. Αυτό όμως που πρέπει να γίνει κατανοητό από τους πολίτες που φοβούνται μην εκτεθούν, είναι ότι η οικονομική κρίση είναι γεγονός και πολύς κόσμος είναι σε ανάγκη και σε κακή οικονομική κατάσταση. Πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι αυτό το φαινόμενο έχει επηρεάσει πολλές κοινωνίες, πολλούς συνανθρώπους και χρειάζεται να ενεργοποιηθεί ο παθών ενάντια σε αυτήν. Η έκτακτη αυτή κατάσταση όμως που δημιουργεί το φαινόμενο της κρίσης, είναι πολύ λογικό κατά την άποψή μας, να χρειάζεται μια χρονική περίοδο προσαρμογής και εξοικείωσης με την κατάσταση.

Στην εξοικείωση αυτή με την παρούσα κατάσταση, θεωρούμε ότι θα μπορούσαν και πάλι να συμβάλλουν τα ΜΜΕ, των οποίων ο σημαντικός ρόλος αναφέρεται παραπάνω, βοηθώντας τους πολίτες να καταπολεμήσουν τέτοιου είδους ταμπού με το να κατανοήσουν τις διαστάσεις του φαινομένου. Ακόμη, και με αλληλεπιδράσεις με επαγγελματίες ή με ανθρώπους που είναι χρήστες υπηρεσιών, ούτως ώστε να αποκτήσουν μεγαλύτερη εξοικείωση με την ιδέα, σε ενημερωτικές εκδηλώσεις, συναντήσεις κλπ.

Λόγω του ότι είναι ένα λεπτό ζήτημα, μέχρι να εξοικειωθούν οι πολίτες, πρέπει να διαχειριστεί από τους αρμόδιους φορείς με διακριτικότητα. Είναι πολύ σημαντικό οι φορείς που παρέχουν τις βοηθητικές υπηρεσίες, να εξασφαλίζουν στους εξυπηρετούμενους την ανωνυμία τους, προστατεύοντας τα στοιχεία τους και εξυπηρετώντας τους σε διαμορφωμένους χώρους ώστε οι ίδιοι να μην αισθάνονται εκτεθειμένοι. Αυτό επίσης σημαίνει ότι και οι υπάλληλοι στους οποίους απευθύνονται οφείλουν να είναι διακριτικοί και να δημιουργούν κλίμα εμπιστοσύνης.

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης».

— Άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αλληλεγγύη για Όλους, «Αλληλεγγύη και ψευδοαλληλεγγύη στην περίοδο της κρίσης», Αθήνα, 2017 <http://www.solidarity4all.gr/> [Πρόσβαση 25-5-2017].
- Δαφέρμος, Γ., Παπαθεοδώρου, Χ. (2012). «Οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την ΕΕ : Οι επιδράσεις του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής προστασίας». Τράπεζα της Ελλάδος.«Κοινωνική πολιτική και κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης».
- Δημήτρης Μπουρίκος και Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος, Ελληνικό ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, Οικονομική Κρίση, Κοινωνική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών, «Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους τυπικούς και άτυπους φορείς της κοινωνίας πολιτών στο χώρο της κοινωνικής αλληλεγγύης και οι νέοι περιορισμοί της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη την περίοδο 2010- 2013»Αθήνα (2014)
<https://www.snf.org/media/3069921/ELIAMEP-Report.pdf> [Πρόσβαση 23-5-2017]
- Δήμος Αθηναίων. (2017). www.cityofathens.gr [πρόσβαση 25/04/17].
- Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι. (2017). <http://www.domesaigaleohaidari.gr/pantopwleio.html> [πρόσβαση 25/04/17].
- Δήμος Αιγάλεω – Χαϊδάρι. (2017). <http://www.domesaigaleohaidari.gr/trapeza.html> [πρόσβαση 25/04/17].
- Δήμος Ηρακλείου. (2017). <http://www.heraklion.gr/municipality/social/koinpolkentriko.html> [πρόσβαση 28/04/17].
- Δήμος Ιλίου. (2017). http://www.ilion.gr/web/guest/koinoniki_paremvasi [πρόσβαση 27/04/17].
- Δήμος Ιλίου. (2017). <http://www.domesilion.gr/to-topiko-diktio> [πρόσβαση 27/04/17].
- Δήμος Περιστερίου. (2017). <http://www.domesperisteri.gr/program.html> [πρόσβαση 02/05/17].
- Δήμος Ρεθύμνης. (2017). <http://www.rethymno.gr/citizen/dhmotikos-laxanokhpos/dhmotikos-laxanokhpos.html> [πρόσβαση 02/05/17].

- Eurostat. (2012). «Οι επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων στα παιδιά και στα δικαιώματά τους».
- Εγκέφαλος, Αρχαία Νευρολογίας και Ψυχιατρικής, «Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στη ψυχική υγεία», Αθήνα, 2011 <http://www.encephalos.gr> [Πρόσβαση 25-5-2017]
- Εθελοντική οργάνωση «Σχεδιά στην πόλη», Θεσσαλονίκη. <https://www.sxediastinpoli.gr> [Πρόσβαση 19-5-2017]
- Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης. «Προδιαγραφές Λειτουργίας Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας». <http://www.epanad.gov.gr> [πρόσβαση 02/05/17].
- Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2011) Τμήμα Εξειδίκευσης: Πολιτική Προστασία «Στρατηγική Προώθησης του Εθελοντισμού – Δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης: η Περίπτωση του Συνδέσμου Προστασίας & Ανάπτυξης Υμηττού». Αθήνα http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T4/030/10307.pdf [Πρόσβαση 19-5-2017]
- Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2012). «Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2010. Κίνδυνος φτώχειας».
- Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2012). «Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2010. Δείκτες συνθηκών διαβίωσης».
- Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. (2017). www.redcross.gr [πρόσβαση 27/04/17].
- Ετζιόνι Αμ., «Η κοινωνία της υπευθυνότητας», Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). «Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς Απόρους». <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=el> [πρόσβαση 17/05/17].
- Καλλινικάκη, Θ. (2012) «Όψεις της Κοινωνικής Εργασίας την Εποχή της Οικονομικής και Κοινωνικής Κρίσης», Κοινωνική Εργασία <https://socwork.gr/> [Πρόσβαση 23-5-2017]

- Καπούσι, Ν., Κουρλέτη, Π., Μυρσίνη, Μ. (2010). *«Η διερεύνηση των αντιλήψεων και των στάσεων των εργοδοτών για τους ανάπηρους στο Δήμο Ηρακλείου»*. Ηράκλειο Κρήτης : Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης.
- Καραγιωργας, Σ. (1990). *«Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα»*. Τόμος Α'. Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Καραγιωργας, Σ., Γεωργακόπουλος, Θ., Καραντινός, Δ. (1999). *«Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα»*. τ. Β'. Αθήνα : ΕΚΚΕ.
- Κοντιάδη, Ξ., Κατρούγκαλος, Γ. (2005). *«Κοινωνικά δικαιώματα ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων : Οι κανονιστικές δεσμεύσεις του κοινού νομοθέτη»* στο *«Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας : Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες»*. Αθήνα : Κριτική.
- Κουντή, Κ. (1996) *«Κοινωνική Εργασία σε Ψυχιατρικό Νοσοκομείο»*, Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου - Κοινωνικές Υπηρεσίες & Κοινωνική Εργασία στην Υγεία & την Πρόνοια, Αθήνα
- Κούτρα Κ. (2013). Σημειώσεις μαθήματος «Ηλικιωμένα και Ανάπηρα άτομα». *ΤΕΙ Κρήτης, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας*.
- Κουφάρης Κ. (2010). *«Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές»*. Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος.
- Κρεμαστινός, Δ. (2012). Εναρκτήρια ομιλία στο *«Νέα Φτώχεια & Κοινωνικός Αποκλεισμός: Πολιτικές καταπολέμησης & καθιέρωση ενός Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος»*. Ειδική συνεδρία 15 Φεβρουαρίου 2012. Αθήνα. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. <http://www.ekke.gr> [πρόσβαση 02/03/17].
- Κωνσταντάτου Ελένη (2014). *Το Βήμα Κοινωνία*<http://www.tovima.gr>(Πρόσβαση 20-5-2017)
- Ματσαγγάνης Μ., (2004) *«Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός»* Αθήνα: Εξάντας
- Μπαλούρδος, Δ., Φρονίμου, Ε. (2011). *«Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών: καλές πρακτικές»*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής.

- Μπαλούρδος, Δ. (2012). «*Η Φτώχεια στην Ελλάδα: Τάσεις, Προκλήσεις, Πολιτικές*» στο «*Νέα Φτώχεια & Κοινωνικός Αποκλεισμός: Πολιτικές καταπολέμησης & καθιέρωση ενός Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος*». Ειδική συνεδρία 15 Φεβρουαρίου 2012. Αθήνα. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. <http://www.ekke.gr>(πρόσβαση 09/03/17).
- Νόηση - Εκπαίδευση, Υγεία, Πρόνοια, «*Κώδικας Δεοντολογίας του Κοινωνικού Λειτουργού (ΣΚΛΕ)*» Αθήνα, 2014 <http://noesi.gr/> [Πρόσβαση 27-5-2017]
- Ντούνης Ανδρέας (2011). *Κοινωνική Πολιτική – Κοινωνική Θεωρία*<http://socialpolicy.gr> [Πρόσβαση 19-5-2017].
- Ο.Κ.Ε Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας (2009). *Γνώμη της Ο.Κ.Ε : Φτώχεια. Γνώμη Πρωτοβουλίας.*
- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Π. (2008). «*Πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις της σχολικής διαρροής σε τοπικό επίπεδο. Ζητήματα συμμετοχής σε πολιτικούς θεσμούς και ένταξης στην αγορά εργασίας*». Καλαμάτα.
- Πανηγυράκης, Δ. (2001). «*Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων*». Αθήνα: Μπένου.
- Παπά, Ε. (χ.χ). «*Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες και ο Κοινωνικός Αποκλεισμός τους*».
- Παπαδοπούλου, Δ., (2004). «*Η φύση του κοινωνικού αποκλεισμού στην ελληνική κοινωνία*».
- Παπαϊωάννου, Κ. (1994) «*Κλινική Κοινωνική Εργασία και Διεπιστημονική Συνεργασία*». Κοινωνική Εργασία
- Παπατσιακμάκη, Γ. Θ. (2001). «*Διπλός Κοινωνικός Αποκλεισμός: Όταν οι Γυναίκες είναι Άτομα με Αναπηρίες*».
- Παπλιάκου Β., Σταθοπούλου Θ., Στρατουδάκη Χ. (2011). «*Θεσμοί Αξίες Συμπεριφορές. Μελέτη των ευρημάτων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας 2008-2009*». Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.
- Πετρόγλου, Α. (1989). «*Η Κοινωνική ασφάλεια και η Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου*». ΕΔΚΑ.
- Πετμεζίδου Μ., Παπαθεοδώρου Χ. (2011). «*Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*». Έξαντας.

- Πουλόπουλος Χ. (2012) «Οι Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στην Εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας», Κοινωνική Εργασία <https://socwork.gr/>[Πρόσβαση 23-5-2017]
- Ρούκουνα, Ε. (1995). «Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Αθήνα : Εστία.
- Σαπουντζή - Κρέπια, Δ. (1995) «Νοσηλεύτριες – Κοινωνικοί Λειτουργοί. Διεπαγγελματική συνεργασία και διαφορές στην αντίληψη αναγκών φροντίδας». Κοινωνική Εργασία
- Σφακιανάκης Μ, (1998). « Διοικητική κρίσεων». Αθήνα : Έλλην.
- Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας «*Η Οικονομική Κρίση και οι Συνέπειές της στο Μεσογειακό Κράτος Πρόνοιας και στη Κοινωνική Εργασία*» Πάτρα, (2015)
- Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης. (2008). «*Στάσεις και Αντιλήψεις των Νέων για τη Νόσο "ALZHEIMER"*». Ηράκλειο
- Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας «*Όψεις Κοινωνικού Αποκλεισμού, Απόψεις Γονέων Παιδιών με Αναπηρία*» Ηράκλειο, (2008)
- Τσιάκαλος, Γ. (2006). «*Φτώχεια Εκπαίδευση και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Η Περίπτωση των Σιτιζομένων στα Συσσίτια της Εκκλησίας*». Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Τσίγκανου, Ι. (2012). «*Κοινωνική Συνοχή στην Ελλάδα εν μέσω κρίσης: παλαιά και νέα διακυβεύματα*» στο «*Νέα Φτώχεια & Κοινωνικός Αποκλεισμός: Πολιτικές καταπολέμησης & καθιέρωση ενός Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος*». Ειδική συνεδρία 15 Φεβρουαρίου 2012. Αθήνα. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. <http://www.ekke.gr> [πρόσβαση 5/3/2017 και 10/04/17].
- Υφαντόπουλος Γ.Ν., Μπαλούρδος Δ., Νικολόπουλος Κ.Β.(2009) «Οικονομικές και Κοινωνικές Διαστάσεις του Κράτους Πρόνοιας», Αθήνα,
- Φασούλης Β. Μπουγιούκας Γ. (2011). «*Έφηβοι και βία. Έκθεση: Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα*». Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Φατούρου Μ. (2010). Εργασία και ανεργία: ψυχολογικές επιπτώσεις. *Εγκέφαλος*, 47(4), 176-180.

Ξενογλώσση

- Alcock, P. (1997). *Understanding Poverty* 2nd Edition. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Birdsall N. (2009). «*How to unlock the \$1 trillion that developing countries urgently need to cope with the crisis*». Center for Global Development, σελ. 1-5.
- Blair, S.N., Kohl, H.W, Gordon, N.F., &Raffenbarger, R.S., JR. (1992). «*How much physical activity is good for health*»? Annual Review of Public Health, 13: 99-126.
- Bradshaw, J., Gordon, D., Levitas, R., Middleton, C., Pantazis, C., Payne, S., Townsend, P. (1998). «*Perceptions of Poverty and Social Exclusion*». Townsend Centre for International Poverty Research. University of Bristol. <http://www.bristol.ac.uk> [πρόσβαση 02/03/17].
- Bronislaw Geremek, «*Συνοχή, Αλληλεγγύη και Αποκλεισμός*» (διασκευή), «*Εκπαίδευση, ο θησαυρός που κλείνει μέσα της*» Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα.
- Chambers, R. (2006). «*Poverty Unperceived: Traps, Biases and Agenda*». IDS Working Paper 270. Brighton, Institute of Development Studies. EAPN 2012.
- Cummins, R.A. (1997). «*Comprehensive Quality of Life Scale - Adult Manual*». Fifth Edition, School of Psychology, Deakin University: Melbourne.
- EEC, (1981).*Final Report from the Commission to the Council on the First Program of Pilot Schemes and Studies to Combat Poverty*». Commission of the European Communities, Brussels.
- EEC, (1985).*On Specific Community Action to Combat Poverty*». (Council Decision of 19 December 1984) 85/8/EEC, Official Journal of the EEC, 2/24.
- European Commission. (2004). «*Joint Report on Social Inclusion, 2004*». Directorate-General for Employment and Social Affairs Unit E.2.
- Galbraith, J. (1958).*The affluent society*». Boston, Mass. Houghton Mifflin.

- Gordon, D. et al., (2000). «*Poverty and Social Exclusion in Britain*» York: Joseph Rowntree Foundation.
- Halleröd, B. (1994). «*A New Approach to the Direct Consensual Measurement of Poverty*». New South Wales, Social Policy Research Centre.
- Mack, J. and Lansley, S. (1985). «*Poor Britain*». London, Allen and Unwin.
- Narayan, (2009) «*Moving Out of Poverty: Success from the bottom up*». World Bank Publications.
- Nolan, B. and Whelan, C.T. (1996). «*Resources, Deprivation and Poverty*». Oxford, Clarendon Press.
- Organization for Economic Co – operation and Development (2005). «*Policy Brief, Combating Poverty and Exclusion through Work*». σ. 2-3.
- Osmani, S. (2005). «*Defining pro-poor growth*». One Pager Number 9, International Poverty Center, Brazil.
- Paul, K.I., & Moser, K. (2009). «*Unemployment impairs mental health: Meta - analyses*». Journal of Vocational Behaviour, 74: 264-282.
- Ringen, S. (1988). «*Direct and indirect measures of poverty*». Journal of Social Policy, 17(3): 351-365No. 3.
- Sen, A. (1999) «*Development as Freedom*». Oxford University Press.
- Sherwood, P., Jago, L. & Deery, M. (2005). «*Unlocking the Triple Bottom Line of Special Event Evaluations: What are the Key Impacts*»? J. Allen (ed.), Third International Event Management Research Conference, Sydney.
- Stuckler D, Basu S, et al. (2009). «*The public health effect of economic crisis and alternative policy responses in Europe: An empirical analysis*». Lancet. 374:315-323.
- Tinsley, H.E.A., Eldredge, B.D. (1995). «*Psychological benefits of leisure participation: A taxonomy of leisure activities based on their need-gratifying properties*». Journal of Counseling Psychology, 42: 123-132.
- Townsend, P. (1979). «*Poverty in the United Kingdom*». London, Allen Lane and Penguin Books.
- UNICEF, (2005). «*Child Poverty in Rich Countries 2005*». Report Card No.6. Innocenti Research Centre. www.unicef-irc.org[πρόσβαση 12/03/17].

- United Nations, (1995). *The Copenhagen declaration and program of action, World Summit for Social Development, 6-12 March 1995*. New York.
- VanPraag, B.M. S., Frijters, P., & Carbonell, F. (2003). «*The anatomy of subjective well-being*». *Journal of Economic Behavior & Organization*, 51: 29-49.
- Ventegodt, S., Hilden, J., & Merrick, J. (2003). «*Measurement of quality of life. A methodological frame work*». *The Scientific World Journal*, 3: 950-961.
- Visvizi, A. (2012). «*The crisis in Greece and the E U -IM F rescue package: Determinants and pitfalls*», pp. 15-39.
- Willis, J., & Campbell, L. (1992). *Exercise psychology*. Champaign II, Human Kinetics.
- World Bank, (2001). «*Poverty Manual*». Washington DC, USA.
- World Health Organization (2001). «*The world health report. Mental health: new understanding, new hope*». Geneva: World Health Organization.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I. Ενημερωτικά φυλλάδια για τους συμμετέχοντες – αιτήματα άδειας για τη λήψη των συνεντεύξεων

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Οικονόμου Αικατερίνη

Τηλ. επικοινωνίας: *****e-mail: katoik@staff.teicrete.gr

Μάρτιος 2017

ΑΙΤΗΜΑ

Στα πλαίσια των σπουδών μας στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο ΤΕΙ Κρήτης προκειμένου να εκπονήσουμε την πτυχιακή μας εργασία, με θέμα: «*Φτώχεια και Αλληλεγγύη σε περίοδο κρίσης : Υπηρεσίες Πρόνοιας στην πόλη του Ρεθύμνου*» και με υπεύθυνη καθηγήτρια την κ. Οικονόμου Αικατερίνη,

ζητούμε την έγκρισή σας

για τη διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας με ημι-δομημένες συνεντεύξεις στους επαγγελματίες που ασχολούνται στις υπηρεσίες Κοινωνικής Προστασίας του δήμου Ρεθύμνου και στα προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας που εδρεύουν στο Ρέθυμνο. Ο σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι στάσεις και αντιλήψεις των επαγγελματιών που εργάζονται σε κοινωνικές δομές στην πόλη του Ρεθύμνου, αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές στα άτομα που διαβιούν

σε συνθήκες κάτω από τα όρια της φτώχειας. Επίσης, θα διερευνηθούν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές, καθώς και οι απόψεις των επαγγελματιών για τη βελτίωση των υπηρεσιών.

Σας διαβεβαιώνουμε πως όλες οι πληροφορίες και τα δεδομένα που θα συλλεχθούν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης όπως επίσης θα είναι εμπιστευτικά και ανώνυμα, καθώς θα τηρηθεί το απόρρητο των συνεντεύξεων. Ο τόπος και ο χρόνος διεξαγωγής των συνεντεύξεων θα καθοριστούν κατόπιν συνεννόησης με κάθε έναν από τους επαγγελματίες που θα λάβουν μέρος στην έρευνά μας.

Είμαστε στη διάθεσή σας για περαιτέρω πληροφόρηση.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα για τη συνεργασία σας

Με εκτίμηση

Οι Σπουδάστριες:

Γιαννουλάκη Στυλιανή

Μπολανάκη Ειρήνη

Στρατιδάκη Ιωάννα

Με την συμπλήρωση της υπεύθυνης δήλωσης εκφράζετε την επιθυμία σας να συμμετάσχετε στις συνεντεύξεις.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο/Η δηλώνω ότι συμφωνώ να συμμετέχω στις συνεντεύξεις που θα πάρουν οι σπουδάστριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης, Γιαννουλάκη Στυλιανή, Μπολανάκη Ειρήνη και Στρατιδάκη Ιωάννα για τις ανάγκες εκπόνησης της πτυχιακής τους εργασίας με θέμα: «Φτώχεια και Αλληλεγγύη σε περίοδο κρίσης: Υπηρεσίες Πρόνοιας στην πόλη του Ρεθύμνου».

Ημερομηνία:

Ο/Η Δηλών/Δηλούσα

Υπογραφή

II. Άξονες ημι – δομημένης συνέντευξης

Βασικοί άξονες συνέντευξης:

**«ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ»**

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΝΤΕΥΕΥΙΑΖΟΜΕΝΟΥ

1. Φύλο
2. Ηλικία
3. Χρόνια προϋπηρεσίας γενικά
4. Ποια είναι η ειδικότητά σας; / Ποια θέση έχετε στην υπηρεσία / πρόγραμμα;
5. Πόσο καιρό δραστηριοποιείστε στην υπηρεσία / στο πρόγραμμα;

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

6. Στοιχεία επικοινωνίας και ωράριο λειτουργίας.
7. Από πότε λειτουργεί η υπηρεσία/ το πρόγραμμα;
8. Πώς και για ποιους λόγους δημιουργήθηκε;

A. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ:

9. Ποιό είναι το Νομικό Πλαίσιο της υπηρεσίας/ του προγράμματος και ο κανονισμός εσωτερικής λειτουργίας του; (ΜΚΟ, ΝΠΙΔ, ΝΠΔΔ)
10. Πως κατανέμεται η διοίκηση της υπηρεσίας/ προγράμματος;
11. Από πού χρηματοδοτείται; Από πού αντλεί πόρους;
12. Πόσα άτομα απασχολούνται στην υπηρεσία / στο πρόγραμμα και ποιος ο ρόλος και η ειδικότητά τους;
13. Υπάρχει συνεργασία με εθελοντές; Το προφίλ τους - από ποιο φορέα προέρχονται; Ποια ειδικότητα, φύλο; κλπ. Που συμβάλλουν;

B. ΣΤΟΧΟΙ – ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ:

14. Ποια είναι η βασική αρχή / φιλοσοφία της υπηρεσίας / του προγράμματος; Ποιος είναι ο σκοπός και η στόχοι του;

15. Έχουν διαφοροποιηθεί οι στόχοι της υπηρεσίας / του προγράμματος από τη δημιουργία του έως σήμερα; Κατά πόσο επηρέασε σε αυτό η οικονομική κρίση; Εάν ναι, για ποιους λόγους συνέβη αυτό;

16. Τι δράσεις / υπηρεσίες παρέχει η υπηρεσία / το πρόγραμμα;

17. Αντιμετωπίζει δυσκολίες ή προβλήματα; Αν ναι τι είδους; Πως τα αντιμετωπίζετε;

18. Υπάρχουν κοινωνικές παροχές που έχουν ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση; Ποιες είναι αυτές; Τι πιστεύετε;

19. Υπάρχουν προγράμματα (ευρωπαϊκά, εθνικά) που αξιοποιείτε; Και ποια;

Γ. ΔΕΣΜΟΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ:

20. Πως είναι η σχέση / συνεργασία της υπηρεσίας σας με άλλες υπηρεσίες; Με ποιες συνεργάζεστε;

21. Τι ανάγκες καλύπτονται μέσα από αυτές τις συνεργασίες;

ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΟΙ:

22. Ποιο είναι το προφίλ των εξυπηρετούμενων σας; (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, τόπος διαμονής/ καταγωγής)

23. Πόσα άτομα εξυπηρετεί η Υπηρεσία κατά μέσο όρο; / Πόσα άτομα έχει εξυπηρετήσει έως τώρα;

24. Τι προϋποθέσεις χρειάζεται να πληρεί κάποιος για να είναι χρήστης των υπηρεσιών σας;

25. Γνωρίζετε εάν οι εξυπηρετούμενοί σας είναι χρήστες και άλλων υπηρεσιών και ποιων/τι είδους; Πως θα το σχολιάζατε;

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

26. Πως έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση τη λειτουργία της υπηρεσίας σας;

27. Πως θα χαρακτηρίζατε την αλληλεγγύη εν μέσω κρίσης σε κοινωνικό επίπεδο στο Ρέθυμνο; Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι συμβάλλει στην ανάπτυξη αλληλεγγύης η υπηρεσία / το πρόγραμμά σας;

28. Πιστεύετε ότι πρόγραμμά σας επιβραδύνει την ενεργοποίηση των εξυπηρετούμενων ενάντια στη κρίση; Και αν ναι για ποιους λόγους;

29. Σε τι ποσοστό υπολογίζετε ότι κυμαίνονται οι άνθρωποι που έχουν ανάγκη τις υπηρεσίες που παρέχετε, αλλά δεν τις διεκδικούν; Γιατί θεωρείτε πως συμβαίνει αυτό;

30. Τι θα αλλάζατε ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες οι υπηρεσίες που παρέχετε;

31. Σε τι βαθμό θεωρείτε πως ανταποκρίνονται οι κοινωνικές παροχές στις πραγματικές ανάγκες των ωφελούμενων; Ποιες είναι οι προτάσεις σας για την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τοπικά, αλλά και σε πανελλαδικό επίπεδο;